

Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ: Σ.Δ.Ο.
ΤΜΗΜΑ: ΧΡΗΜ.Ε

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: «Risk Management: Η Διαχείριση Κινδύνου στο
Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα.»**



**ΟΝΟΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ: ΠΛΟΥΜΠΙΣΤΕΑ ΜΑΡΙΝΑ
ΚΟΥΒΑΡΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ.ΜΑΚΡΗΣ ΗΛΙΑΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες	1
Εισαγωγή	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγικές έννοιες περί κινδύνων και αβεβαιότητας	4
1.1 Κίνδυνος	5
1.1.2 Είδη κινδύνων	6
1.1.3 Διαχείριση κινδύνου	7
1.1.3.1 Εξωτερικοί και εσωτερικοί παράγοντες	8
1.1.4 Μέθοδοι αντιμετώπισης του κινδύνου	9
1.1.5 Ανάλυση κινδύνου	10
1.1.5.1 Αναγνώριση κινδύνου	10
1.1.5.2 Περιγραφή κινδύνου	12
1.1.6 Προφίλ κινδύνου	14
1.1.7 Αξιολόγηση κινδύνου	14
1.1.8 Αναφορά κινδύνου και Επικοινωνία	15
1.1.8.1 Εσωτερική αναφορά	15
1.1.8.2 Εξωτερική αναφορά	16
1.1.9 Χειρισμός κινδύνου	18
1.1.10 Παρακολούθηση και ανασκόπηση της Διεργασίας Διαχείρισης κινδύνου	20
1.1.11 Επιμέρους στόχοι της διαχείρισης κινδύνου	21
1.2 Γενικές έννοιες Risk Management	22
1.2.1 Ορισμός του Risk Management	22
1.2.2 Πρόγραμμα δράσης (business plan) οικονομικών οργανισμών	23
1.2.3 Παρουσίαση κινδύνων σε αναλογία με το πρόγραμμα δράσης ενός οικονομικού οργανισμού	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο κίνδυνος στον τραπεζικό κλάδο	29
2.1 Ο οικονομικός ρόλος των τραπεζικών ιδρυμάτων	29
2.1.2 Η πολιτική των τραπεζικών ιδρυμάτων	30
2.2 Είδη κινδύνων	36
2.2.1 Οι κυριότεροι κίνδυνοι στο τραπεζικό σύστημα	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι κυριότερες μέθοδοι αντιμετώπισης κινδύνων στο τραπεζικό σύστημα	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Διαχείριση κινδύνου	47
4.1 Τι οδήγησε στην Βασιλεία	47
4.1.1 Σύμφωνο Βασιλείας II	50
4.1.2 Η επίδραση της Βασιλείας II	53
4.1.3 Διαφοροποιήσεις Βασιλείας I και Βασιλείας II	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η Διαχείριση κινδύνου στο Ελληνικό τραπεζικό Σύστημα	71
5.1 Τραπεζικοί κίνδυνοι	71
5.1.1 Πιστωτικός κίνδυνος	71
5.1.1.1 Ποιότητα του χαρτοφυλακίου δανείων και εξέλιξη προβλέψεων	72
5.1.1.2 Πιστωτικός κίνδυνος από δάνεια προς νοικοκυριά	74
5.1.1.3 Πιστωτικός κίνδυνος από δάνεια προς επιχειρήσεις	76
5.1.1.4 Κίνδυνος συγκέντρωσης	77
5.1.1.5 Τιτλοποίηση απαιτήσεων	80
5.1.2 Κίνδυνος αγοράς	81
5.1.2.1 Αξία θέσεων στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών	81
5.1.3 Κίνδυνος ρευστότητας	82
5.1.4 Λειτουργικός κίνδυνος	85
5.1.5 Κίνδυνοι από την παρουσία στην Αναδυόμενη Ευρώπη	85
Επίλογος	88
Βιβλιογραφία	90

Ευχαριστίες

Κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας η βοήθεια που λάβαμε ήταν καταλυτική για την ολοκλήρωσή της. Θα θέλαμε λοιπόν να ευχαριστήσουμε τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Μακρή Ηλία για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο στρατηγικός σχεδιασμός δράσης (Business plan) κάθε οικονομικής μονάδας, που βασίζεται στην υλοποίηση των στόχων, λόγω των ραγδαίων εξελίξεων στο διεθνές προσκήνιο, (την παγκοσμιοποίηση, την ανοιχτή αγορά, τη νομισματική ένωση,) για να επιτύχει χρειάζεται τον πλήρη καθορισμό, την διερεύνηση, την ανάλυση και την όσο το δυνατόν πιο επιτυχή αντιμετώπιση των κινδύνων που επιφυλάσσει κάθε λειτουργία της οικονομικής μονάδας.

Σήμερα ο ανταγωνισμός λόγω της διεθνούς αγοράς και της συνεχούς εξέλιξης καθιστά απαραίτητη την διαχείριση κινδύνων για την επιβίωση και την επιτυχής πορεία ενός οικονομικού οργανισμού.

Το risk management (διαχείριση κινδύνων) εξετάζει την δυνατότητα που έχει κάποιο συμβάν να προκαλέσει ζημιά. Μέσα από επιλεγμένες στρατηγικές, για κάθε παράγοντα κινδύνου, το risk management εκτιμάει την πορεία του σχεδίου δράσης (business plan) του οικονομικού οργανισμού, μελετάει την επικινδυνότητα κάθε ρίσκου που ο οικονομικός οργανισμός, πρόκειται να πάρει. Δεν προβλέπει απλά, αλλά αναλύει τους παράγοντες και τους κινδύνους και εκτιμάει το κόστος που θα προκληθεί σε κάθε περίπτωση.

Οι συνθήκες στην Ελλάδα είναι όμοιες με κάθε οικονομικά αναπτυγμένης χώρας. Ακόμα και στις συνθήκες αντιμετώπισης κινδύνων η χώρα μας ακολουθεί τα διεθνή πρότυπα. Όταν αναφερόμαστε λοιπόν για την αντιμετώπιση και ανάλυση των κινδύνων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, αναλύουμε συγχρόνως τα διεθνή πρότυπα.

Στις τράπεζες όπως και σε κάθε χρηματοοικονομικό ίδρυμα δίνεται μεγάλη βαρύτητα στην ανάλυση και την όσο το δυνατό καλύτερη διαχείριση των κινδύνων με την δημιουργία ξεχωριστών μονάδων διοικήσεως για αυτόν το σκοπό.

Η διαχείριση κινδύνου είναι ένας γρήγορα αναπτυσσόμενος κλάδος και υπάρχουν πολλές και ποικίλες απόψεις και περιγραφές για το τι εμπεριέχει η διαχείριση κινδύνου, πώς πρέπει να διεξαχθεί και για ποιο σκοπό. Κάποια μορφή προτύπου είναι αναγκαία για να διασφαλίσει ότι υπάρχουν συμφωνημένα τα εξής:

- ορολογία σχετικά με τις λέξεις που χρησιμοποιούνται
- διεργασία μέσω της οποίας μπορεί να διεξαχθεί η διαχείριση κινδύνου
- οργανωτική δομή για τη διαχείριση κινδύνου
- στόχος για τη διαχείριση κινδύνου.

Η διαχείριση κινδύνου δεν είναι μόνο κάτι για εταιρείες ή δημόσιους οργανισμούς, αλλά για οποιαδήποτε δραστηριότητα είτε βραχυπρόθεσμη είτε μακροπρόθεσμη. Τα οφέλη και οι ευκαιρίες πρέπει να εξετασθούν όχι μόνο εντός του πλαισίου της ίδιας της δραστηριότητας, αλλά σε σχέση με τους πολλούς και διαφορετικούς ενδιαφερόμενους που μπορεί επηρεασθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΠΕΡΙ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΑΙ ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑΣ

Είναι προφανές ότι κάθε επιχειρηματίας, επενδυτής και γενικά κάθε άνθρωπος κατά τη διάρκεια της ζωής του είναι εκτεθειμένος σε ένα μεγάλο αριθμό κινδύνων, που καθορίζουν την οικονομική του υπόσταση και τη ζωή του γενικότερα. Ο επιχειρηματίας π.χ. αντιμετωπίζει τον κίνδυνο να υποστεί μεγάλες οικονομικές ζημιές, λόγω εργατικών ατυχημάτων ή καταστροφής των μηχανημάτων και των πρώτων υλών ή λόγω της ακατάλληλης ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, καθώς και εξαιτίας ολικής καταστροφής του εργοστασίου του από πυρκαγιά, πλημμύρες κ.α. Ένας επενδυτής σε μετοχικούς τίτλους ή αμοιβαία κεφάλαια διατρέχει τον κίνδυνο απώλειας ενός μέρους ή του συνόλου των αποταμιεύσεων του. Ομοίως, μία κυβέρνηση μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπη με μία απρόσμενη ανεργία, ή μπροστά στην φυσική καταστροφή μιας περιοχής από θύελλα ή σεισμό.

Επομένως μία κατάσταση αβεβαιότητας μπορεί να διέπει και τις πιο απλές ενέργειες του ανθρώπου και να επιδρά αρνητικά στις επιχειρηματικές του δραστηριότητες αλλά και στην γενικότερη εξέλιξη του.

Ο κίνδυνος, ως προς το αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας της επιχείρησης, εμφανίζεται όταν το αποτέλεσμα αυτό δεν συνοδεύεται από βεβαιότητα. Βεβαιότητα σημαίνει έλλειψη αμφιβολίας, δηλαδή ο επιχειρηματίας είναι απαλλαγμένος από κάθε αμφιβολία για συγκεκριμένες ενέργειες του, ενώ το αντίθετο της βεβαιότητας είναι η αβεβαιότητα πρόβλεψης των μελλοντικών αποτελεσμάτων διαφόρων τρεχουσών καταστάσεων.

Η αβεβαιότητα είναι μία υποκειμενική έννοια και δεν μπορεί να μετρηθεί άμεσα. Συνεπώς, ως νοητική κατάσταση ποικίλει μεταξύ των ανθρώπων. Αντίθετα, ο κίνδυνος ορίζεται ως μετρήσιμη αβεβαιότητα σχετικά με την πραγματοποίηση ενός γεγονότος. Λέγοντας μετρήσιμη εννοούμε την αβεβαιότητα που υπόκειται στους νόμους των πιθανοτήτων και μπορεί να εκτιμηθεί με ικανοποιητική ακρίβεια.

Ο κίνδυνος είναι συνδυασμός από διακινδυνεύσεις και μετράται με πιθανότητες, ενώ η αβεβαιότητα μετράται από τον βαθμό πίστης που τα διάφορα άτομα αποδίδουν στην πραγματοποίηση διαφόρων γεγονότων. Έτσι, η αβεβαιότητα αποτελεί μια υποκειμενική κατάσταση του μυαλού του κάθε ανθρώπου, ενώ ο κίνδυνος είναι μία κατάσταση του πραγματικού κόσμου. Ο Frank Knight απέδειξε πως τα αποτελέσματα ορισμένων τύπων γεγονότων είναι υπολογίσιμα, ενώ ορισμένων άλλων όχι. Για να διατηρήσουμε των διαχωρισμό μεταξύ της μετρήσιμης κ της μη μετρήσιμης αβεβαιότητας μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον όρο «κίνδυνος» για την μετρήσιμη και τον όρο αβεβαιότητα για τη μη μετρήσιμη.

Έτσι, θα μπορούσαμε να ορίσουμε τον κίνδυνο ως την κατάσταση κατά την οποία κάθε εναλλακτική μορφή δραστηριοποίησης μιας επιχείρησης οδηγεί σε ένα σύνολο συγκεκριμένων αποτελεσμάτων, καθένα από τα οποία είναι, με κάποια πιθανότητα, γνωστό στο λήπτη της απόφασης. Ο ορισμός αυτός συνδέει άμεσα το βαθμό του κινδύνου με την πιθανότητα πραγματοποίησης ενός αποτελέσματος, που είναι σε θέση να γνωρίζει η επιχείρηση.

1.1 ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Ο κίνδυνος μπορεί να οριστεί ως ο συνδυασμός της πιθανότητας ενός γεγονότος και των συνεπειών του.

Σε όλους τους τύπους των δραστηριοτήτων, υπάρχει το ενδεχόμενο για γεγονότα και συνέπειες που συνιστούν ευκαιρίες προς όφελος ή απειλές της επιτυχίας.

Η Διαχείριση Κινδύνου, αναγνωρίζεται, όλο και περισσότερο, ότι έχει σχέση με αμφότερες τις θετικές και τις αρνητικές πλευρές του κινδύνου. Συνεπώς, αυτό το πρότυπο εξετάζει τον κίνδυνο και από τις δύο προοπτικές.

Στον τομέα της ασφάλειας, αναγνωρίζεται, γενικά, ότι οι συνέπειες είναι μόνο αρνητικές και γι' αυτό η διαχείριση του κινδύνου ασφάλειας εστιάζει στην πρόληψη και τον μετριασμό της ζημιάς.

1.1.2 Είδη κινδύνων

Οι κίνδυνοι διακρίνονται: **α)** ανάλογα με την προέλευση τους, και **β)** ανάλογα με τη φύση τους.

α) Ανάλογα με την προέλευση τους, οι κίνδυνοι χωρίζονται σε ενδογενείς και εξωγενείς ως προς την επιχείρηση.

Ενδογενείς είναι οι κίνδυνοι, οι οποίοι σχετίζονται άμεσα με την λειτουργία της επιχείρησης, όπως π.χ. κίνδυνοι από τον τρόπο χρηματοδότησης μιας επένδυσης, κίνδυνοι πυρκαγιάς, βλάβης μηχανημάτων κ.λπ.

Εξωγενείς είναι οι κίνδυνοι που δεν εμπίπτουν στην σφαίρα λειτουργίας της επιχείρησης. Οι κίνδυνοι αυτοί δεν ελέγχονται από την επιχείρηση και προέρχονται από το εκτός της επιχείρησης οικονομικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, κίνδυνοι λόγω ξαφνικής μεταβολής των συνθηκών ζήτησης, των συνθηκών της αγοράς, των συντελεστών παραγωγής, των γενικών οικονομικών συγκυριών, ο κίνδυνος της αγοράς κ.τ.λ.

β) Οι κίνδυνοι, ανάλογα με τη φύση τους, διακρίνονται σε αυτούς που μπορούν να υπολογισθούν και σε αυτούς που δεν μπορούν να υπολογισθούν με μαθηματικό τρόπο. Οι κίνδυνοι, το ύψος των οποίων μπορεί να υπολογισθεί με μαθηματικά και συγκεκριμένα με την θεωρία των πιθανοτήτων, μπορούν να ασφαλισθούν και να συμπεριληφθούν στο κόστος λειτουργίας της επιχείρησης. Η ασφάλιση των κινδύνων γίνεται από τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις ή από την ίδια την επιχείρηση, η οποία προσθέτει στο κόστος παραγωγής της ένα ασφάλιστρο έναντι του κινδύνου. Τέτοιοι κίνδυνοι είναι ο κίνδυνος πυρκαγιάς, καταστροφής εμπορευμάτων ή μηχανημάτων κ.ο.κ..

Οι κίνδυνοι οι οποίοι δεν μπορούν να προβλεφθούν και να υπολογισθούν αντικειμενικά, και οι οποίοι κυρίως οφείλονται στην ατελή γνώση και την αβεβαιότητα που κατέχουν οι λήπτες των αποφάσεων, δεν ασφαρίζονται και δεν συμπεριλαμβάνονται στο κόστος λειτουργίας της επιχείρησης. Η ύπαρξη των κινδύνων αυτών αποτελεί στοιχείο αιτιολόγησης, από την πλευρά των οικονομολόγων, του κέρδους των επιχειρήσεων.

Θα πρέπει ακόμη να σημειωθεί ότι τα άτομα και ειδικότερα οι λήπτες των αποφάσεων σε μία επιχείρηση, συμπεριφέρονται διαφορετικά έναντι του κινδύνου. Άλλοι προτιμούν να αντιμετωπίσουν μεγάλο ύψος κινδύνου, με την προσδοκία μεγάλου ύψους κέρδους, ενώ άλλοι προτιμούν ένα μέτριο ύψος κέρδους, που να συνοδεύεται από μικρό ύψος κινδύνου.

Στην οικονομική θεωρία διακρίνονται τρία είδη πιθανής συμπεριφοράς των ατόμων έναντι του κινδύνου:

- Οι επιδιώκοντες τον κίνδυνο
- Οι αποστρεφόμενοι τον κίνδυνο και
- Οι αδιάφοροι έναντι του κινδύνου.

1.1.3 Διαχείριση κινδύνου

Η διαχείριση κινδύνου είναι κεντρικός πυρήνας της διαχείρισης στρατηγικής κάθε οργανισμού. Είναι η διεργασία με την οποία οι οργανισμοί προσεγγίζουν μεθοδικά τους κινδύνους που σχετίζονται με τις δραστηριότητές τους, με σκοπό την επίτευξη αιεφόρου οφέλους σε κάθε δραστηριότητα και επί του χαρτοφυλακίου όλων των δραστηριοτήτων.

Το επίκεντρο της καλής διαχείρισης κινδύνου είναι η αναγνώριση και ο χειρισμός αυτών των κινδύνων. Στόχος της είναι να προσθέσει τη μέγιστη αιεφόρο αξία σε όλες τις δραστηριότητες του οργανισμού. Ταξινομεί την κατανόηση των πιθανών οφελών και απειλών όλων εκείνων των παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν τον οργανισμό. Αυξάνει την πιθανότητα επιτυχίας, και μειώνει αμφότερα, την πιθανότητα αποτυχίας και την αβεβαιότητα επίτευξης των συνολικών στόχων του οργανισμού.

Η διαχείριση κινδύνου θα έπρεπε να είναι μία συνεχής και αναπτυσσόμενη διεργασία, η οποία διατρέχει τη στρατηγική του οργανισμού και την υλοποίηση αυτής της στρατηγικής. Θα έπρεπε να προσεγγίζει μεθοδικά όλους τους κινδύνους που περιβάλλουν τις παλαιότερες, τρέχουσες και ιδιαιτέρως τις μελλοντικές δραστηριότητες του οργανισμού.

Πρέπει να είναι ενσωματωμένη στην κουλτούρα του οργανισμού μαζί με μία αποτελεσματική πολιτική και ένα πρόγραμμα με επικεφαλή την πιο ανώτερη διοίκηση. Πρέπει να μεταφράζει τη στρατηγική σε τακτικούς και επιχειρησιακούς στόχους, καθορίζοντας υπευθυνότητες σε κάθε επίπεδο του οργανισμού, με κάθε διοικητικό στέλεχος και εργαζόμενο υπεύθυνο για τη διαχείριση του κινδύνου ως μέρος της περιγραφής της εργασίας του. Υποστηρίζει την ευθύνη, την μέτρηση επίδοσης και την ανταμοιβή, έτσι ώστε να προωθείται η λειτουργική αποδοτικότητα σε όλα τα επίπεδα.

1.1.3.1 Εξωτερικοί και Εσωτερικοί Παράγοντες

Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει ένας οργανισμός και οι λειτουργίες του μπορεί να είναι αποτέλεσμα παραγόντων αμφότερα εξωτερικών και εσωτερικών του οργανισμού.

Η διαχείριση κινδύνου προστατεύει και προσθέτει αξία στον οργανισμό και στους ενδιαφερόμενους (stakeholders) υποστηρίζοντας τους στόχους του οργανισμού, με:

- την παροχή ενός πλαισίου στον οργανισμό που καθιστά δυνατό μελλοντική δραστηριότητα να λαμβάνει χώρα με ένα σταθερό και ελεγχόμενο τρόπο
- τη βελτίωση της λήψης αποφάσεων, του προγραμματισμού και του καθορισμού προτεραιότητας μέσω της ευρείας και δομημένης κατανόησης της επιχειρησιακής δραστηριότητας, της αστάθειας και των ευκαιριών / απειλών των έργων
- την συμβολή σε μία πιο αποδοτική χρήση / κατανομή του κεφαλαίου και των πόρων εντός του οργανισμού
- τη μείωση της μεταβλητότητας στις μη βασικές επιχειρησιακές περιοχές
- την προστασία και βελτίωση των παγίων και της εικόνας της εταιρείας
- την ανάπτυξη και την υποστήριξη των ανθρώπων και της βάσης γνώσης του οργανισμού

- τη βελτιστοποίηση της λειτουργικής αποδοτικότητας.

1.1.4 Μέθοδοι αντιμετώπισης του κινδύνου

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση ενός κινδύνου είναι οι εξής:

1. Αποφυγή του κινδύνου

Είναι δυνατό σε συγκεκριμένες περιπτώσεις να αποφύγει κάποιος τον κίνδυνο με τη διαφορά, όμως, ότι η αποφυγή αυτή δεν είναι εφαρμόσιμη στην πράξη, π.χ. για να αποφύγει ένα άτομο τον πνιγμό μπορεί να μένει μακριά από τις θάλασσες και τις πισίνες και να αποφεύγει να ταξιδεύει με πλοία.

2. Πρόληψη κινδύνου

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, σε περίπτωση που ένα άτομο επιθυμεί για παράδειγμα να αποφύγει τραυματισμό από σκι, θα πρέπει να απέχει από το συγκεκριμένο αυτό σπορ. Αν όμως υποθέσουμε ότι κάποιος, ενώ γνωρίζει τους κινδύνους, επιθυμεί να κάνει σκι, τότε μπορεί να πάρει μέτρα για να μειώσει την πιθανότητα τραυματισμού του. Αυτό γίνεται αν πάει σε δάσκαλο για να μάθει σκι και διατηρείται σε καλή φυσική κατάσταση κ.τ.λ. Ο κίνδυνος στην περίπτωση αυτή υπάρχει, μόνο που είναι μειωμένος.

Στόχος, επομένως, της πρόληψης είναι η μείωση της συχνότητας και της έκτασης μιας ενδεχόμενης ζημιάς.

3. Ανάλυση ή κράτηση του κινδύνου

Είναι η απόφαση κάποιων ιδιωτών ή επιχειρήσεων ή οργανισμών να αναλάβουν οι ίδιοι το σύνολο ή μέρος των κινδύνων. Η μέθοδος αυτή αποτελεί μια ευρέως χρησιμοποιούμενη μέθοδο αντιμετώπισης κινδύνων.

4. Ασφάλιση κινδύνου

Χρησιμοποιείται συνήθως σε περιπτώσεις με μικρή πιθανότητα εμφάνισης ζημιογόνου γεγονότος, το οποίο όμως κρύβει υψηλό κόστος. Στην περίπτωση που επιλεγεί η μέθοδος αυτή, θα πρέπει να γίνει η επιλογή των ασφαλιστικών καλύψεων του ασφαλιστή και των όρων της ασφάλισης.

5.Μεταφορά κινδύνου

Σύμφωνα με την μέθοδο αυτή, κάποιος που είναι εκτεθειμένος σε έναν κίνδυνο παρακινεί άλλον να τον αναλάβει. Η μεταβίβαση τέτοιων κινδύνων γίνεται μέσω ενός συμβολαίου ή συμφωνιών, π.χ. μια εκδοτική εταιρία μπορεί να θέσει έναν όρο στο συμβόλαιο, ότι σε περίπτωση κλοπής πνευματικής ιδιοκτησίας, την ευθύνη φέρει ο συγγραφέας και όχι ο εκδότης.

1.1.5 Ανάλυση κινδύνου

1.1.5.1 Αναγνώριση κινδύνου

Η αναγνώριση κινδύνου σκοπό έχει την ταυτοποίηση της έκθεσης του οργανισμού στην αβεβαιότητα. Αυτό απαιτεί μία βαθιά γνώση του οργανισμού, της αγοράς στην οποία δραστηριοποιείται, το νομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο υπάρχει, καθώς και στην ανάπτυξη μιας ορθής κατανόησης των στρατηγικών και λειτουργικών στόχων, εσωκλειομένων και παραγόντων κρισίμων για την επιτυχία του και τις απειλές και ευκαιρίες που σχετίζονται με την επίτευξη αυτών των στόχων.

Η αναγνώριση κινδύνου θα έπρεπε να προσεγγισθεί με ένα μεθοδικό τρόπο για να διασφαλίσει ότι όλες οι σημαντικές δραστηριότητες εντός του οργανισμού έχουν αναγνωρισθεί και ότι όλοι οι κίνδυνοι που απορρέουν από αυτές τις δραστηριότητες έχουν προσδιορισθεί. Κάθε συγγενής αστάθεια που σχετίζεται με αυτές τις δραστηριότητες θα πρέπει να αναγνωρισθεί και να κατηγοριοποιηθεί.

Οι επιχειρηματικές δραστηριότητες και αποφάσεις μπορούν να κατηγοριοποιηθούν με ένα εύρος προσεγγίσεων, παραδείγματα των οποίων περιλαμβάνουν:

- **Στρατηγικές** - Αφορούν τους μακροχρόνιους στρατηγικούς στόχους του οργανισμού. Μπορεί να επηρεασθούν από θέματα όπως η διαθεσιμότητα κεφαλαίων, κρατικούς και πολιτικούς κινδύνους, νομικές και ρυθμιστικές αλλαγές, φήμη και αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον.

- **Λειτουργικές** - Αφορούν τα καθημερινά θέματα που αντιμετωπίζει ένας οργανισμός στην προσπάθειά του να εκπληρώσει τους στρατηγικούς του στόχους.

- **Χρηματο-οικονομικές** - Αφορούν την αποτελεσματική διαχείριση και έλεγχο των χρηματο-οικονομικών του οργανισμού και τις επιδράσεις εξωτερικών παραγόντων όπως η διαθεσιμότητα πίστωσης, οι τιμές ξένου συναλλάγματος, οι τάσεις των επιτοκίων και άλλες εκθέσεις σε κινδύνους κεφαλαίων, κρατικούς και πολιτικούς κινδύνους, νομικές και ρυθμιστικές αλλαγές, φήμη και αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον.

- **Διαχείριση γνώσης** - Αφορούν την αποτελεσματική διαχείριση και έλεγχο των πόρων γνώσης, της παραγωγής, προστασίας και επικοινωνίας αυτών των πόρων. Εξωτερικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις σχετικές αποφάσεις και δραστηριότητες μπορεί να περιλαμβάνουν την μη εγκεκριμένη χρήση ή κακή χρήση της πνευματικής ιδιοκτησίας, την τοπική πτώση ισχύος, και την ανταγωνιστική τεχνολογία. Εσωτερικοί παράγοντες μπορεί να είναι μία δυσλειτουργία του συστήματος ή η απώλεια βασικών στελεχών.

- **Συμμόρφωσης** - Αφορούν θέματα όπως η υγεία & ασφάλεια, το περιβάλλον, οι εμπορικές περιγραφές προϊόντος, η προστασία του καταναλωτή, η προστασία δεδομένων, οι πρακτικές εργασιακής απασχόλησης και τα ρυθμιστικά θέματα.

Ενώ η αναγνώριση κινδύνου μπορεί να διεξαχθεί από εξωτερικούς συμβούλους, μία εκ των έσω προσέγγιση με διεργασίες καλά ανακοινωμένες, συνεκτικές και συντονισμένες και εργαλεία (βλ. Παράρτημα) είναι ίσως η πιο αποτελεσματική. Η εσωτερική "ιδιοκτησία" της διεργασίας διαχείρισης κινδύνου είναι θεμελιώδης.

1.1.5.2 Περιγραφή κινδύνου

Ο στόχος της περιγραφής κινδύνου είναι η απεικόνιση των αναγνωρισμένων κινδύνων σε μία δομημένη μορφή, για παράδειγμα, με τη χρήση ενός πίνακα.

Ο πίνακας περιγραφής κινδύνων (βλ. πίνακα 4.2.1) μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να διευκολύνει την περιγραφή και αποτίμηση των κινδύνων. Η χρήση μίας καλά σχεδιασμένης δομής είναι αναγκαία για να διασφαλίσει μία περιεκτική διεργασία αναγνώρισης, περιγραφής και αποτίμησης κινδύνου. Λαμβάνοντας υπόψη την συνέπεια και πιθανότητα καθενός από τους κινδύνους που είναι καταγεγραμμένοι στον πίνακα, θα έπρεπε να είναι δυνατόν να τεθούν προτεραιότητες στους βασικούς κινδύνους που χρειάζονται να αναλυθούν σε μεγαλύτερη λεπτομέρεια. Η αναγνώριση των κινδύνων που σχετίζονται με επιχειρηματικές δραστηριότητες και λήψη αποφάσεων μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε στρατηγικούς, έργου / τακτικούς, λειτουργικούς. Είναι σημαντικό να ενσωματωθεί η διαχείριση κινδύνων στην αρχική, εννοιολογικά σχεδιαστική φάση των έργων καθώς και σε ολόκληρο τον κύκλο ζωής ενός συγκεκριμένου έργου.

Πίνακας 1 - Περιγραφή Κινδύνου

1. Ονομασία	
2. Πεδίο Κινδύνου	Ποιοτική περιγραφή του μεγέθους, του τύπου, του αριθμού και των συσχετίσεων των γεγονότων
3. Φύση Κινδύνου	π.χ. στρατηγικός, λειτουργικός, χρηματο-οικονομικός, γνωστικός,

	συμμόρφωσης
4. Έχοντες έννομο ενδιαφέρον	έχοντες έννομο ενδιαφέρον και οι προσδοκίες τους
5. Ποσοτικοποίηση Κινδύνου	αντικότητα και Πιθανότητα
6. Ανοχή / Όρεξη στον Κίνδυνο	<p>Δυνητική απώλεια και η χρηματοοικονομική επίδραση του κινδύνου</p> <p>Αξία (περιουσιακών ή άλλων στοιχείων) σε κίνδυνο</p> <p>Πιθανότητα και μέγεθος των δυνητικών ζημιών / κερδών</p> <p>Στόχος ή στόχοι για τον έλεγχο του κινδύνου και επιθυμητό επίπεδο επίδοσης</p>
7. Χειρισμός Κινδύνου & Μηχανισμοί Ελέγχου	<p>Βασικά μέσα με τα οποία ο κίνδυνος σήμερα διαχειρίζεται</p> <p>Επίπεδα εμπιστοσύνης στον υφιστάμενος έλεγχο</p> <p>Αναγνώριση πρωτοκόλλων παρακολούθησης και ανασκόπησης</p>

8. Δυνητική Ενέργεια Βελτίωσης	Συστάσεις για μείωση κινδύνου
9. Ανάπτυξη Στρατηγικής και Πολιτικής	Αναγνώριση της υπεύθυνης λειτουργίας του οργανισμού για την ανάπτυξη στρατηγικής και πολιτικής

1.1.6 Προφίλ κινδύνου

Το αποτέλεσμα της διεργασίας ανάλυσης κινδύνου μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να παραχθεί ένα προφίλ κινδύνου το οποίο δίνει ένα βαθμό σημαντικότητας σε κάθε κίνδυνο και παρέχει ένα εργαλείο για την θέσπιση προτεραιότητας των προσπαθειών χειρισμού κινδύνων. Κατατάσσει κάθε αναγνωρισμένο κίνδυνο για να δώσει μία άποψη της σχετικής σημαντικότητας.

Αυτή η διεργασία επιτρέπει τη χαρτογράφηση του κινδύνου στην επιχειρηματική περιοχή που επηρεάζει, περιγράφει τις βασικές διαδικασίες ελέγχου σε εφαρμογή και υποδεικνύει περιοχές όπου το επίπεδο επένδυσης ελέγχου του κινδύνου μπορεί να αυξηθεί, να μειωθεί ή να ανακατανεμηθεί.

Η υπευθυνότητα βοηθάει στη διασφάλιση του ότι η "κυριότητα" του κινδύνου έχει αναγνωρισθεί και ότι οι κατάλληλοι διοικητικοί πόροι έχουν κατανεμηθεί.

1.1.7 Αξιολόγηση κινδύνου

Όταν η διεργασία ανάλυσης κινδύνου έχει ολοκληρωθεί, είναι αναγκαίο οι εκτιμημένοι κίνδυνοι να συγκριθούν έναντι των κριτηρίων κινδύνου που έχει εγκαταστήσει ο οργανισμός. Τα κριτήρια κινδύνου μπορεί να περιλαμβάνουν σχετικά κόστη και οφέλη, νομικές απαιτήσεις, κοινωνικο-οικονομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες, ανησυχίες των εχόντων έννομο ενδιαφέρον (stakeholders), κλπ. Η αξιολόγηση κινδύνου επομένως, χρησιμοποιείται για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με

την σημαντικότητα των κινδύνων στον οργανισμό και για το κατά πόσον ο κάθε συγκεκριμένος κίνδυνος θα έπρεπε να γίνει αποδεκτός ή να αντιμετωπισθεί.

1.1.8 Αναφορά κινδύνου και Επικοινωνία

1.1.8.1 Εσωτερική αναφορά

Τα διαφορετικά επίπεδα εντός του οργανισμού χρειάζονται διαφορετική πληροφορία από τη διεργασία διαχείρισης κινδύνου.

Το Διοικητικό Συμβούλιο θα έπρεπε:

- να πληροφορείται τους πιο σημαντικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει ο οργανισμός
- να γνωρίζει τις πιθανές επιπτώσεις στη μετοχική αξία των αποκλίσεων από το αναμενόμενο εύρος επίδοσης
- να διασφαλίζει τα κατάλληλα επίπεδα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σε ολόκληρο τον οργανισμό
- να γνωρίζει πώς ο οργανισμός θα διαχειρισθεί μία κρίση
- να γνωρίζει την σημαντικότητα της εμπιστοσύνης των εχόντων έννομο ενδιαφέρον στον οργανισμό
- να γνωρίζει πώς να διαχειρίζεται επικοινωνίες με την επενδυτική κοινότητα, όπου έχει εφαρμογή
- να είναι πεπεισμένο ότι η διεργασία διαχείρισης κινδύνου λειτουργεί αποτελεσματικά
- να εκδίδει μία ξεκάθαρη πολιτική διαχείρισης κινδύνου που να καλύπτει τη φιλοσοφία και τις υπευθυνότητες διαχείρισης κινδύνου.

Οι Επιχειρηματικές Μονάδες θα έπρεπε:

- να γνωρίζουν τους κινδύνους που εμπίπτουν στη δική τους περιοχή ευθύνης, τις πιθανές επιδράσεις που μπορεί να έχουν σε άλλες περιοχές και τις συνέπειες που άλλες περιοχές μπορεί να έχουν σε αυτές (τις επιχειρηματικές μονάδες)
- να έχουν δείκτες επίδοσης που τους επιτρέπουν να παρακολουθούν τις βασικές επιχειρηματικές και χρηματο-οικονομικές δραστηριότητες, την πρόοδο σε σχέση με τους στόχους και να προσδιορίζουν αναπτυξιακές προοπτικές που απαιτούν παρέμβαση (π.χ. προβλέψεις, προ-υπολογισμοί)
- να έχουν συστήματα τα οποία επικοινωνούν τις διαφορές σε προ-υπολογισμούς και προβλέψεις με κατάλληλη συχνότητα για τη λήψη ενέργειας
- να αναφέρουν συστηματικά και άμεσα στην ανώτατη διοίκηση κάθε νέο κίνδυνο ή αστοχία των υπάρχοντων μέτρων ελέγχου που γίνονται αντιληπτά.

Τα μεμονωμένα άτομα θα έπρεπε:

- να κατανοούν την υπευθυνότητά τους σε μεμονωμένους κινδύνους
- να κατανοούν πως αυτοί μπορούν να ενδυναμώσουν την συνεχή βελτίωση της απόκρισης της διαχείρισης κινδύνου
- να κατανοούν ότι η διαχείριση κινδύνου και η ευαισθητοποίηση στον κίνδυνο είναι ένα βασικό μέρος της κουλτούρας του οργανισμού
- να αναφέρουν συστηματικά και άμεσα στην ανώτατη διοίκηση κάθε νέο κίνδυνο ή αστοχία των υπάρχοντων μέτρων ελέγχου που γίνονται αντιληπτά.

1.1.8.2 Εξωτερική αναφορά

Η εταιρεία χρειάζεται να αναφέρεται στους έχοντες έννομο ενδιαφέρον (stakeholders) στις δικές της δραστηριότητες της σε τακτική βάση, περιγράφοντας εκτενώς τις

πολιτικές της διαχείρισης κινδύνου και την αποτελεσματικότητα στην επίτευξη των στόχων της.

Όλο και περισσότερο, οι έχοντες έννομο ενδιαφέρον (stakeholders) αναμένουν τους οργανισμούς να παρέχουν τα αποδεικτικά στοιχεία για την αποτελεσματική διαχείριση της επίδοσης του οργανισμού σε μη χρηματο-οικονομικά θέματα σε πεδία όπως σχέσεις με την κοινότητα, ανθρώπινα δικαιώματα, εργασιακές πρακτικές, υγιεινή και ασφάλεια και περιβάλλον.

Η καλή εταιρική διακυβέρνηση απαιτεί, οι εταιρείες να υιοθετούν μία μεθοδική προσέγγιση στην διαχείριση κινδύνων η οποία:

- προστατεύει τα ενδιαφέροντα των δικών τους εχόντων έννομο ενδιαφέρον
- διασφαλίζει ότι το Διοικητικό Συμβούλιο εκπληρώνει τα καθήκοντά του με το να κατευθύνει τη στρατηγική, να δημιουργεί αξία και να παρακολουθεί την επίδοση του οργανισμού
- διασφαλίζει ότι οι διοικητικοί έλεγχοι είναι σε εφαρμογή και ότι αποδίδουν ικανοποιητικά

Οι ρυθμίσεις για την επίσημη αναφορά της διαχείρισης κινδύνου θα έπρεπε να είναι ξεκάθαρα διατυπωμένες και να είναι διαθέσιμες στους έχοντες έννομο ενδιαφέρον.

Η επίσημη αναφορά θα έπρεπε να αναφέρει:

- τις μεθόδους ελέγχου – ιδιαιτέρως τις διοικητικές υπευθυνότητες για τη διαχείριση κινδύνου
- τις διεργασίες που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση κινδύνων και πώς αυτοί αντιμετωπίζονται από τα συστήματα διαχείρισης κινδύνων
- τα κύρια συστήματα ελέγχου που εφαρμόζονται για τη διαχείριση σημαντικών κινδύνων
- το σύστημα παρακολούθησης και ανασκόπησης σε εφαρμογή.

Οποιοσδήποτε σημαντικές ελλείψεις ανακαλύπτονται από το σύστημα ή στο σύστημα αυτό καθ' εαυτό, θα έπρεπε να αναφέρονται μαζί με τις ενέργειες που έχουν ληφθεί για να τις αντιμετωπίσουν.

1.1.9 Χειρισμός κινδύνου

Ο χειρισμός κινδύνου είναι η διεργασία της επιλογής και εφαρμογής μέτρων για να τροποποιηθεί ο κίνδυνος. Ο χειρισμός κινδύνου περιλαμβάνει, ως το πιο σημαντικό του στοιχείο, τον έλεγχο / μείωση κινδύνου, αλλά εκτείνεται ακόμη, για παράδειγμα, στην αποφυγή κινδύνου, τη μεταφορά κινδύνου, τη χρηματοδότηση κινδύνου, κλπ.

Σημείωση: Σε αυτό το πρότυπο, η χρηματοδότηση κινδύνου αναφέρεται στους μηχανισμούς (π.χ. προγράμματα ασφάλισης) παροχής κεφαλαίων για τις χρηματοοικονομικές επιπτώσεις του κινδύνου. Η χρηματοδότηση κινδύνου δεν θεωρείται, σε γενικές γραμμές, να είναι η παροχή κεφαλαίων για την αντιμετώπιση του κόστους εφαρμογής του χειρισμού κινδύνου

Οποιοδήποτε σύστημα χειρισμού κινδύνου θα έπρεπε να παρέχει, ως το ελάχιστο:

- αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία του οργανισμού
- αποτελεσματικά εσωτερικά μέτρα ελέγχου
- συμμόρφωση με νόμους και κανονισμούς.

Η διεργασία ανάλυσης κινδύνου βοηθάει την αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία του οργανισμού με την αναγνώριση εκείνων των κινδύνων οι οποίοι απαιτούν την προσοχή της διοίκησης. Η διοίκηση θα πρέπει να θέσει προτεραιότητα στις ενέργειες ελέγχου κινδύνου με βάση τη δυνατότητά τους να ωφελήσουν τον οργανισμό.

Η αποτελεσματικότητα των εσωτερικών μέτρων ελέγχου είναι ο βαθμός στον οποίο είτε ο κίνδυνος θα εξαλειφθεί ή θα ελαχιστοποιηθεί από τα προτεινόμενα μέτρα ελέγχου.

Η κοστολογική αποτελεσματικότητα των εσωτερικών μέτρων ελέγχου σχετίζεται με το κόστος της εφαρμογής των ελεγκτικών μέτρων σε σύγκριση με τα αναμενόμενα οφέλη της μείωσης του κινδύνου.

Οι προτεινόμενοι έλεγχοι χρειάζεται να μετρηθούν σε σχέση με τη δυνητική οικονομική επίπτωση εάν δεν ληφθεί οποιαδήποτε ενέργεια, έναντι του κόστους των προτεινόμενων ενεργειών και οι οποίες απαιτούν σταθερά περισσότερη λεπτομερή πληροφορία και υποθέσεις από ότι είναι άμεσα διαθέσιμες.

Πρώτον, το κόστος εφαρμογής πρέπει να καθορισθεί. Αυτό πρέπει να υπολογισθεί με κάποια ακρίβεια μιας και γρήγορα γίνεται η βάση έναντι της οποίας μετριέται η αποτελεσματικότητα του κόστους. Η ζημιά που αναμένεται εάν δεν ληφθεί οποιαδήποτε ενέργεια πρέπει επίσης να εκτιμηθεί και με τη σύγκριση των αποτελεσμάτων, η διοίκηση μπορεί να αποφασίσει εάν και κατά πόσον θα εφαρμοσθούν τα μέτρα ελέγχου κινδύνου.

Η συμμόρφωση με νόμους και κανονισμούς δεν είναι επιλογή. Ένας οργανισμός πρέπει να κατανοεί τους εφαρμόσιμους νόμους και πρέπει να εφαρμόζει ένα σύστημα μέτρων ελέγχου για να επιτύχει τη συμμόρφωση. Υπάρχει μόνον περιστασιακά κάποια ευελιξία όταν το κόστος μείωσης ενός κινδύνου μπορεί να είναι συνολικά δυσανάλογο με τον ίδιο τον κίνδυνο.

Μία μέθοδος απόκτησης χρηματο-οικονομικής προστασίας έναντι των επιπτώσεων των κινδύνων είναι μέσω της χρηματοδότησης των κινδύνων που περιλαμβάνει την ασφάλιση. Όμως, θα έπρεπε να αναγνωρισθεί ότι ορισμένες ζημιές ή μέρος ζημιών δεν θα επιδέχεται ασφάλιση, π.χ. το μη ασφαλισμένο κόστος που σχετίζεται με την εργασιακή υγεία, ασφάλεια ή με περιβαλλοντικά περιστατικά, τα οποία μπορεί να περιλαμβάνουν ζημιά στο ηθικό των εργαζομένων και στην φήμη του οργανισμού.

1.1.10 Παρακολούθηση και Ανασκόπηση της Διεργασίας Διαχείρισης Κινδύνου

Η αποτελεσματική διαχείριση κινδύνου απαιτεί μία δομή αναφορών και ανασκόπησης για να διασφαλίσει ότι οι κίνδυνοι αναγνωρίζονται και αποτιμώνται αποτελεσματικά και ότι κατάλληλα μέτρα ελέγχου και αποκρίσεις είναι σε ισχύ. Τακτικές επιθεωρήσεις ελέγχου της πολιτικής και της συμμόρφωσης με τα πρότυπα θα έπρεπε να πραγματοποιούνται και η επίδοση ως προς τα πρότυπα να ανασκοπείται για να αναγνωρίζονται ευκαιρίες για βελτίωση. Θα έπρεπε να θυμόμαστε ότι οι οργανισμοί είναι δυναμικοί και λειτουργούν σε δυναμικά περιβάλλοντα. Οι αλλαγές στον οργανισμό και στο περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί πρέπει να αναγνωρίζονται και οι κατάλληλες μεταβολές να γίνονται στα συστήματα.

Η διεργασία παρακολούθησης θα έπρεπε να παρέχει τη διασφάλιση ότι υπάρχουν μέτρα ελέγχου σε εφαρμογή κατάλληλα για τις δραστηριότητες του οργανισμού και ότι οι διαδικασίες κατανοούνται και ακολουθούνται.

Οι αλλαγές στον οργανισμό και το περιβάλλον στο οποίο αυτός λειτουργεί πρέπει να αναγνωρίζονται και οι κατάλληλες αλλαγές να γίνονται στα συστήματα.

Οποιαδήποτε διεργασία παρακολούθησης και ανασκόπησης θα έπρεπε επίσης να καθορίζει εάν και κατά πόσον:

- τα μέτρα που υιοθετήθηκαν είχαν ως αποτέλεσμα ότι είχε τεθεί ως αρχική πρόθεση
- οι διαδικασίες που υιοθετήθηκαν και η πληροφορία που συλλέχθηκε για τη διεξαγωγή της αποτίμησης ήταν οι κατάλληλες
- η βελτιωμένη γνώση θα είχε βοηθήσει να ληφθούν καλύτερες αποφάσεις και να αναγνωρισθεί τι διδάγματα θα μπορούσαν να αποκτηθούν για τις μελλοντικές αποτιμήσεις και τη διαχείριση των κινδύνων.

1.1.11 Επιμέρους στόχοι της διαχείρισης του κινδύνου

Επιμέρους στόχοι της διαχείρισης κινδύνου είναι ο εντοπισμός και η εκτίμηση των ενδεχόμενων ζημιών, ώστε να προετοιμάζεται η επιχείρηση για τις πιθανές συνέπειες και την επιβίωση της μετά την έλευση του ζημιογόνου γεγονότος.

1.2 ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ RISK MANAGEMENT

1.2.1 Ορισμός του Risk Management

Το management αποτελεί τον προγραμματισμό, τον συντονισμό και την οργάνωση όλων των λειτουργιών μιας οικονομικής μονάδας, μέσα από στρατηγικά επιχειρησιακά σχέδια (business plan) . Με τον όρο οικονομικές μονάδες αναφερόμαστε σε επιχειρήσεις, τράπεζες ασφαλιστικές εταιρίες κ.τ.λ. Με τον όρο στρατηγικά επιχειρησιακά σχέδια εννοούμε την μελέτη ανάπτυξης μιας επιχείρησης, τράπεζας ή οργανισμού. Περιλαμβάνει την ανάλυση, διάγνωση και αξιολόγηση του περιβάλλοντος της κάθε οικονομικής μονάδας, τον εντοπισμό ευκαιριών καθώς και την ανάλυση και την αξιολόγηση των δυνατοτήτων και αδυναμιών που την αντιπροσωπεύουν.

Η γνώση της θέσης του οικονομικού οργανισμού στην αγορά αλλά και απέναντι στους ανταγωνιστές του, δίνει τη δυνατότητα να προσδιορίσει η μελλοντική πορεία της επιχειρήσεως και να επιφέρει τις απαιτούμενες αλλαγές όπου χρειάζονται ώστε να επιτύχει την ελαχιστοποίηση των κινδύνων

Ως κίνδυνοι θα μπορούσαν να οριστούν οι παράγοντες που επηρεάζουν την λειτουργικότητα του Business Plan και πολλές φορές καθιστούν αδύνατη την υλοποίηση του και προέρχονται είτε από το εσωτερικό είτε από το εξωτερικό περιβάλλον του. Η πιθανότητα κάποιου ανεπιθύμητου γεγονότος σε κάποια χρονική στιγμή ορίζεται ως μονάδα κινδύνου που έχει σαν αποτέλεσμα αυξημένο κόστος .

Το Risk Management αποτελεί μια νέα επιστήμη απαραίτητη στην πολιτική των οικονομικών μονάδων. Οι κίνδυνοι πλέον είναι ποικιλόμορφοι και θα μπορούσαμε να τους συνοψίσουμε σε τρεις μεγάλες κατηγορίες **a.** Χρηματοοικονομικοί, **b.** Λειτουργικοί κίνδυνοι, **c.** Κίνδυνοι αγοράς.

Οι κίνδυνοι είναι πολυδιάστατοι και αλληλένδετοι. Η αντίληψη λοιπόν του κινδύνου από κάθε διοικητικό στέλεχος είναι διαφορετική. Εξαρτάται από τον τύπο του κινδύνου, το πεδίο του κινδύνου και την επίδραση του. Κάθε στέλεχος δίνει διαφορετική έμφαση από οργανισμό σε οργανισμό.

Η διαχείριση κινδύνων είναι βασισμένη στον προσδιορισμό, την ανάλυση, τον έλεγχο και την όσο γίνεται πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση εκείνων των γεγονότων που έχουν

την δυνατότητα να προκαλούν μια ανεπιθύμητη αλλαγή στο Business Plan. Είναι λοιπόν απαραίτητη η ανάπτυξη της κατάλληλης, για κάθε παράγοντα κινδύνου, μεθοδολογίας για την αξιολόγηση και αντιμετώπιση του κινδύνου με την προσφορά κάποιας εναλλακτικής επιλογής η οποία να επιτρέπει και να ενθαρρύνει το Business Plan να αναπτυχθεί παρ' όλες τις διορθωτικές αλλαγές.

Το Risk Management δημιουργεί εναλλακτικά σχέδια για την διαχείριση των κινδύνων που πιθανολογείται να προκύψουν, είτε στη πορεία ενός υπάρχοντος Business Plan είτε ενός μελλοντικού Business Plan. Στην πρώτη περίπτωση ανιχνεύει την αιτία του κινδύνου επιλέγει και εφαρμόζει το καταλληλότερο πρόγραμμα διορθωτικής δράσης, ενώ, στην δεύτερη περίπτωση αναλύει πιθανά αίτια κινδύνου, μελετάει και μέσω αυτής της μελέτης η οικονομική μονάδα αποφασίζει αν θα προχωρήσει στην υλοποίηση του Business Plan.

Αυτό όμως δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω απλοϊκών εμπειρικών κανόνων, αλλά απαιτείται ο συνδυασμός, αναλόγως του παράγοντα κινδύνου, επιστημονικών μοντέλων ανάλυσης και λήψης αποφάσεων

Καταδεικνύεται λοιπόν η σχέση της αλληλεξάρτησης των εφαρμογών των διαφόρων επιστημών που χρησιμοποιούνται για την ορθή εφαρμογή του risk management. Π. χ. Δεν μπορεί να πετύχει μια έρευνα αγοράς αν δεν έχει κατάλληλα εκπαιδευτεί το ανθρώπινο δυναμικό της έρευνας, δηλαδή η μέθοδος έρευνας αγοράς μάρκετινγκ και από την άλλη η εκπαίδευση του προσωπικού που σχετίζεται με τις δημόσιες σχέσεις.

1.2.2 Πρόγραμμα δράσης (business plan) οικονομικών οργανισμών.

Κάθε οικονομικός οργανισμός λειτουργεί με σκοπό την εκπλήρωση στόχων για την επιβίωση τους. Για την επίτευξη των στόχων κάθε οικονομικού οργανισμού χρειάζεται μια μεθοδευμένη διαδικασία και συντονισμένες προσπάθειες του ανθρώπινου δυναμικού και των υπόλοιπων συντελεστών.

Το πρόγραμμα δράσης είναι το σχέδιο στο οποίο καταγράφονται οι στόχοι, οι διαδικασίες οι οποίες θα ακολουθηθούν για την υλοποίησή τους, οι αποφάσεις και τα χρονικά περιθώρια μέσα στα οποία πρέπει να υλοποιηθούν.

Το πρόγραμμα δράσης λοιπόν καταγράφει τις στρατηγικές και τακτικές οι οποίες θα υιοθετηθούν, ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός του οικονομικού οργανισμού. Αναλόγως τον επικείμενο σκοπό του οργανισμού σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους ή σε έκτακτες περιπτώσεις δημιουργείτε ένα σχέδιο δράσης. Τα σχέδια δράσης μπορούν να χωριστούν, είτε αναλόγως την χρονική τους διάρκεια, είτε αναλόγως τον τομέα στον οποίο αναφέρονται.

Ένας οικονομικός οργανισμός εκτός του αρχικού σχεδίου δράσης δημιουργεί και εναλλακτικά σχέδια δράσης στη προσπάθειά του να προβλέψει πιθανές αποκλίσεις ώστε να γνωρίζει πως θα μπορέσει αυτές να τις αποφύγει ή να τις διορθώσει.

1.2.3 Παρουσίαση κινδύνων σε αναλογία με το πρόγραμμα δράσης ενός οικονομικού οργανισμού.

Είναι φυσικό επόμενο ότι από τη στιγμή που οι κίνδυνοι βρίσκονται στο περιβάλλον του οργανισμού είναι αλληλένδετοι, επηρεάζονται ο ένας από τον άλλο ή ο ένας κίνδυνος δημιουργεί έναν άλλον σε κάποιον διαφορετικό τομέα. Η σημασία αυτών για τους οργανισμούς έχει επισημανθεί από διακεκριμένους επιστήμονες, οι προσπάθειες των οποίων έχουν επικεντρωθεί στον καθορισμό των διαφορών μορφών χρηματοοικονομικών κινδύνων και στην ανάπτυξη επιστημονικών εργαλείων και μεθοδολογιών για την εκτίμηση και διαχείριση τους.

Οι διαρκείς και ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, η απελευθέρωση και απορύθμιση των χρηματοοικονομικών αγορών, ο εντεινόμενος ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων και των χρηματοπιστωτικών οργανισμών οδήγησαν στην εντατικοποίηση της χρήσης πολύπλοκων μεθοδολογιών. Χωρίς όμως να απαιτείται σημαντικός χρόνος για την επίλυση των αντίστοιχων μαθηματικών

υποδειγμάτων, από τον ευρύτερο χώρο της επιχειρησιακής έρευνας στη χρηματοοικονομική διοίκηση και κατά επέκταση στην καθιέρωση της χρηματοοικονομικής μηχανικής (financial engineering). Στα πλαίσια, λοιπόν, της χρηματοοικονομικής μηχανικής σημαντική θέση κατέχει η διαχείριση χρηματοοικονομικών κινδύνων, η οποία αποτελεί στη δεκαετία που διανύουμε μια από τις πιο σημαντικές λειτουργίες για κάθε είδους οργανισμό (επιχείρηση, τράπεζα, ασφαλιστική εταιρία, κ.λπ.). Βέβαια η διαχείριση κινδύνων δεν ασχολείται μόνο με τον χρηματοοικονομικό τομέα.

Υπάρχουν ερευνητές οι οποίοι αναφέρουν και τους κινδύνους που προέρχονται από το φυσικό περιβάλλον. Η αντιμετώπιση του φυσικού περιβάλλοντος από έναν οργανισμό, η θέση του απέναντι σε οικολογικούς προβληματισμούς ή οι αντιδράσεις που θα πρέπει να έχει απέναντι σε κάποια φυσική καταστροφή, επιβλαβής και για τον οργανισμό, όπως είναι μια πυρκαγιά, είναι προϋποθέσεις τις οποίες θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει κάθε επιχείρηση στο σχέδιο δράσης της. Τέτοιους κινδύνους τους συγκαταλέγουν στους λειτουργικούς.

Η πλειοψηφία για την προσέγγιση των κινδύνων βασίστηκε στην χρησιμοποίηση πιθανοθεωρητικών μεγεθών για την μέτρηση του κινδύνου (μέση τιμή, διασπορά) και στην εφαρμογή τεχνικών βελτιστοποίησης για τη διαμόρφωση των κατάλληλων αποφάσεων. Τις τελευταίες δυο δεκαετίες αυτή η θεώρηση του προβλήματος της διαχείρισης χρηματοοικονομικών κινδύνων, έχει δεχθεί έντονη κριτική από διάφορους ερευνητές, οι οποίοι τόνισαν ιδιαίτερα την πολυδιάστατη φύση του κινδύνου, την ύπαρξη πολλαπλών παραγόντων που τον επηρεάζουν, καθώς και την αδυναμία των πιθανοθεωρητικών μεγεθών να αποδώσουν

στην πραγματική έννοια του κινδύνου όπως αυτή την αντιλαμβάνεται ο εκάστοτε λήπτης της απόφασης.

Όπως προαναφέρθηκε οι κίνδυνοι θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες:

- A.** Χρηματοοικονομικούς κινδύνους,
- B.** Λειτουργικούς κινδύνους και
- C.** Κινδύνους αγοράς

Στους χρηματοοικονομικούς κινδύνους συγκαταλέγονται

α) Ο κίνδυνος πτώχευσης, αναφερόμαστε κυρίως στη σωστή διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων ώστε δεδομένης της αντίστοιχης απόδοσης και του αντίστοιχου κόστους η επιχείρηση να πετύχει συγκεκριμένους στόχους αποφεύγοντας υπερβολικές δαπάνες ή την αποτυχία της επιχείρησης που επέρχεται από την πτώχευση με βάση το νόμο.

β) Ο κίνδυνος χρηματοδότησης με κεφάλαιο υψηλού επιχειρηματικού ρίσκου (επενδύσεις), στον επενδυτικό τομέα οι οργανισμοί αντιμετωπίζουν υψηλό βαθμό επικινδυνότητας. Γίνονται μελέτες και υπάρχουν εναλλακτικά επενδυτικά σχέδια. Ένα επενδυτικό σχέδιο μπορεί να γίνει σε οτιδήποτε. Από την επέκταση των εγκαταστάσεων έως την εισαγωγή νέου πληροφοριακού συστήματος. Εδώ φαίνεται η αλληλένδετη σχέση των κινδύνων.

γ) Ο πιστωτικός κίνδυνος δηλαδή αποτυχία της επιχείρησης από ασυνέπεια στην εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων της ή όταν αναφερόμαστε σε τράπεζες στον κίνδυνο που αφορά κυρίως την δανειοληπτική συμπεριφορά των τραπεζών και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα πολύπλοκα και κακώς δομημένα προβλήματα.

δ) Ο συναλλαγματικός κίνδυνος σχετίζεται άμεσα με την δανειοληπτική ικανότητα και τον κίνδυνο των κρατών.

ε) Ο κίνδυνος στην επιλογή και την διαχείριση μετόχων.

Αναλόγως όμως το είδος του οικονομικού οργανισμού, αν δηλαδή αναφερόμαστε σε επιχείρηση ή σε τράπεζα ή σε ασφαλιστική εταιρία, υπάρχουν και άλλες υποκατηγορίες στην κατηγορία των χρηματοοικονομικών κινδύνων που αναφέρουν κινδύνους που επηρεάζουν συγκεκριμένες λειτουργίες.

Όταν αναφερόμαστε στους λειτουργικούς κινδύνους αναφερόμαστε σ' αυτούς που πηγάζουν από το ανθρώπινο δυναμικό, εννοούμε τους κινδύνους αυτούς που προκύπτουν από το προσωπικό της οικονομικής μονάδας. Προβλήματα που μπορούν να δημιουργηθούν είναι από την μη τήρηση του εργασιακού δικαίου από τους εργαζομένους ή από τους εργοδότες. Επίσης μια επιχείρηση πρέπει να ενδιαφέρεται για την ασφάλεια των εργαζομένων και τις συνθήκες εργασίας. Μια αρνητική αντιμετώπιση σε αυτά τα λεπτά θέματα είναι κακός αντίκτυπος για τον οικονομικό οργανισμό. Οι συνθήκες εργασίας πρέπει να αναλύονται ως προς την επικινδυνότητα της έκθεσης των

εργαζομένων. Στους κινδύνους που πηγάζουν από το ανθρώπινο δυναμικό όμως συγκαταλέγονται και κίνδυνοι που προέρχονται από την ασυνεπή εκπαίδευση του προσωπικού και την μη ολοκληρωμένη ενημέρωσή τους. Επίσης μια απεργία των υπαλλήλων προκαλεί μεγάλη ζημιά σε έναν οικονομικό οργανισμό.

Μια αλλαγή σε κάποια ρύθμιση, στην οποία οι εργαζόμενοι καθυστερούν να προσαρμοστούν, προκαλεί την δυσλειτουργία του οικονομικού οργανισμού. Όπως επίσης οι αλλαγές σε ένα πληροφοριακό σύστημα που δεν γίνεται κατανοητό απ' όλους είναι μια χρονοβόρα διαδικασία, ασύμφορη για μια επιχείρηση.

Κίνδυνοι που αφορούν τον μηχανικό εξοπλισμό είναι κυρίως το ρίσκο που παίρνει μια επιχείρηση κατά την αγορά ενός μηχανήματος, για το αν θα καταφέρει το μηχάνημα αυτό να αποσβεστεί και να παράγει με βάση τους προϋπολογισμούς της επιχείρησης την προαπαιτούμενη ποσότητα και ποιότητα. Όμως το μηχάνημα αυτό θα πρέπει να πληρεί και άλλες προϋποθέσεις όπως το να λειτουργεί κάτω από τις ιδανικές συνθήκες εργασίας, να είναι εύκολο στην χρήση του και ανθεκτικό.

Τα πληροφοριακά συστήματα είναι τα προγράμματα με τα οποία λειτουργούν όλα τα μηχανήματα σε μια επιχείρηση και χρησιμοποιούνται από τους περισσότερους εργαζόμενους. Γι' αυτόν τον λόγο θα πρέπει να γίνει η σωστή επιλογή κάθε προγράμματος με βάση τις γνώσεις του προσωπικού και την όσο το δυνατόν γρηγορότερη προσαρμογή τους. Πρέπει λοιπόν να επιλεγθούν προγράμματα στο επίπεδο των εργαζομένων για την αποφυγή χρονοβόρων σεμιναρίων για την εκπαίδευση τους.

Από το φυσικό περιβάλλον, στο οποίο λειτουργεί ο οικονομικός οργανισμός, μπορεί να προκληθούν ζημιές, όπως είναι μια πυρκαγιά. Αλλά και ο τρόπος ο οποίος ο οικονομικός οργανισμός συμπεριφέρεται στο φυσικό περιβάλλον, έχει άμεσο αντίκτυπο σ' αυτήν. Η ευαισθησία ενός οικονομικού οργανισμού σε περιβαλλοντολογικά θέματα και ο τρόπος λειτουργίας με οικολογικές προϋποθέσεις είναι σημαντικό υπέρ. Σ' αυτό το σημείο υπογραμμίζεται η σχέση των κινδύνων και η διαχείριση τους με άλλες επιστήμες, στη συγκεκριμένη περίπτωση με την τεχνική των δημοσίων σχέσεων.

Κίνδυνοι επίσης υπάρχουν μέχρι και στην επιλογή του τόπου που θα εγκατασταθεί η οικονομική μονάδα. Θα πρέπει να μελετηθεί η περιοχή των εγκαταστάσεων ως προς τις απαιτήσεις του οργανισμού. Π.χ. θα πρέπει το σημείο να είναι προσιτό και για τους

καταναλωτές αλλά και για τους προμηθευτές. Οι εγκαταστάσεις επίσης θα πρέπει να είναι επαρκείς για όλες τις λειτουργίες του οργανισμού.

Οι κίνδυνοι αγοράς είναι ένα σημαντικό κομμάτι στην πολιτική των οικονομικών οργανισμών. Τέτοιοι κίνδυνοι είναι αυτοί που μπορεί να επέλθουν απ' την εισαγωγή νέου προϊόντος ή από την αλλαγή ενός υπάρχοντος προϊόντος. Με τον όρο προϊόν, εννοούμε αγαθά και υπηρεσίες ανάλογα με το είδος του οργανισμού. Σημασία εδώ έχει, οι αγοραστική πρόθεση του καταναλωτή, οι ποιότητα του νέου προϊόντος ή το αν η ποιότητα στο προϊόν που πρόκειται να επεξεργαστεί θα βελτιωθεί, το κόστος που θα επιφέρει στην οικονομική μονάδα και αν θα φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η ανάπτυξη των προϊόντων είναι μια ευκαιρία για τις επιχειρήσεις να διαμορφώσουν οι ίδιες τις συνθήκες της αγοράς. Μέσα στο τόσο ανταγωνιστικό περιβάλλον στ' οποίο λειτουργούν οι οικονομικές μονάδες αντιμετωπίζουν καθημερινά κινδύνους που προέρχονται από καινοτομίες άλλων επιχειρήσεων, στις οποίες συνήθως δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν. Έτσι είναι αναγκαία ελαστικά προγράμματα στρατηγικής για την επιβίωση τους σε μηνιαία βάση. Μια αλλαγή ενός ανταγωνιστή είναι απρόβλεπτη αλλά κυμαίνεται μέσα στα πλαίσια που λειτουργεί η αγορά.

Ο οργανισμός πρέπει να διατηρήσει την θέση του στην αγορά και την εμπιστοσύνη των καταναλωτών. Όποιες αλλαγές λοιπόν και να κάνει δεν θα πρέπει να επηρεάσει την ποιότητα του προϊόντος. Απαιτείται να γνωρίζει τις συνήθειες των καταναλωτών και τις επιθυμίες τους ώστε να γίνεται αποδεκτό και το προϊόν αλλά και ο οργανισμός. Έτσι πρέπει να ελέγχει την ποιότητα του προσφερόμενου προϊόντος και την αναγκαιότητα αυτού από τους καταναλωτές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΣΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΚΛΑΔΟ

2.1 Ο οικονομικός ρόλος των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Τα τραπεζικά ιδρύματα αποτελούν τον πυρήνα του οικονομικού συστήματος. Οι βασικές τραπεζικές εργασίες επικεντρώνονται στη διαμεσολάβηση μεταξύ των ελλειμματικών και των πλεονασματικών οικονομικών μονάδων, με την αποδοχή από τις πρώτες καταθέσεων και τη χορήγηση στις δεύτερες δανείων. Το κέρδος των τραπεζών προκύπτει, όπως είναι γνωστό, από τη διαφορά μεταξύ των επιτοκίων χορηγήσεων και των επιτοκίων καταθέσεων. Οι τράπεζες είναι οι οικονομικές μονάδες οι οποίες ως κύριο αγαθό τους έχουν την διαχείριση του χρήματος με την ευρεία έννοια. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι, «Οι τράπεζες είναι οι οικονομικές επιχειρήσεις οι οποίες λειτουργούν ως μεσάζοντες μεταξύ των κεφαλαιούχων οι οποίοι ζητούν να επενδύσουν κεφάλαια και των ατόμων έχουν ανάγκη δανεισμού για την χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων-επενδύσεων τους.»

Οι λειτουργίες μιας τέτοιας οικονομικής μονάδας θα μπορούσαν να συνοψισθούν στο ότι, σαν στόχο έχουν την απόκτηση κεφαλαίων είτε από καταθέσεις, είτε από επενδυτικά σχέδια και στην διάθεση αυτών μέσω του δανεισμού και των επενδυτικών δραστηριοτήτων σε ιδιώτες επιχειρήσεις και κυβερνήσεις.

Με τον τρόπο αυτό συμβάλλουν στην αναπτυξιακή διαδικασία μιας χώρας ενώ επηρεάζουν σε πολύ μεγάλο και κρίσιμο βαθμό την νομισματική πολιτική μιας χώρας. Η τράπεζα θα πρέπει να προσδιορίσει ορισμένους στόχους ο σημαντικότερος από τους οποίους αναφέρεται στην ισορροπία του ενεργητικού και του παθητικού ώστε να παρέχει τις επιθυμητές υπηρεσίες στις διάφορες μονάδες.

Οι εμπορικές τράπεζες είναι εκείνες που επιβαρύνονται περισσότερο στη διαμόρφωση της οικονομίας μιας χώρας, διότι αποτελούν το μοναδικό μηχανισμό συγκέντρωσης αποταμιευτικών πόρων και διανομή τους στις ελλειμματικές μονάδες. Οι ικανότητες αυτές από την πλευρά των τραπεζών πρέπει να διενεργούνται με βάση ορισμένους κανονισμούς για την αποφυγή κινδύνων και την επίτευξη συγκεκριμένων οικονομικών στόχων.

Οι Ελληνικές εμπορικές τράπεζες έχουν διείσδυση στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και της νοτιοανατολικής Ευρώπης, σε χώρες όπως Βουλγαρία, Αλβανία, Ρουμανία κ.ά. Ο λόγος είναι ότι οι χώρες αυτές βρίσκονται σε στάδιο υπό ανάπτυξης. Έτσι μεγάλα χρηματικά διαθέσιμα και ευκαιρίες διευρύνουν συνεχώς τις δραστηριότητες τους και ανταγωνίζονται με επιτυχία ξένους τραπεζικούς ομίλους. Οι τράπεζές μας αντιμετωπίζουν πλέον τα Βαλκάνια ως μια ενιαία οικονομική αγορά και επιδιώκουν με τις δραστηριότητές τους να βελτιώσουν τα συνολικά τους κέρδη αλλά και να εκσυγχρονισθούν σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας τους.

2.1.2 Η πολιτική των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Οι στόχοι των τραπεζικών ιδρυμάτων ορίζονται στα πλαίσια της συλλογής χρηματικών πόρων, στον δανεισμό, στη ρευστότητα στο συνάλλαγμα και στο κεφάλαιο. Όλες οι λειτουργίες σε ένα τέτοιο οικονομικό οργανισμό είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Η απόκτηση χρηματικών πόρων είναι αναγκαία για να λειτουργήσει μία τράπεζα αφού για να λειτουργήσει βασίζεται στα χρηματικά της διαθέσιμα. Οι τράπεζες ως γνωστόν εμπορεύονται το χρήμα μέσα από τις διάφορες λειτουργίες τους, με κέρδος το επιτόκιο χορηγήσεων και τη λειτουργία των χρεογράφων.

Διάφοροι περιορισμοί διοικητικοί και άλλοι επηρεάζουν την ανεξαρτησία των τραπεζών στην έλκυση κεφαλαίων. Ωστόσο απομένουν ορισμένοι παράγοντες που δίνουν στην τράπεζα τη δυνατότητα να επηρεάσει το συνολικό τους όγκο. Υπάρχουν διάφορα όργανα άντλησης κεφαλαίων, όπως τα διάφορα είδη καταθέσεων, ο δανεισμός από την κεντρική τράπεζα και η αγορά διάφορων χρεογράφων. Η κάθε τράπεζα θα πρέπει να εκτιμήσει το κόστος άντλησης κεφαλαίων από τις διάφορες πηγές, την

ελαστικότητα της προσφοράς τους, τους παράγοντες που τα επηρεάζουν, ώστε να αποφασίσει για τη διάρθρωσή τους αλλά και για να εξασφαλίσει ικανοποιητική απόδοση από τη χρήση των κεφαλαίων αυτών. Σημαντικός παράγοντας είναι και ο ανταγωνισμός που υπάρχει σήμερα στις τράπεζες για την άντληση κεφαλαίων.

Τα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού μιας τράπεζας απεικονίζονται στον επόμενο πίνακα:

Πίνακας 2 : Ισολογισμός Τράπεζας

<u>ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ</u>	<u>ΠΑΘΗΤΙΚΟ</u>
1) Ταμείο και διαθέσιμα στη Κεντρική Τράπεζα	1) Υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα
2) Έντοκα γραμμάτια και άλλα αξιόγραφα	2) Υποχρεώσεις προς πελάτες
3) Απαιτήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων	3) Λοιπά στοιχεία παθητικού
4) Απαιτήσεις κατά πελατών	4) Προεισπραγμένα έσοδα και πληρωτέα έξοδα
5) Χρεόγραφα	5) Προβλέψεις για κινδύνους & βάρη
6) Συμμετοχές	6) Υποχρεώσεις μειωμένης εξασφάλισης
7) Άυλα και πάγια στοιχεία	7) Ίδια κεφάλαια
8) Ενσώματα πάγια στοιχεία	
9) Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	
10) Προπληρωμένα έξοδα και έσοδα εισπρακτέα	

Όπως φαίνεται στον πίνακα ισολογισμού της τράπεζας όταν αναφερόμαστε στο ενεργητικό εννοούμε τις απαιτήσεις της τράπεζας όσον αφορά τα χρηματικά διαθέσιμα , αξιόγραφα ,ομολογίες ,συμμετοχές χορηγήσεις, όπως επίσης έξοδα ίδρυσης ,φήμης , πελατείας ,κτηρίων και λοιπού εξοπλισμού κ.τ.λ.

Από την άλλη όταν αναφερόμαστε στο παθητικό εννοούμε τις υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος που περιλαμβάνουν υποχρεωτικά κονδύλια ,καταθέσεις σε όψεως ή προθεσμίας χωρίς προειδοποίηση ,προβλέψεις για κινδύνους ,συντάξεις προσωπικού και φόρους. Όσον αφορά τα ίδια κεφάλαια περιλαμβάνουν το μετοχικό κεφάλαιο τα λοιπά αποθεματικά και τις διαφορές από αναπροσαρμογή της αξίας των περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας.

Ο δανεισμός κεφαλαίων από τις τράπεζες αποτελεί την πρωταρχική τους λειτουργία και απαιτεί την εκτέλεση μιας καλά σχεδιασμένης πιστωτικής πολιτικής, για την απόκτηση υψηλής απόδοσης και την ελαχιστοποίηση του κινδύνου. Η τράπεζα θα πρέπει να αποφασίσει για το μέγεθος του χαρτοφυλακίου των δανείων, κάτι που προσδιορίζεται από τις ανάγκες της οικονομίας και την ικανότητα της τράπεζας.

Επίσης πρέπει να αποφασίσει για τη διανομή των κεφαλαίων της ανάμεσα στα διάφορα είδη δανείων, τα οποία διαφέρουν σε διάρκεια και κίνδυνο, και επηρεάζονται από το περιβάλλον, τις καταθέσεις των δανειζομένων στην συγκεκριμένη τράπεζα και από άλλους παράγοντες. Απαιτείται ανάλυση των αγορών και προσοχή από την πλευρά των τραπεζών αφού δεν υπάρχει δευτερογενής αγορά για τα περισσότερα είδη. Θα πρέπει ακόμα να ληφθούν υπόψη η εμπειρία από το συγκεκριμένο πελάτη, αλλά και οι ατέλειες που επικρατούν στις αγορές και δημιουργούν αβεβαιότητες και κινδύνους. Σημαντικές αποφάσεις αφορούν και τους όρους που επιβάλλει η τράπεζα για να δανείσει τα κεφάλαια της στις ελλειμματικές μονάδες. Παρά το γεγονός ότι τα επίπεδα των επιτοκίων προσδιορίζονται από παράγοντες τους οποίους η τράπεζα δεν μπορεί να επηρεάσει, έχει ωστόσο κάποιο βαθμό ευκαμψίας για τον καθορισμό της πολιτικής της ως προς τα επιτόκια.

Τα τελευταία επιβάλλονται σε επίπεδα που καλύπτουν την πληρωμή για τη χρήση του χρήματος, τον κίνδυνο που σχετίζεται με το δανειζόμενο και άλλες επιβαρύνσεις που σχετίζονται με τις ατέλειες της αγοράς. Οι παράγοντες αυτοί λαμβάνονται υπόψη στα

διάφορα είδη των δανείων ανάλογα με την αξιοπιστία του πελάτη. Υπάρχουν ακόμα και σήμερα δυσκολίες για τον προσδιορισμό των επιτοκίων δανεισμού παρά τη γενικά αποδεκτή θέση ότι το οριακό κόστος δανεισμού θα πρέπει να αποτελεί το κατώτατο σημείο για τα τραπεζικά επιτόκια των δανείων. Η εμπειρία δείχνει ότι οι εμπορικές τράπεζες ακολουθούν το προεξοφλητικό επιτόκιο της κεντρικής τράπεζας, καθώς και το επιτόκιο δανεισμού που επιβάλλουν στους καλύτερους πελάτες τους, το οποίο χρησιμοποιούν ως βάση για τους υπόλοιπους πελάτες τους. Τελευταία υποστηρίζεται η επιβολή των κυμαινόμενων επιτοκίων δανεισμού, αφού το κόστος μιας μεγάλης αναλογίας των τραπεζικών δανείων επηρεάζεται από το γενικό επίπεδο των επιτοκίων.

Μια άλλη βασική πολιτική των εμπορικών τραπεζών αναφέρεται στη διαχείριση της ρευστότητάς τους και συγκεκριμένα στη μέτρηση των αναγκών τους που σχετίζεται με την πορεία στις καταθέσεις και τα δάνεια. Για την κάλυψη της ανάγκης αυτής οι τράπεζες προχωρούν στη διαχείριση των στοιχείων του παθητικού, μία δραστηριότητα που ωστόσο περιορίζεται στις μεγάλες τράπεζες. Οι μικρότερες τράπεζες στηρίζονται κυρίως στα στοιχεία του ενεργητικού τους, αγορά χρεογράφων τα οποία ωστόσο μπορεί να συνεπάγονται απώλεια εισοδήματος τουλάχιστον για ένα χρονικό διάστημα. Η τράπεζα θα πρέπει να αποφασίσει ανάμεσα στα διάφορα είδη χρεογράφων σε ό,τι αφορά την ποσότητα, την ποιότητα, την ημερομηνία λήξης και την απόδοση. Θα πρέπει ακόμα να τονιστεί ο ρόλος της κεντρικής τράπεζας, η οποία ενεργεί ως ο κυριότερος δανειστής για τις εμπορικές τράπεζες για να καλύψει τις ανάγκες τους σε ρευστότητα.

Η διαχείριση του χαρτοφυλακίου των επενδύσεων για μία τράπεζα είναι σημαντική αφού οι επενδύσεις (σε χρεόγραφα κτλ.) είναι σημαντικές ως πηγή ρευστότητας, πηγή εισοδήματος, ενώ συχνά οι απρογραμμάτιστες επενδύσεις οδηγούν σε αποτελέσματα τα οποία μπορεί να μην συμβαδίζουν με τους επιθυμητούς στόχους της τράπεζας. Η κατάσταση του κινδύνου για την τράπεζα ασκεί ισχυρή επίδραση στα επενδυτικά μέσα και στα ποιοτικά επίπεδα του χαρτοφυλακίου των τραπεζών. Έτσι, ανάλογα με τις δυνατότητες μιας τράπεζας, πρέπει να καθοριστεί και η ποιότητα των χρεογράφων που θα αποκτηθούν και επιδρούν στην απόδοση της τράπεζας. Τα διάφορα είδη χρεογράφων έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά ανάλογα με την ποιότητά τους. Ακόμα, η τράπεζα πρέπει να αποφασίσει σε ό,τι αφορά το είδος και το μέγεθος των χρεογράφων, καθώς και τις ημερομηνίες λήξης, την αγορά και πώλησή τους ανάλογα με την πορεία στα επιτόκια, την οικονομική πολιτική και την κατάσταση της οικονομίας. Κάποιος βαθμός ευκαμψίας πρέπει να τη διακρίνει ως προς την επιλογή των παραπάνω, προκειμένου να επιτευχθεί αυξανόμενο εισόδημα και κέρδη. Το κεφάλαιο είναι αναγκαίο για μία τράπεζα κυρίως τόσο για τη δυνατότητα άμεσης χρησιμοποίησής του για την επέκταση των τραπεζικών πιστώσεων και την έλκυση χρηματικών πόρων, όσο και για την παροχή ασφάλειας (προστασία καταθέσεων) και εμπιστοσύνης που χρειάζονται για την προώθηση των εργασιών της τράπεζας. Ωστόσο, από την άλλη πλευρά, η μεγάλη ποσότητα κεφαλαίου μειώνει την απόδοση της τράπεζας. Οι ορθολογικές πολιτικές προσπαθούν να εξισορροπήσουν την προστασία που παρέχει το επιπρόσθετο κεφάλαιο στο κοινό ενάντια στους κινδύνους που υπάρχουν στις τραπεζικές δραστηριότητες και στην υψηλότερη απόδοση όταν δεσμεύεται περισσότερο κεφάλαιο.

2.2 ΕΙΔΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

2.2.1 Οι κυριότεροι κίνδυνοι στο τραπεζικό σύστημα.

Οι κίνδυνοι που οι τράπεζες έχουν να αντιμετωπίσουν βρίσκονται, όπως σε κάθε οικονομικό οργανισμό, σε κάθε τομέα. Στο εξωτερικό και εσωτερικό τους περιβάλλον. Οι τράπεζες έχουν διάφορα κίνητρα για την ανάληψη κινδύνων ανάληψη κινδύνων όμως μπορεί να δημιουργήσει «συστημικό κίνδυνο», δηλαδή κίνδυνο αποσταθεροποίησης ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος. Η χρεοκοπία μίας τράπεζας δεν θα επηρεάσει μόνο τους καταθέτες και μετόχους της αλλά και άλλες τράπεζες που έχουν δοσοληψίες μαζί της. Το βασικό εργαλείο ελέγχου είναι η κεφαλαιακή επάρκεια. Στόχος της απαίτησης για κεφαλαιακή επάρκεια είναι να θέσει ένα ελάχιστο επίπεδο ιδίων κεφαλαίων σε σχέση με τους κινδύνους (δάνεια, πράξεις συναλλάγματος κτλ) που αναλαμβάνουν οι τράπεζες.

Οι βασικές αρχές αυτών των κανόνων είναι διεθνείς και η εφαρμογή τους ποικίλει από χώρα σε χώρα και παρακολουθείται από την αρμόδια ελεγκτική αρχή, συνήθως την Κεντρική Τράπεζα.

Συγκεκριμένα οι κυριότεροι κίνδυνοι στον τραπεζικό τομέα είναι:

A) Ο πιστωτικός κίνδυνος που αναφέρεται:

- α) τον κίνδυνο δανεισμού,
- β) τον κίνδυνο της έκδοσης χρεογράφων
- γ) τον κίνδυνο του αντισυμβαλλομένου και του διακανονισμού
- δ) τον κίνδυνο της χώρας

B) Ο κίνδυνος αγοράς που αναφέρεται:

- α) Στον συναλλαγματικό κίνδυνο
- β) Στον επιτοκιακό κίνδυνο

Γ) Ο κίνδυνος ρευστότητας

Δ) Ο τεχνολογικός και λειτουργικός κίνδυνος

Ε) Ο νομικός κίνδυνος

Στ) Ο κίνδυνος αξιοπιστίας

Ζ) Ο κίνδυνος αφερεγγυότητας

Μία τράπεζα θεωρείται ότι είναι οικονομικά επιτυχημένη όταν και το πελατολόγιο της ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις του. Μία τράπεζα με αυξημένο αριθμό επισφαλών δανείων κινδυνεύει στο μέλλον να εμφανίσει μεγάλες δανειακές ζημιές με αποτέλεσμα να κλονιστεί η εμπιστοσύνη του καταναλωτικού κοινού για την τράπεζα και τελικά η τράπεζα να αρχίσει να αντιμετωπίζει προβλήματα επιβίωσης και ύπαρξης στον άκρως ανταγωνιστικό τραπεζικό χώρο.

Ο **πιστωτικός κίνδυνος** λοιπόν είναι εκείνος που αποτελεί τη σοβαρότερη απειλή για τη φερεγγυότητα των πιστωτικών οργανισμών. Οι περισσότερες χρεοκοπίες τραπεζών συνδέονται με προβλήματα που δημιουργούν οι επισφαλείς απαιτήσεις. Έτσι ο πιστωτικός κίνδυνος είναι συνάρτηση της πιθανότητας χρεοκοπίας του δανειολήπτη. Σκοπός της πιστωτικής έρευνας είναι η πρόληψη, ο εντοπισμός και η ανάλυση των προβληματικών δανειοληπτών. Η λέξη "credit" προέρχεται από την λατινική λέξη "credere" που σημαίνει να πιστεύεις ή να εμπιστευέσαι. Οι δανειστές παρέχουν κεφάλαια στους δανειολήπτες περιμένοντας από αυτούς συνέπεια στις δανειακές υποχρεώσεις τους. Οι ζημιές από επισφαλείς απαιτήσεις όχι μόνο μειώνουν την κερδοφορία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αλλά δημιουργούν προβλήματα στην πιστοληπτική ικανότητα και το κόστος δανεισμού της τράπεζας στην διατραπεζική αγορά, στην ελκυστικότητα της μετοχής της και γενικότερα στην προσέλκυση πελατολογίου. Η ανάγκη για σταθερότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων οδήγησε στην καθιέρωση κανόνων ελέγχου του τραπεζικού χαρτοφυλακίου χορηγήσεων.

Πιο συγκεκριμένα όταν αναφερόμαστε στον πιστωτικό κίνδυνο αναφερόμαστε σε 4 διαφορετικά πεδία:

α) Στον κίνδυνο δανεισμού όπου αναλύουμε το ενδεχόμενο ο πελάτης της τράπεζας να μην μπορεί να αποπληρώσει το χρέος του. Ο κίνδυνος αυτός για τις τράπεζες αφορά τα ληξιπρόθεσμα δάνεια, τις προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις και τις συνέπειες στον δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας.

β) Στον κίνδυνο της έκδοσης χρεογράφων όπου αναλύουμε το ενδεχόμενο ο εκδότης ενός χρεογράφου το οποίο κατέχει μια τράπεζα να υποβαθμίζεται πιστοληπτικά και μειώνεται η αξία του, το οποίο έχει επίσης επίπτωση στην κεφαλαιακή επάρκεια της τράπεζας.

γ) Στον κίνδυνο του αντισυμβαλλομένου και του διακανονισμού όπου ο αντισυμβαλλόμενος της τράπεζας αδυνατεί να εκπληρώσει κατά ή πριν από την ημερομηνία διακανονισμού τις υποχρεώσεις του έναντι της τράπεζας.

δ) Στον κίνδυνο της χώρας, ο οποίος αφορά περιπτώσεις χρεοκοπίας της χώρας, που συνεπάγεται με μη εξυπηρέτηση δανείων και κρατικών ομολόγων, κυβερνητική πολιτική (π.χ. αλλαγή νομοθεσίας), μετατροπή συναλλάγματος (π.χ. εγχωρίων κερδών προς αποστολή στη μητρική εταιρεία) και μεταφορά χρημάτων (π.χ. απαγόρευση μεταφοράς κεφαλαίων στο εξωτερικό).

Η εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου διεξάγεται σε δυο επίπεδα. Κατά πρώτον, εκτιμάται ο κίνδυνος αντισυμβαλλομένου, ο οποίος καθορίζεται ως η πιθανότητα να μην είναι συνεπείς οι δανειολήπτες με τις υποχρεώσεις τις οποίες έχουν αναλάβει, κάτι το οποίο είναι συνάρτηση της πιστοληπτικής ικανότητας των δανειοληπτών. Κατά δεύτερο λόγο, πραγματοποιείται η διαχείριση των κινδύνων συγκεντρώσεως που καθορίζονται ως υπερβολική έκθεση σε δανεισμό από συγκεκριμένες επιχειρήσεις, τομείς, γεωγραφικές περιοχές ή και χώρες.

Ο **κίνδυνος αγοράς** προέρχεται από την αβεβαιότητα που προκύπτει από τις μεταβολές των επιτοκίων, των χρηματιστηριακών τιμών συναλλαγματικών ισοτιμιών και γενικά των παραμέτρων της αγοράς.

Ο κίνδυνος αγοράς λαμβάνει χώρα στη συναλλαγή στοιχείων ενεργητικού και παθητικού εξαιτίας των μεταβολών στα επιτόκια, στην τιμή συναλλάγματος και άλλες τιμές περιουσιακών στοιχείων. Εμφανίζεται όταν το χρηματοοικονομικό ίδρυμα συναλλάσσεται στοιχεία ενεργητικού και παθητικού αντί να τα διατηρεί για μακροπρόθεσμη επένδυση.

Η Τράπεζα παρακολουθεί σε καθημερινή βάση όλους τους κινδύνους αγοράς του χαρτοφυλακίου τρεχουσών συναλλαγών της, που καθορίζονται ως εν δυνάμει απώλειες προερχόμενες από διακυμάνσεις στα επιτόκια, στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, στις τιμές μετοχών και βασικών προϊόντων και στην αστάθεια αυτών. Επιπλέον, η Τράπεζα παρακολουθεί τις εν δυνάμει απώλειες τις προερχόμενες από ποιοτικές μεταβολές στους οργανισμούς οι οποίοι εκδίδουν χρεόγραφα. Ο κίνδυνος αγοράς αφορά τον κίνδυνο τιμής, δηλαδή, τον συναλλαγματικό κίνδυνο, επιτοκιακό κίνδυνο. Μεταβολές στις τιμές επιτοκίων, συναλλάγματος, μετοχών, εμπορευμάτων και άλλων περιουσιακών στοιχείων που επηρεάζουν αρνητικά την κερδοφορία, με επιπτώσεις στην κεφαλαιακή επάρκεια της τράπεζας, και

Πιο συγκεκριμένα όταν αναφερόμαστε στον κίνδυνο αγοράς αναφερόμαστε σε 2 πεδία (λειτουργίες) της τράπεζας:

α) Στον συναλλαγματικό κίνδυνο όπου βρίσκεται συνήθως σε καθεστώς κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών και αποτελεί μία ειδική περίπτωση του κινδύνου αγοράς. Ο συναλλαγματικός κίνδυνος οφείλεται στις διακυμάνσεις της αξίας των νομισμάτων, που επηρεάζουν τις «θέσεις» σε συνάλλαγμα που έχει λάβει μία τράπεζα για τη διαχείριση των διαθεσίμων της ή για λογαριασμό πελατών της.

β) Στον επιτοκιακό κίνδυνο όπου προκύπτει από μια απροσδόκητη μεταβολή στα επιτόκια η οποία μπορεί να επηρεάσει σοβαρά την κερδοφορία της τράπεζας καθώς και την αξία της μετοχής της. Για παράδειγμα, εάν σε μία τράπεζα οι υποχρεώσεις της είναι περισσότερο ευαίσθητες, σε σχέση με τις απαιτήσεις της, στις μεταβολές των επιτοκίων, μία αύξηση των επιτοκίων θα μειώσει τα κέρδη και μία πτώση των επιτοκίων θα αυξήσει τα κέρδη.

Ο κίνδυνος ρευστότητας είναι ένας τύπος κινδύνου, που δεν μπορεί να θεωρηθεί υποπερίπτωση ούτε του κινδύνου αγοράς ούτε του πιστωτικού κινδύνου. Συνδέεται με την ανεύρεση των επαρκών ρευστών διαθεσίμων για την κάλυψη των υποχρεώσεων της τράπεζας σε βραχυπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα. Με άλλα λόγια, αναφερόμαστε στο ενδεχόμενο η τράπεζα να μην μπορεί να αντλήσει τα απαραίτητα κεφάλαια είτε μέσω αύξησης κάποιων στοιχείων του παθητικού της είτε μέσω ρευστοποίησης ορισμένων

στοιχείων του ενεργητικού της. Κάποιες φορές ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα οφείλει να προβεί σε ρευστοποιήσεις προκειμένου να αντεπεξέλθει σε ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις, η ανεπάρκεια της ρευστότητάς του είναι δυνατό να ισοδυναμεί με χρεοκοπία.

Ο **τεχνολογικός και λειτουργικός κίνδυνος** αναφέρεται σε απώλειες που από ανεπαρκή ή αποτυχημένη εσωτερική διαδικασία της τράπεζας, κακή λειτουργία των συστημάτων, ανθρώπινων σφαλμάτων, αποτυχιών της διαχείρισης, καθώς και κακής λειτουργίας στην πυραμίδα της ιεραρχίας, δηλαδή μεταξύ των βασικών παραγόντων της εταιρικής διοίκησης, όπως επίσης και από άλλους εξωγενείς παράγοντες. Τέτοια προβλήματα μπορεί να προκύψουν από την αδυναμία ανάληψης προληπτικής δράσης.

Ένα σημαντικό είδος λειτουργικού κινδύνου αναφέρεται στον τεχνολογικό κίνδυνο, δηλαδή στον κίνδυνο βλάβης ή ανεπάρκειας των συστημάτων τεχνολογίας πληροφορικής. Πιο συγκεκριμένα, ο τεχνολογικός κίνδυνος προκύπτει όταν η επένδυση στην τεχνολογία, όπως είναι τα ηλεκτρονικά συστήματα, δεν αποφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα.. Άλλες όψεις του λειτουργικού κινδύνου περιλαμβάνουν γεγονότα όπως πυρκαγιές, σεισμούς ή άλλες φυσικές καταστροφές.

Η αποστολή της Τράπεζας σχετικά με τον λειτουργικό κίνδυνο είναι να παρακολουθεί τον κίνδυνο απωλειών προερχόμενων από ακατάλληλες ή ανεπιτυχείς εσωτερικές διαδικασίες, ανθρώπινα λάθη, διακοπές στη λειτουργία τεχνολογικού εξοπλισμού η από εξωτερικά συμβάντα. Επί του παρόντος, έχει δημιουργηθεί μια βάση δεδομένων στην οποία διαβιβάζονται τα δεδομένα απωλειών από τη Διεύθυνση Ελέγχων και τα Καταστήματα.

Ο λειτουργικός κίνδυνος των ελληνικών τραπεζών αυξάνεται διαρκώς, ιδιαίτερα με τη διείσδυση της ηλεκτρονικής τραπεζικής στις εργασίες τους, κάτι το οποίο πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τις τράπεζες κατά τον προγραμματισμό των επενδύσεων που απαιτούνται σε συστήματα μέτρησης και διαχείρισης των κινδύνων αυτών.

Ο **νομικός κίνδυνος** ο οποίος εξαρτάται από το νομικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία των τραπεζών. Είναι δυνατό να μεταβάλλεται, επηρεάζοντας την κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων. Μια δικαστική απόφαση που αφορά μία συγκεκριμένη τράπεζα μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις για τη διευθέτηση σημαντικών τραπεζικών

ζητημάτων στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος. Επίσης, οι τράπεζες πρέπει να διερευνούν με προσοχή το νομικό κίνδυνο, όταν αναπτύσσουν νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα ή εισάγουν νέους τύπους συναλλαγών.

Ο νομικός κίνδυνος έχει συχνά και διεθνή διάσταση. Το εποπτικό πλαίσιο για τις τραπεζικές δραστηριότητες διαφέρει ευρύτατα μεταξύ χωρών και μπορεί να ερμηνευθεί διαφορετικά. Οι εσφαλμένες νομικές συμβουλές ή η πλημμελής νομική τεκμηρίωση μπορεί να οδηγήσουν σε υποτίμηση των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού.

Ο **κίνδυνος αξιοπιστίας** ο οποίος δημιουργείται από τις συχνές αποτυχίες στο παρελθόν των λειτουργικών συστημάτων, της διαχείρισης ή των προϊόντων της τράπεζας. Είναι σημαντικός κίνδυνος, εφόσον η παρουσία του υπονομεύει σταδιακά την ίδια τη φύση των τραπεζικών εργασιών, η οποία είναι φανερό ότι απαιτεί την εμπιστοσύνη όλων όσων συμμετέχουν στην αγορά.

Ο **κίνδυνος αφερεγγυότητας** αποτελεί συνέπεια του επιτοκιακού κινδύνου, του κινδύνου αγοράς, συναλλάγματος, ρευστότητας, του πιστωτικού κινδύνου και του τεχνολογικού και λειτουργικού κινδύνου. Πιο συγκεκριμένα είναι ο κίνδυνος του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος να μην διαθέτει αρκετό κεφάλαιο να αντιμετωπίσει ενδεχόμενες τραπεζικές απώλειες στην αξία των περιουσιακών στοιχείων σε σχέση με τις υποχρεώσεις.

Για την αντιμετώπιση των κινδύνων στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα οι ερευνητές έχουν αναπτύξει διάφορες μεθόδους, κάθε τράπεζα επιλέγει την μέθοδο με την οποία θα προβλέψει την επικινδυνότητα των ρίσκων σε κάθε τομέα λειτουργίας της. Οι τράπεζες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό έχουν ξεχωριστό τμήμα Διεύθυνσης Διαχείρισης και Ανάλυσης κινδύνων το οποίο αναλαμβάνει την ανάλυση των δεδομένων και την πρόβλεψη των κινδύνων και την ορθή αντιμετώπιση αυτών, όπως επίσης αναλαμβάνει σεμινάρια προσωπικού για την ενημέρωσή τους, και δημοσιεύει εγκυκλίους σε περίπτωση αλλαγής κάποιας λειτουργίας για την αντιμετώπιση κάποιου κινδύνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Όπως αναφέραμε οι μέθοδοι διαχείρισης και ανάλυσης κινδύνων ποικίλουν σε είδος και μορφή ανάλογα με το είδος ,πολυπλοκότητα και το εύρος του κινδύνου. Στην πτυχιακή αυτή εργασία θα παρουσιάσουμε την κατάταξη των πελατών με βάση την συμπεριφορά τους ως προς τις πιστωτικές τους υποχρεώσεις, θα κάνουμε μια αναφορά στην Διαχείριση Ενεργητικού-Παθητικού και την μέθοδο Αξίας Σε Κίνδυνο (VaR).

Η εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου διεξάγεται σε δυο επίπεδα. Κατά πρώτον, εκτιμάται ο κίνδυνος ο οποίος καθορίζεται ως η πιθανότητα να μην είναι συνεπείς οι δανειολήπτες με τις υποχρεώσεις τις οποίες έχουν αναλάβει, κάτι το οποίο είναι συνάρτηση της πιστοληπτικής ικανότητας των δανειοληπτών. Κατά δεύτερο λόγο, πραγματοποιείται η διαχείριση των κινδύνων συγκεντρώσεως που καθορίζονται ως υπερβολική έκθεση σε δανεισμό από συγκεκριμένες επιχειρήσεις, τομείς, γεωγραφικές περιοχές ή και χώρες.

Οι δανειολήπτες κατατάσσονται σε κατηγορίες ανάλογα με την πιστοληπτική τους συμπεριφορά όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 3: Πιστωτικές κατηγορίες δανειοληπτών

ΑΑ	ΧΩΡΙΣ ΚΙΝΔΥΝΟ
Α	ΑΠΟΔΕΚΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ
ΒΒ	ΜΕΣΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ
Β	ΥΠΟ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ
ΓΓ	ΥΨΗΛΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ
Γ	ΣΕ ΑΔΥΝΑΜΙΑ
ΔΟ	ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΔΥΣΜΕΝΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

ΔΙ	ΑΝΕΠΙΔΕΚΤΟΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΣ
Ε	ΠΡΟΣ ΔΙΑΓΡΑΦΗ

Πιο αναλυτικά:

Στην 1^η κατηγορία ΑΑ ΧΩΡΙΣ ΚΙΝΔΥΝΟ αναφερόμαστε σε πιστούχους με άριστες οικονομικές επιδόσεις και δυνατότητα ευχερούς εξυπηρέτησεως των υποχρεώσεών του ακόμα και με δυσμενείς συνθήκες τόσο στον κλάδο που δραστηριοποιείται ,όσο και στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον.

Στην 2^η κατηγορία Α ΑΠΟΔΕΚΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ κατατάσσονται οι πιστούχοι με πολύ καλές οικονομικές επιδόσεις, ικανοί να ανταποκριθούν στην αποπληρωμή των υποχρεώσεών τους, ελάχιστα επηρεαζόμενοι από δυσμενείς οικονομικές συγκυρίες.

Στην 3^η κατηγορία ΒΒ ΜΕΣΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ κατατάσσονται οι πιστούχοι με καλές επιδόσεις, που όμως, δυσμενείς οικονομικές συγκυρίες επηρεάζουν τη δυνατότητα ευχερούς εξυπηρέτησεως των υποχρεώσεών τους.

Στην 4^η κατηγορία Β ΥΠΟ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ συγκαταλέγονται οι πιστούχοι με οικονομική επίδοση που δεν επιτρέπει ανεπιφύλακτη χρηματοδότηση. Η επιρροή τους από τυχόν αρνητικές εξελίξεις του κλάδου δραστηριότητας τους είναι έντονες.

Στην 5^η κατηγορία ΓΓ ΥΨΗΛΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ κατατάσσονται οι πιστούχοι με βεβαρημένη χρηματοοικονομική διάρθρωση. Οι πιστούχοι που συγκαταλέγονται σ' αυτήν την κατηγορία πρέπει να βελτιώσουν τα οικονομικά τους μεγέθη και να παρουσιάσουν αποδεικτικά στοιχεία για τις οικονομικές βελτιώσεις.

Στην 6^η κατηγορία Γ ΣΕ ΑΔΥΝΑΜΙΑ κατατάσσονται οι πιστούχοι με ιδιαίτερα πτωτικές οικονομικές επιδόσεις, βεβαρημένη χρηματοοικονομική διάρθρωση και πιθανότατο ενδεχόμενο αδυναμίας αποπληρωμής των υποχρεώσεών του.

Στην 7^η κατηγορία ΔΟ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΔΥΣΜΕΝΗ ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ κατατάσσονται οι πιστούχοι που παρουσιάζουν καθυστερήσεις στην αποπληρωμή των υποχρεώσεών τους. Αυτές αφορούν συνολικά σχεδόν για όλες τις

τράπεζες καθυστερήσεις περισσότερες των 180 ημερών, καθυστερημένα υπόλοιπα άνω των 500€, καθυστερημένα υπόλοιπα άνω των 10% των συνολικών υπολοίπων.

Στη 8^η κατηγορία ΔΙ ΑΝΕΠΙΔΕΚΤΟΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΣ (ΕΠΙΣΦΑΛΗΣ) κατατάσσονται οι πιστούχοι σε άμεση αδυναμία πληρωμής των υποχρεώσεών τους.

Να σημειώσουμε ότι στην κατηγορία Δ κατατάσσονται οι πιστούχοι που έχουν αναγγελθεί ή και παρακολουθούνται ήδη από την διεύθυνση καθυστερήσεων χωρίς να απαιτείται η αξιολόγηση κριτηρίων.

Στη 9^η και τελευταία κατηγορία Ε ΠΡΟΣ ΔΙΑΓΡΑΦΗ συναντάμε τους πιστούχους των οποίων οι οφειλές χαρακτηρίζονται ως επισφαλείς και για το λόγο αυτό οι λογαριασμοί τους στρέφονται σε επισφάλεια.

Οι τράπεζες για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου λαμβάνουν μέτρα παρακολουθώντας και καθορίζοντας τα όρια των χορηγήσεων αφού πρώτα έχουν αναλύσει τη πιστοληπτική ικανότητα του πιστούχου, την διασπορά του κινδύνου και τη τιμολόγησή του. Η σημασία της γνώσεως του πιστωτικού κινδύνου είναι καθοριστική για την πολιτική επιτοκίων και τιμολογιακή πολιτική, για τον ακριβέστερο υπολογισμό των επισφαλών απαιτήσεων και προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις και χάραξη πιστωτικής πολιτικής εννοώντας την αύξηση ή μείωση της χρηματοδοτήσεως των κλάδων της οικονομίας ανάλογα με τον εκτιμώμενο πιστωτικό κίνδυνο.

Η Αξία Σε Κίνδυνο μετράει το επίπεδο της μέγιστης ζημιάς που θα μπορούσε να προκύψει από μία συγκεκριμένη σύνθεση χαρτοφυλακίου, με δεδομένη πιθανότητα και για ορισμένη χρονική περίοδο. Είναι δηλαδή η μέγιστη ζημία που ενδέχεται να προκύψει σε ένα δεδομένο χρονικό διάστημα, τέτοια ώστε να υπάρχει μικρή πιθανότητα να είναι η πραγματική ζημία μεγαλύτερη. Η Αξία Σε Κίνδυνο έχει καθιερωθεί για τη μέτρηση κινδύνων αγοράς επειδή αποτελεί ένα νούμερο που μπορεί να ερμηνευθεί με ευκολία από όλους τους αποδέκτες του και η ίδια μεθοδολογία μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα προϊόντα του χαρτοφυλακίου συναλλαγών.

Η VaR δεν αποτελεί μία απόλυτη χειρότερη περίπτωση ή την μέγιστη δυνητική ζημιά, αναφέρεται πάντα σε συγκεκριμένο χαρτοφυλάκιο, χρονικό ορίζοντα και επίπεδο πιθανότητας. Όσο μεγαλύτερη η χρονική περίοδος, τόσο μεγαλύτερη η Αξία Σε Κίνδυνο (VaR), δεδομένου ότι οι τιμές αγοράς των περιουσιακών στοιχείων του χαρτοφυλακίου μπορεί να μεταβληθούν περισσότερο. Όσο μεγαλύτερο το επίπεδο πιθανότητας, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η Αξία Σε Κίνδυνο (VaR). Η έννοια της VaR στηρίζεται σε μία κατανομή πιθανοτήτων των διαφόρων τιμών του χαρτοφυλακίου (probability distribution of portfolio values) για συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Ο υπολογισμός των απαιτούμενων κεφαλαίων για την κάλυψη των κινδύνων αγοράς αντιστοιχεί στο μεγαλύτερο μεταξύ της VaR της προηγούμενης ημέρας και του μέσου όρου των VaR των προηγούμενων 60 ημερών, πολλαπλασιασμένη με μία σταθερά k:

$$\text{MARKET RISK CAPITAL CHARGE (t)} = \max \{VaR_{t-1}, \dots, k \overline{VaR}\}$$

$$\text{Όπου } \overline{VaR} = \frac{1}{60} \sum_{i=t-60}^{t-1} VaR_i$$

Το k είναι ένα αυθαίρετο νούμερο (3 ή 4) για να καλύψει τυχόν λάθη εκτίμησης. Η επιλογή του συγκεκριμένου μοντέλου μέτρησης της VaR γίνεται από το ίδιο το Τραπεζικό Ίδρυμα.

Το υπόδειγμα VaR μετρά την ποσότητα του κεφαλαίου ενός χρηματοοικονομικού οργανισμού που μπορεί να χαθεί λόγω διακυμάνσεων της αξίας του χαρτοφυλακίου. Με άλλα λόγια, στόχος είναι πάντα η μεγιστοποίηση της τρέχουσας αξίας του χαρτοφυλακίου μέσω ελέγχου της διακύμανσης των εισροών που συνδέονται με το συγκεκριμένο χαρτοφυλάκιο.

Το μεγάλο πλεονέκτημα της μεθόδου VaR συναντάται στο ότι ενσωματώνει σε έναν και μόνο αριθμό τη συνολική έκθεση στον κίνδυνο αγοράς ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος. Η απλή και εύκολη κατανόηση του αριθμού αυτού εξηγεί γιατί η μεθοδολογία VaR έγινε τόσο γρήγορα ένα αναντικατάστατο εργαλείο για την παρουσίαση προς τα ανώτατα διευθυντικά στελέχη, τη διοίκηση και τους μετόχους του ύψους του αναλαμβανόμενου κινδύνου. Η εφαρμογή του VaR σε πρόγραμμα επιτρέπει στο χρήστη να υπολογίσει τον αναμενόμενο κίνδυνο ενός χαρτοφυλακίου από τις μεταβολές που προκύπτουν σε τιμές συναλλάγματος, προθεσμίας, με ένα υψηλό επίπεδο εγκυρότητας από μια έως δέκα ημέρες.

Η ανάλυση και διαχείριση κινδύνων αποτελεί πλέον αναπόσπαστο κομμάτι και στην πολιτική των τραπεζών. Ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα είναι ανά πάσα στιγμή εκτεθειμένο σε κινδύνους. Μια τράπεζα που δεν παρακολουθεί τους κινδύνους που βρίσκονται στο περιβάλλον της μπορεί με μια λάθος λειτουργία να οδηγηθεί σε χρεοκοπία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Continental Illinois National Bank and Trust. Η τράπεζα αυτή είχε φήμη επιθετικού δανειστή και είχε αγοράσει ενεργειακά δάνεια από την Penn Square Bank of Oklahoma City μία τράπεζα η οποία πτώχευσε το 1982. Το καλοκαίρι του 1984 η Continental καταστράφηκε από μία απότομη ανάληψη καταθέσεων λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης του καταναλωτικού κοινού στην τράπεζα. Η κρίση ρευστότητας της συγκεκριμένης τράπεζας απόδειξε πόσο απαραίτητη είναι η διατήρηση ενός "κεφαλαίου φήμης". Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Bank of New England η οποία πτώχευσε το 1991 ως συνέπεια των μεγάλων απωλειών της από κτηματικά και εμπορικά δάνεια.

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι ο πιστωτικός κίνδυνος αποτελεί τη σοβαρότερη απειλή για τη φερεγγυότητα των πιστωτικών οργανισμών. Οι περισσότερες χρεοκοπίες τραπεζών συνδέονται με προβλήματα που δημιουργούν οι επισφαλείς απαιτήσεις. Έτσι ο πιστωτικός κίνδυνος είναι συνάρτηση της πιθανότητας χρεοκοπίας του δανειολήπτη. Σκοπός της πιστωτικής έρευνας είναι η πρόληψη, ο εντοπισμός και η ανάλυση των προβληματικών δανειοληπτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

4.1 Τι οδήγησε στην Βασιλεία.

Η πρακτική της Διαχείρισης Κινδύνων στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εξελίχθηκε ταχύτητα από το τέλος της δεκαετίας του 1970 ως σήμερα. Οι σημαντικοί λόγοι που έγινε κάτι τέτοιο ήταν κυρίως η απελευθέρωση των αγορών, η αύξηση της ταχύτητας κυκλοφορίας των κεφαλαίων, η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των χρηματοοικονομικών εργαλείων με την εισαγωγή των παραγώγων, καθώς επίσης και τη χρήση της τεχνολογίας σε επίπεδο συναλλαγών αλλά και σε επίπεδο διαχείρισης κεφαλαίων. Ο βασικός παράγοντας για την προώθηση και την ανάπτυξη της πρακτικής της Διαχείρισης Κινδύνων ήταν οι ανάγκες που δημιουργήθηκαν από το συνεχώς εξελισσόμενο χρηματοοικονομικό περιβάλλον καθώς επίσης και από τις πιέσεις που ασκήθηκαν σε εποπτικό επίπεδο από τις εθνικές αρχές λόγω των προβλημάτων και της αστάθειας εκείνης της εποχής.

Η Διαχείριση Κινδύνων στα χρηματοοικονομικά ιδρύματα ακολούθησε με καθυστέρηση αυτές τις εξελίξεις παγκοσμίως. Η αύξηση των πτωχεύσεων στα τραπεζικά ιδρύματα κυρίως την δεκαετία του 1970 οδήγησε τις αρχές να εισάγουν θεσμούς και κανόνες σχετικά με την Κεφαλαιακή Επάρκεια. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του πιστωτικού κινδύνου προήρθαν κυρίως από την έλλειψη σωστής διαχείρισης του δανειακού χαρτοφυλακίου των ιδρυμάτων.

Ο σημαντικότερος παράγοντας για την Διαχείριση Κινδύνων που τέθηκε από τις Εποπτικές Αρχές είναι η Κεφαλαιακή Επάρκεια, που στοχεύει να θέσει ελάχιστο επίπεδο ιδίων κεφαλαίων που πρέπει να έχει κάθε πιστωτικό ίδρυμα σε σχέση με τον αναλαμβανόμενο πιστωτικό κίνδυνο. Είναι πρώτη φορά που συνδέεται το ύψος των Ιδίων Κεφαλαίων με το Πιστωτικό Κίνδυνο και καθιερώνεται ο συντελεστής φερεγγυότητας για την αντιμετώπιση του Πιστωτικού Κινδύνου. Ο Συντελεστής Φερεγγυότητας ορίζεται ως ο λόγος των Ιδίων Κεφαλαίων του Πιστωτικού Ιδρύματος

προς τα στοιχεία του Ενεργητικού και τα εκτός ισολογισμού στοιχεία σταθμισμένα με τον κίνδυνο τους. Η ελάχιστη τιμή του Συντελεστή καθιερώθηκε στο 8% και είναι σχεδιασμένος να καλύπτει τον κίνδυνο μη εκπλήρωσης της υποχρέωσης του αντισυμβαλλόμενου σε όλες τις μορφές.

Έτσι το Σύμφωνο της Βασιλείας επέβαλλε ένα ελάχιστο ενιαίο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, 8%, και εναρμόνισε για πρώτη φορά το διεθνές εποπτικό σύστημα. Ο υπολογισμός του προκύπτει με τον ίδιο τρόπο όπως και ο συντελεστής φερεγγυότητας μόνο που σε αυτή την αναθεώρηση προστέθηκαν στο Σταθμισμένο Ενεργητικό στοιχεία από το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών, ώστε να αντιπροσωπεύεται και ο κίνδυνος αγοράς επιπλέον του Πιστωτικού Κινδύνου. Τα στοιχεία αυτά σταθμίζονται ανάλογα με τον κίνδυνο που προέρχεται από τη μεταβολή τιμών συναλλάγματος, μετοχών, επιτοκίων και άλλων παραμέτρων της αγοράς.

Η Επιτροπή της Βασιλείας ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1973 σε μια περίοδο κατά την οποία η κατάργηση του διεθνούς νομισματικού συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods το 1973 σηματοδότησε μια περίοδο έντονων διακυμάνσεων και μεταβλητότητας των ισοτιμιών και των επιτοκίων. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν οι τράπεζες να καταστούν ιδιαίτερα ευάλωτες στον μέχρι πρότινος άγνωστο κίνδυνο των συναλλαγματικών και επιτοκιακών μεταβολών. Γρήγορα είχαμε τα πρώτα θύματα της νέας εποχής. Το 1974 η γερμανική τράπεζα Bankhaus I.D. Herstatt προκάλεσε μια άνευ προηγουμένου αναστάτωση στη διεθνή διατραπεζική αγορά. Η τράπεζα χρεοκόπησε εξαιτίας άστοχων θέσεων σε προθεσμιακές πράξεις συναλλάγματος και προκάλεσε αλυσιδωτές αντιδράσεις στο σύστημα. Το περιστατικό αυτό, μαζί και με άλλα μικρότερης εμβέλειας, κατέδειξαν την ανάγκη διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της τραπεζικής εποπτείας. Προτεραιότητα δόθηκε στη θεσμοθέτηση συνεργασίας ανάμεσα στις νομισματικές και τραπεζικές εποπτείες με στόχο την πρόληψη συστημικών κρίσεων και τη διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος και οδήγησαν στη σύσταση της περίφημης Επιτροπής της Βασιλείας. Από τότε οι «σοφοί» της Επιτροπής εξετάζουν και αναλύουν τις εξελίξεις στις οικονομίες και το τραπεζικό σύστημα για τη δημιουργία όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερου πλαισίου.

Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίστηκε από μεγάλη μεταβλητότητα στις παραμέτρους της

αγοράς και του συναλλάγματος και ιδιαίτερα στα επιτόκια, με αποτέλεσμα αρνητικές επιπτώσεις στην κερδοφορία των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Με αφορμή τη νέα χρηματοοικονομική κατάσταση οι Εποπτικές Αρχές επέκτειναν τους ήδη υπάρχοντες κανόνες και θέσπισαν νέους δίνοντας περισσότερο έμφαση στην εφαρμογή των Κεφαλαιακών Απαιτήσεων και στον Κίνδυνο Αγοράς με την επιβολή του Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας.

Είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι η εποπτεία του Κινδύνου Αγοράς είναι πιο περίπλοκη από αυτή του Πιστωτικού Κινδύνου επειδή υπάρχει πιθανότητα σφάλματος με τη διπλή μέτρηση κινδύνου, αφού δεν πρόκειται για αθροιστική. Είναι γνωστό ότι ο βασικός τρόπος αντιμετώπισης κινδύνου σε χαρτοφυλάκιο είναι η διαφοροποίηση του. Για παράδειγμα, ο κίνδυνος αγοράς σε ένα χαρτοφυλάκιο που αποτελείται από 2 μετοχές δεν ισούται με το αλγεβρικό άθροισμα των κινδύνων αγοράς 2 χαρτοφυλακίων που το καθένα αποτελείται από μία από τις δύο μετοχές. Οι εποπτικές αρχές πρέπει επομένως να επιτρέψουν το συμψηφισμό θέσεων σε αξιόγραφα με υψηλή αρνητική συσχέτιση ώστε να αναγνωρίζουν τη βασική τεχνική αντιστάθμισης κινδύνου. Σε αυτή την κατεύθυνση κινήθηκε το Σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας το 1996 επιτρέποντας στα Πιστωτικά ιδρύματα να χρησιμοποιούν εσωτερικά μοντέλα βασισμένα στη μεθοδολογία της Μέγιστης Δυνητικής Ζημίας. Η μέθοδος αυτή μας δίνει αποτελέσματα που αφορούν τον υπολογισμό του Κινδύνου Αγοράς ενός χαρτοφυλακίου και των συνεπαγόμενων Κεφαλαιακών Απαιτήσεων. Η συνθήκη αυτή έγινε νόμος στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες τον Ιούνιο του 1998, ενώ στην Ελλάδα ψηφίσθηκε αργότερα.

Στη δεκαετία του 1990 εμφανίστηκαν περιπτώσεις καταστροφικών ζημιών σε Πιστωτικά Ιδρύματα εξαιτίας κινδύνων που δεν προέρχονταν ούτε από αθέτηση εκπλήρωσης υποχρέωσης από αντισυμβαλλόμενο ούτε από μεγάλη μεταβλητότητα παραγόντων αγοράς, αλλά από ατέλειες του πλαισίου λειτουργίας. Με αφορμή κάποιες χρηματοοικονομικές δυσλειτουργίες και πτωχεύσεις σε Πιστωτικά Ιδρύματα γεννήθηκε η ανάγκη διαχείρισης ενός πρωτοεμφανιζόμενου τύπου κινδύνου, του λεγόμενου Λειτουργικού Κινδύνου.

Τα αποτελέσματα από την επιβολή των κανόνων του Συμφώνου ήταν σημαντικά και δεν άργησαν να φανούν στο τραπεζικό σύστημα με την αύξηση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων καθώς επίσης και με τη δημιουργία εποπτικών συνθηκών ισότιμου

ανταγωνισμού. Παρ' όλα αυτά όμως, με τις νέες εξελίξεις ήταν απαραίτητη η αναθεώρησή του. Σημαντικές χρηματοοικονομικές εξελίξεις περιόρισαν την αποτελεσματικότητά του, καθώς ουσιαστικά βασιζόταν σε μια όχι και τόσο ευέλικτη μεθοδολογία σταθμίσεων πιστωτικού κινδύνου.

Η απουσία σημαντικών διαφοροποιήσεων των κεφαλαιακών απαιτήσεων, ανάλογα με το ύψος του κινδύνου, οδήγησε πολλές τράπεζες στη χρήση του «εποπτικού arbitrage». Σε αυτή την περίπτωση επιτυγχάνεται η αύξηση των περιθωρίων κέρδους των επιχειρηματικών δανείων χαμηλής διαβάθμισης, χωρίς την ταυτόχρονη αύξηση των απαιτούμενων κεφαλαίων. Έτσι, η ποιότητα του χαρτοφυλακίου δανείων μιας τράπεζας υποβαθμίζεται, χωρίς την παράλληλη αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων και των προβλέψεων.

Το 1999 η Επιτροπή της Βασιλείας έδωσε στη δημοσιότητα το αναθεωρημένο έγγραφο του 1988 προς σχολιασμό σε θέματα πιστωτικού κινδύνου. Το νέο κείμενο οδήγησε σε συνεχείς διαβουλεύσεις μεταξύ των κεντρικών φορέων. Η βασική μεθοδολογία του πρώτου αναθεωρημένου Συμφώνου της Βασιλείας αφορά άμεσα τα εποπτικά ίδια κεφάλαια. Οι σταθμίσεις πιστωτικού κινδύνου ορίζονται ανά κατηγορία οφειλέτου, δηλαδή μικρότερου πιστωτικού κινδύνου είναι οι Κεντρικές Κυβερνήσεις και Κεντρικές Τράπεζες, και στη συνέχεια ακολουθούν τα Πιστωτικά Ιδρύματα και οι Επιχειρήσεις. Επίσης, οι σταθμίσεις πιστωτικού κινδύνου για έκθεση έναντι κεντρικών κυβερνήσεων και τραπεζών θα βασίζονται σε διαχωρισμό των κρατών ανάλογα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ. Αυτό σημαίνει ότι τα κράτη μέλη του ΟΟΣΑ θα ανήκουν σε Α' Ζώνη πιστωτικού κινδύνου, ενώ τα λοιπά κράτη θα είναι σε Β' Ζώνη υψηλότερου κινδύνου. Επίσης, οι βραχυπρόθεσμες διατραπεζικές τοποθετήσεις ορίζονται σε 12 μήνες.

4.1.1 Σύμφωνο Βασιλείας II

Το πρώτο Σύμφωνο της Βασιλείας το 1988, που οδήγησε σε συνεχείς διαβουλεύσεις μεταξύ των κεντρικών φορέων, είχε ως αποτέλεσμα νέες αναθεωρήσεις και επιβολή νέων κανόνων εποπτείας. Το 2001, η Επιτροπή εξέδωσε και νέο έγγραφο, στο οποίο παρουσιάζονται με λεπτομερέστερο τρόπο οι αναθεωρημένες προτάσεις, με προβλεπόμενο χρόνο εφαρμογής το 2004. Η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη σειρά της εξέδωσε

κείμενο προς σχολιασμό, το οποίο ουσιαστικά στήριζε το έγγραφο της Βασιλείας αλλά εστίαζε περισσότερο σε θέματα που αφορούσαν αποκλειστικά τη Νομισματική Ένωση και αποτέλεσε βάση για την εναρμόνιση της Βασιλείας στα πλαίσια της Ευρωζώνης.

Το νέο πλαίσιο επεκτείνεται όσο αφορά την κεφαλαιακή εποπτεία, σε θέματα εποπτικού ελέγχου, πειθαρχίας της αγοράς και στις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Η τελευταία αναθεώρηση περιέχει μερικές σημαντικές και πρωτοποριακές ιδέες, που πρέπει να υιοθετήσουν οι εθνικές εποπτικές αρχές. Η αναθεώρηση του Εποπτικού Πλαισίου το 2001 περιλαμβάνει και επιπλέον Κεφαλαιακές Απαιτήσεις για την κάλυψη ζημιών που ενδέχεται να προέλθουν από Λειτουργικό Κίνδυνο, όπως προβλήματα σε τεχνικά συστήματα υποστήριξης, ανθρώπινα λάθη, φυσικές καταστροφές ή παράνομες πράξεις.

Ο λειτουργικός κίνδυνος υφίσταται σε όλο το εύρος των δραστηριοτήτων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων από ίδρυσης και είναι δύσκολος και δυσχερής στον εντοπισμό του. Σε αυτό το είδος κινδύνου ανήκουν κοινωνικά γεγονότα και καταστροφές όπως το τρομοκρατικό περιστατικό της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, το οποίο προκάλεσε μεγάλο ύψος οικονομικών ζημιών. Αν και η προσπάθεια που γίνεται για την ποσοτική του μέτρηση σχετικά με τις Κεφαλαιακές Απαιτήσεις είναι σημαντική, είναι δύσκολο να είμαστε βέβαιοι για την πραγματική έκθεση της τράπεζας στο λειτουργικό κίνδυνο. Και επιπλέον, παρόλο που παρουσιάζονται προβληματισμοί και δυσκολίες στην τεχνική ανάλυση των στοιχείων, οι Εποπτικές Αρχές θεωρούν ως δεδομένη τη συμμόρφωση των Πιστωτικών Ιδρυμάτων στη συγκεκριμένη πρόταση.

Οι προτάσεις για εποπτικό έλεγχο (Πυλώνας 1) αποβλέπουν στην ευθυγράμμιση των εποπτικών αρχών των κρατών της Ομάδας των 10 με τις εποπτικές πρακτικές οι οποίες εφαρμόζονται από την Κεντρική Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Η.Π.Α. Έτσι, οι εποπτικές αρχές οφείλουν να παρακολουθούν την επάρκεια των συστημάτων διαχείρισης κινδύνου, την ποιότητα της εταιρικής διακυβέρνησης, την έκθεση κινδύνων, την κεφαλαιακή επάρκεια, τη ρευστότητα, τις λογιστικές αρχές και την ποιότητα κερδοφορίας μιας τράπεζας. Με αυτό τον τρόπο, θα έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν σε κάθε χρηματοοικονομικό ίδρυμα τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, οι οποίες θα μπορούν να είναι και υψηλότερες από το ελάχιστο όριο των 8%, ανάλογα με την εκτιμώμενη έκθεση κινδύνου της τράπεζας.

Πρώτος πυλώνας : Ελάχιστες Κεφαλαιακές απαιτήσεις (minimum capital requirements). Ο ορισμός των ιδίων κεφαλαίων , οι ελάχιστες απαιτήσεις του 8% των ιδίων κεφαλαίων σε σχέση με το σταθμισμένο ενεργητικό και οι διατάξεις αναφορικά με την εποπτική μεταχείριση των κινδύνων αγοράς παραμένουν αμετάβλητες. Η κύρια διαφοροποίηση έγκειται στην μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου περιλαμβανομένης και της εποπτικής αντιμετώπισης των μέσων και τεχνικών μείωσης του εν λόγω κινδύνου, καθώς και στην καθιέρωση επιπρόσθετων κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον λειτουργικό κίνδυνο. Για την μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου παρέχονται δύο κύριες εναλλακτικές μέθοδοι: α) η τυποποιημένη μέθοδος (standardised) , όπου οι συντελεστές στάθμισης προσδιορίζονται με βάση τις διαβαθμίσεις οργανισμών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας και β) η μέθοδος των εσωτερικών διαβαθμίσεων (IRB), όπου τα Π.Ι. μπορούν με βάση εσωτερικές εκτιμήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας των πιστούχων να εκτιμήσουν τον πιστωτικό κίνδυνο. Για κάποιες κατηγορίες ανοιγμάτων παρέχονται δύο εναλλακτικές, η βασική προσέγγιση (Foundation) και η εξελιγμένη προσέγγιση (Advanced).

Ο δεύτερος πυλώνας (Πυλώνας 2) του Συμφώνου της Βασιλείας στοχεύει να ενθαρρύνει την τήρηση υψηλών προδιαγραφών στη διαφάνεια και παρουσίαση των αναλαμβανόμενων κινδύνων. Όσες τράπεζες εκτιμάται στην αγορά ότι ανήκουν σε υψηλού κινδύνου ιδρύματα ή έχουν ανεπαρκές σύστημα διαχείρισης κινδύνων, θα τους επιβάλλονται κυρώσεις μέσω υψηλότερων περιθωρίων επιτοκίου στο διατραπεζικό δανεισμό και στο εκδιδόμενο χρέος. Η διαφάνεια των στοιχείων είναι υποχρεωτική, και επικεντρώνεται σε συγκεκριμένους τομείς. Αυτοί αφορούν κυρίως στοιχεία για την κεφαλαιακή επάρκεια και τη σύνθεση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, την αναλυτική παρουσίαση των εκθέσεων σε κίνδυνο ανά προϊόν και την διαφάνειες των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων.

Δεύτερος πυλώνας : Διαδικασία εποπτικής αξιολόγησης (supervisory review process). Το μέρος αυτό του πλαισίου εισάγει γενικές αρχές τέτοιες ώστε να διασφαλίζεται η κεφαλαιακή επάρκεια των Π.Ι. πέραν των μηχανισμών του πρώτου πυλώνα. Τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να διαθέτουν σύστημα εκτίμησης κεφαλαιακής επάρκειας και να καθορίζουν τα κεφάλαια που απαιτούνται για την κάλυψη των κινδύνων που αναλαμβάνουν. Οι εποπτικές αρχές αξιολογούν τους κινδύνους καθώς και τις διαδικασίες

παρακολούθησης και μέτρησης αυτών και δύνανται να απαιτούν πρόσθετες κεφαλαιακές απαιτήσεις στις περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει πλήρης συμμόρφωση με τις διατάξεις του πρώτου πυλώνα ή κάποιος κίνδυνος που δεν αντιμετωπίζεται από τον πρώτο πυλώνα, δεν έχουν καλυφθεί επαρκώς με κεφάλαια από τα Π.Ι. Οι γενικές αρχές που διέπουν το μέρος αυτό του πλαισίου είναι: α) τα Π.Ι. θα πρέπει να έχουν διαδικασία εκτίμησης της συνολικής κεφαλαιακής τους επάρκειας σε σχέση με τους κινδύνους που αναλαμβάνουν ανάλογα με την στρατηγική τους και β) οι εποπτικές αρχές πρέπει να αξιολογούν τις εσωτερικές εκτιμήσεις των Π.Ι. αναφορικά με την κεφαλαιακή επάρκεια και την στρατηγική τους καθώς επίσης και την ικανότητα τους να παρακολουθούν και να συμμορφώνονται με τις διατάξεις που αφορούν τον δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας καθώς και να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα εφόσον δεν είναι ικανοποιημένες με το αποτέλεσμα της σχετικής διαδικασίας.

Στην αναθεωρημένη έκδοση του Συμφώνου Βασιλείας γίνεται η αναφορά των 2 πυλώνων γιατί η προσέγγιση της κεφαλαιακής επάρκειας μέσω των απλών σταθμίσεων κινδύνων δεν ήταν αρκετή για να ικανοποιήσει τους βασικούς στόχους της Επιτροπής, οι οποίοι είναι η προώθηση της ασφάλειας και της σταθερότητας του χρηματοοικονομικού συστήματος. Μία βασική αδυναμία του πρώτου Συμφώνου της Βασιλείας ήταν ότι οι σταθμίσεις πιστωτικού κινδύνου ήταν απλές, με συνέπεια να υπάρχει ευκαιρία για «arbitrage» επί των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων από μέρους τραπεζών.

Οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις αποτελούν την βασική μεθοδολογία όπως καταγράφεται στο πρώτο Σύμφωνο, με επιπλέον ένα σύνολο προσθηκών και νέων επιλογών. Οι τράπεζες θα είναι σε θέση να εφαρμόσουν και να ακολουθήσουν τους νέους κανόνες δημιουργώντας ένα εσωτερικό σύστημα μετρήσεως του πιστωτικού κινδύνου, το οποίο θα αναγνωριστεί από τις εποπτικές αρχές. Ο ορισμός των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων δεν υφίσταται καμία αλλαγή, όπως επίσης και οι σταθμίσεις του πιστωτικού κινδύνου ορίζονται ανά κατηγορία οφειλέτου. Όσον αφορά στις σταθμίσεις έναντι κεντρικών κυβερνήσεων και τραπεζών, πλέον βασίζονται στις διαβαθμίσεις εξωτερικών εταιρειών πιστοληπτικής αξιολόγησεως. Επίσης, οι διαβαθμίσεις των εξωτερικών εταιριών πιστοληπτικής αξιολόγησεως μπορούν να εφαρμοστούν με ανάλογο τρόπο και στη στάθμιση πιστωτικών κινδύνων που προέρχονται από τον τραπεζικό και

επιχειρηματικό χώρο. Επιπλέον, εισάγονται νέοι κανόνες που στο προηγούμενο έγγραφο δεν υπήρχαν και αφορούν την κάλυψη σταθμίσεων επί των τιτλοποιήσεων στοιχείων ενεργητικού καθώς επίσης και βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις που υπόκεινται σε κεφαλαιακή απαίτηση. Ο ορισμός των βραχυπρόθεσμων διατραπεζικών τοποθετήσεων είναι πλέον 3 μήνες.

Πέρα από τις αλλαγές στη βασική μεθοδολογία έγιναν και νέες ρυθμίσεις, που αφορούν κυρίως την πρόληψη και τη μέτρηση των πιστωτικών κινδύνων. Μέσα από το αναθεωρημένο Σύμφωνο δίνεται η δυνατότητα στα τραπεζικά ιδρύματα να αναπτύξουν εσωτερικά συστήματα αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου σε διάφορα επίπεδα πολυπλοκότητας, ώστε να επιτευχθεί ακριβέστερη στάθμιση κινδύνου με την έγκριση των εποπτικών αρχών.

Τρίτος πυλώνας : Πειθαρχία της Αγοράς (market discipline). Ο τρίτος πυλώνας εισάγει διατάξεις αναφορικά με την παρεχόμενη από τα Π.Ι. προς το εξωτερικό πληροφόρηση για το ύψος των αναλαμβανομένων κινδύνων , τις κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι των κινδύνων αυτών και την ακολουθούμενη στρατηγική προκειμένου μέσω της διαφάνειας (disclosure) να ενισχυθεί η πειθαρχία της αγοράς.

Οι τεχνικές μεταβιβάσεως και οι πρακτικές μετρήσεως των πιστωτικών κινδύνων που προέρχονται από σύνθετα χρηματοοικονομικά εργαλεία, όπως είναι τα credit derivatives, swap options, καθώς επίσης και από τιτλοποιήσεις ενεργητικού, απεικονίζονται πληρέστερα με μεγαλύτερη προσοχή. Παράλληλα αυξάνεται το φάσμα των εξασφαλίσεων έναντι κινδύνων και οι εγγυήσεις έναντι απαιτήσεων.

Οι εποπτικές αρχές μπορεί πλέον να μην επιβάλλουν ειδική κεφαλαιακή απαίτηση για τον επιτοκιακό κίνδυνο του επενδυτικού χαρτοφυλακίου για τις τράπεζες που παρουσιάζουν σημαντικό κίνδυνο λόγω ανοιγμάτων ρευστότητας μεταξύ παθητικού/ενεργητικού, αλλά παρακολουθούν με προσοχή την οικονομική κατάσταση της κάθε τράπεζας.

Το σημαντικότερο γεγονός σχετικά με το νέο πλαίσιο υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων που προτείνει η Επιτροπή έχει να κάνει με ειδική κεφαλαιακή απαίτηση έναντι του λειτουργικού κινδύνου, το οποίο θέτει τους νέους κανόνες σε συνεργασία με τους εθνικούς φορείς και τις κεντρικές τράπεζες. Μέσα από το νέο πλαίσιο

προβλέπονται ξεχωριστές κεφαλαιακές απαιτήσεις βάσει αντίστοιχων μεθοδολογιών μέτρησης. Η δυσκολία που παρουσιάζεται σχετικά με τον λειτουργικό κίνδυνο είναι ότι δεν είναι εύκολα μετρήσιμος και αναφέρεται σε όλα τα είδη κινδύνων που δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν είτε ως κίνδυνοι αγοράς, είτε ως πιστωτικοί κίνδυνοι.

Σύμφωνα με το προηγούμενο πλαίσιο του 1988, τα ποσοστά στάθμισης των κεφαλαιακών απαιτήσεων είχαν καθοριστεί και σχετίζονταν περισσότερο με τον πιστωτικό κίνδυνο και ήταν ακόμα υψηλότερα για να καλύπτουν άλλες μορφές κινδύνου εκτός από τον πιστωτικό. Καθώς όμως στο νέο εποπτικό πλαίσιο προτείνονται συγκεκριμένες μεθοδολογίες αποκλειστικά για τον πιστωτικό κίνδυνο, μένουν ακάλυπτοι κίνδυνοι άλλων μορφών. Έτσι, η Επιτροπή αναφέρει επιπρόσθετους κανόνες για τον λειτουργικό κίνδυνο, που κυρίως αναφέρονται στην αυξημένη πολυπλοκότητα και στο μεγάλο εύρος των τραπεζικών εργασιών καθώς επίσης και στη χρήση των υπολογιστικών συστημάτων.

Ο υπολογισμός και η μέτρηση του λειτουργικού κινδύνου όπως έχει αναφερθεί είναι μια δύσκολη εργασία, η οποία ακόμα βρίσκεται σε αρχικό στάδιο ανάπτυξης και για αυτό η Επιτροπή ενθαρρύνει τις αρχές και τις κεντρικές τράπεζες να προτείνουν λύσεις.

Υπάρχουν τρεις εναλλακτικές μεθόδους αποτίμησης του λειτουργικού κινδύνου.

Η πρώτη μέθοδος αφορά τη μέτρηση του Βασικού Δείκτη(Basic Indicator Approach).

Οι Τράπεζες που εφαρμόζουν αυτή την μέθοδο θα πρέπει να υπολογίζουν εποπτικά κεφάλαια ως ποσοστό του gross income με βάση τον παρακάτω τύπο:

$$KBIA = GI * a$$

- όπου KBIA είναι οι κεφαλαιακές απαιτήσεις στην Basic Indicator Approach για τον λειτουργικό κίνδυνο
- **a** = 15% (η Επιτροπή μελετά την τελική τιμή αυτού του συντελεστή)
- **GI** ο μέσος όρος του gross income των τριών τελευταίων χρόνων. Για τον ορισμό του gross income έχει δοθεί ο παρακάτω τύπος :

GI = net interest income + net result of fees and commissions + net result of financial operations + other income excluding extraordinary or irregular items and profits/losses from sales of securities in banking book.

Δεν υπάρχουν κριτήρια για την εφαρμογή της μεθόδου, ωστόσο όλες οι Τράπεζες αναμένεται να εφαρμόσουν τις προδιαγραφές για “Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk” που εξέδωσε η επιτροπή τον Φεβρουάριο του 2003. Ο οικονομικός δείκτης είναι αντιπροσωπευτικός της δραστηριότητας του τραπεζικού ιδρύματος και συνεπώς και της αντίστοιχης έκθεσης στο λειτουργικό κίνδυνο.

Η δεύτερη μέθοδος ονομάζεται τυποποιημένη (Standardized Approach) και σε αυτήν προτείνεται εξειδίκευση των συντελεστών κατά τραπεζική δραστηριότητα και χρήση διαφορετικών οικονομικών δεικτών κατά περίπτωση.

Οι Τράπεζες σύμφωνα με αυτή την εναλλακτική λύση, χωρίζουν τις δραστηριότητες τους σε οκτώ βασικές κατηγορίες (business lines) . Τα εποπτικά κεφάλαια για τον λειτουργικό κίνδυνο υπολογίζονται ως ποσοστό του gross income για κάθε business line με βάση τον παρακάτω τύπο:

$$KTSA = \Sigma(GI_{1-8} * b_{1-8})$$

- όπου KTSA οι κεφαλαιακές απαιτήσεις στην Standardized Approach
- b_{1-8} = ποσοστό για κάθε business line,
- GI_{1-8} = ο μέσος όρος του gross income των τριών τελευταίων χρόνων για κάθε business line.

Προβλέπονται τα παρακάτω business lines και συντελεστές b_{1-8} :

- Corporate Finance (18%)
- Trading & Sales (18%)
- Retail Banking (12%)
- Commercial banking (15%)

- Payment and Settlement (18%)
- Agency Services (15%)
- Asset Management (12%)
- Retail Brokerage (12%)

Η τρίτη μέθοδος είναι η εσωτερική μέτρηση (Advanced Measurement Approach). Οι Τράπεζες σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, υπολογίζουν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις με βάση την δική τους μεθοδολογία αποτίμησης λειτουργικών κινδύνων. Για να εφαρμοσθεί η μεθοδολογία θα πρέπει να εκπληρώνονται μια σειρά από ποιοτικά και ποσοτικά κριτήρια. Οι Τράπεζες που θα ακολουθήσουν αυτή την εναλλακτική λύση θα πρέπει να υπολογίζουν τις κεφαλαιακές τους απαιτήσεις λαμβάνοντας υπ' όψιν τον τρόπο κατανομής των τραπεζικών δραστηριοτήτων σύμφωνα με την προηγούμενη μέθοδο, υπολογίζει από ιστορικά δεδομένα και για συγκεκριμένες παραμέτρους την πιθανότητα να συμβούν ανάλογες περιπτώσεις σε κάποιο βάθος χρόνου και τη μέση απώλεια ανά περίπτωση. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών που εφαρμόζουν αυτή τη λύση δεν μπορούν να είναι μικρότερες από το 75% των κεφαλαιακών απαιτήσεων που θα υπολογίζονταν σύμφωνα με την Standardized μέθοδο.

Όσο αφορά τις τράπεζες, αυτές επιλέγουν μέθοδο αξιολόγησης του λειτουργικού κινδύνου ανάλογα με τις εσωτερικές τους διαδικασίες και τα τεχνολογικά μέσα που διαθέτουν. Όμως, ενθαρρύνονται να κινηθούν προς την υιοθέτηση των πιο περισσότερο εξελιγμένων μεθόδων όσο περισσότερο αναβαθμίζουν τις εσωτερικές τους διαδικασίες και τα συστήματα αποτίμησης λειτουργικού κινδύνου. Η μέθοδος που θα επιλέγεται θα πρέπει να αντιστοιχεί στη συνθετότητα των δραστηριοτήτων τους. Και τέλος επιτρέπεται η χρησιμοποίηση διαφορετικών μεθόδων για διαφορετικές μονάδες δραστηριότητας.

Η Επιτροπή προτείνει την πρώτη μέθοδο μόνο για τις τράπεζες με μικρό εύρος δραστηριοτήτων και περιορισμένη τοπική παρουσία, ενώ ενθαρρύνει τις υπόλοιπες να προχωρήσουν στην τρίτη εναλλακτική μέθοδο. Αυτό γίνεται έμμεσα, αφού στην Τρίτη μέθοδο οι κεφαλαιακές απαιτήσεις είναι σημαντικά μικρότερες από αυτές της πρώτης. Επειδή όμως στην εφαρμογή της τρίτης μεθόδου απαιτείται σημαντικό χρονικό διάστημα, προτείνεται η δεύτερη μέθοδος. Η Επιτροπή τον Ιανουάριο του 2001

εισηγήθηκε οι κεφαλαιακές απαιτήσεις να αποτελούν περίπου το 20% των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων, ωστόσο μετά από αντιρρήσεις ορισμένων τραπεζικών ιδρυμάτων αναθεώρησε την εισήγησή της και μείωσε κατά ένα σημαντικό ποσοστό τις κεφαλαιακές απαιτήσεις. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε ότι η Επιτροπή θεωρεί ότι οι παραπάνω μεθοδολογίες βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο και δεν αποκλείεται οι τελικές προδιαγραφές να διαφέρουν σημαντικά από τις αρχικές προτάσεις.

Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας ενός πιστωτικού ιδρύματος, βάσει και της BASEL II, συμπεριλαμβάνει πλέον και ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του λειτουργικού κινδύνου (operational risk) που αναλαμβάνει ένα πιστωτικό ίδρυμα.

Εποπτικά ίδια κεφάλαια / credit risk + market risk + operational risk = δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας.

Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του λειτουργικού κινδύνου θα είναι περίπου το 12% των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Οι διαχειριστικές μονάδες που ορίζονται στο νέο πλαίσιο κεφαλαιακών απαιτήσεων για την κατάταξη των περιστατικών λειτουργικού κινδύνου είναι τα παρακάτω:

- Corporate Finance
- Trading and Sales
- Retail Banking
- Commercial Banking
- Payment and Settlement
- Agency Services & Custody
- Asset Management
- Retail brokerage

Εννοείται ότι κάθε μία από αυτές τις διαχειριστικές μονάδες αναλύεται σε περισσότερα επίπεδα και ομάδες δραστηριοτήτων.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, ως εποπτική αρχή του τραπεζικού τομέα, έχει καθιερώσει κανόνες λειτουργίας των τραπεζών με γνώμονα την προστασία των καταθετών και τη διατήρηση της σταθερότητας ολόκληρου του χρηματοοικονομικού συστήματος. Οι κανόνες καλύπτουν το σύνολο των κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες και έχουν στόχο να εξασφαλίσουν την ευρωστία τους ώστε σε περίπτωση κρίσης να έχουν τη δυνατότητα να απορροφήσουν μη αναμενόμενες ζημιές. Από τους σημαντικότερους κανόνες λειτουργίας είναι αυτοί που αφορούν τα ελάχιστα κεφάλαια με τα οποία επιτρέπεται να λειτουργεί μια τράπεζα. Τα κεφάλαια μιας τράπεζας μπορούν να υπολογισθούν με πολλούς τρόπους. Τα λογιστικά κεφάλαια της τράπεζας υπολογίζονται με βάση τους λογιστικούς κανόνες, ενώ τα οικονομικά κεφάλαια με βάση τις μη αναμενόμενες ζημιές από τις δραστηριότητες της τράπεζας. Τα εποπτικά κεφάλαια υπολογίζονται με βάση τους ρυθμιστικούς κανόνες που έχουν θεσπίσει οι εποπτικές αρχές. Η Βασιλεία II τροποποιεί τη μεθοδολογία υπολογισμού των ελαχίστων κεφαλαίων που πρέπει να λειτουργεί μια τράπεζα.

Η Βασιλεία II είναι η κωδικοποιημένη ονομασία του νέου πλαισίου κεφαλαιακών απαιτήσεων των τραπεζών που έχει ψηφισθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Οδηγίες 2006/48/EC και 2006/49/EC) και αναμένεται να αντικαταστάσει το υφιστάμενο πλαίσιο (Βασιλεία I) από τις αρχές του 2007. Η Βασιλεία I είχε πολλές θετικές επιπτώσεις στην ευρωστία των τραπεζών, καθώς οδήγησε σε αύξηση των κεφαλαίων τους. Είναι όμως ένα τυποποιημένο σύστημα (one size fit all) που επιτρέπει μικρές διαφοροποιήσεις κατά τράπεζα και δεν καλύπτει τις καινοτομίες που παρουσιάστηκαν στην αγορά (π.χ. τιτλοποίηση, πιστωτικά παράγωγα).

Το σημαντικότερο πρόβλημα είναι η μη αποτελεσματική διαφοροποίηση του πιστωτικού κινδύνου. Το νέο πλαίσιο εισάγει ριζικές μεταβολές στον τομέα αυτό και χρησιμοποιεί τη διαβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας ως κριτήριο διαφοροποίησης. Προβλέπει δύο εναλλακτικές προσεγγίσεις για την αποτελεσματική διάκριση της επικινδυνότητας. Με βάση την πρώτη προσέγγιση, η εκτίμηση της επικινδυνότητας εξαρτάται από τις εξωτερικές διαβαθμίσεις, δηλαδή αυτές που δημοσιοποιούν οι εξειδικευμένες εταιρείες αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας (π.χ. Moody's, S&P κ.λπ.). Χρηματοδότηση επιχείρησης με διαβάθμιση AA έχει

μικρότερη κεφαλαιακή απαίτηση από τη χρηματοδότηση επιχείρησης με διαβάθμιση BBB. Επίσης αν η επιχείρηση έχει προσκομίσει καλύμματα ή έχει εγγυήσεις, αυτές, υπό προϋποθέσεις, λαμβάνονται υπόψη. Η προσέγγιση αποτελεί μια βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης αλλά αντιμετωπίζει δύο προβλήματα, την έλλειψη διαβαθμίσεων για μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, κυρίως μικρομεσαίων επιχειρήσεων, και το γεγονός ότι αυξάνει πολύ το ειδικό βάρος των εταιρειών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, οι οποίες δεν υπόκεινται σε πλαίσιο εποπτείας.

Εναλλακτικά, οι τράπεζες μπορούν να αναπτύξουν συστήματα εσωτερικής διαβάθμισης για κάθε πιστούχο του χαρτοφυλακίου τους. Σε αυτή την περίπτωση κάθε τράπεζα πρέπει να καθιερώσει ένα σύστημα ταξινόμησης των πιστούχων της σε βαθμίδες επικινδυνότητας. Πρέπει κατ' αρχήν να καθορισθούν οι βαθμίδες του συστήματος, τα κριτήρια ταξινόμησης, η μεθοδολογία της ταξινόμησης και στη συνέχεια για κάθε βαθμίδα πρέπει να υπολογισθεί η πιθανότητα οι πιστούχοι να αθετήσουν τις υποχρεώσεις τους (πιθανότητα αθέτησης υποχρεώσεων, PD), καθώς και η ζημιά που θα υποστεί η τράπεζα σε περίπτωση αθέτησης (ζημιά ως ποσοστό του ανοίγματος, LGD). Η πιθανότητα αθέτησης εξαρτάται από την πιστοληπτική ικανότητα του πιστούχου, ενώ η ζημιά ως ποσοστό του ανοίγματος εξαρτάται από τα καλύμματα ή τις εγγυήσεις που έχει λάβει η τράπεζα καθώς και από το ποσοστό της οφειλής που μπορεί να ανακτηθεί σε περίπτωση ρευστοποίησης των εξασφαλίσεων. Τα απαιτούμενα κεφάλαια υπολογίζονται με βάση τον συνδυασμό του ποσοστού αθέτησης και του ποσοστού ανάκτησης και είναι μεγαλύτερα όσο αυξάνεται η επικινδυνότητα των επενδύσεων. Εκτός από τον πιστωτικό κίνδυνο το νέο πλαίσιο απαιτεί ελάχιστα κεφάλαια και για το λειτουργικό κίνδυνο που αντιμετωπίζει μια τράπεζα. Ο λειτουργικός κίνδυνος ορίζεται ως ο κίνδυνος εμφάνισης ζημιών που οφείλονται σε μη αποτελεσματικές διαδικασίες, μη αποτελεσματικά συστήματα, τον ανθρώπινο παράγοντα καθώς και εξωτερικά γεγονότα. Τα γεγονότα που επιφέρουν λειτουργικό κίνδυνο μπορεί να είναι μεγάλου αριθμού αλλά μικρής επίδρασης ή μικρού αριθμού αλλά μεγάλης επίδρασης. Η έλλειψη ιστορικών στοιχείων καθώς και η φύση του λειτουργικού κινδύνου καθιστούν την ποσοτικοποίησή του ιδιαίτερα δύσκολη. Το νέο πλαίσιο παρέχει εναλλακτικές προσεγγιστικές μεθόδους που

στηρίζονται στον όγκο δραστηριοποίησης και στην επικινδυνότητα διαφόρων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της τράπεζας. Ο τρόπος υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων αναλύεται διεξοδικά στον Πυλώνα I του νέου πλαισίου. Επίσης σημαντική καινοτομία είναι η διαδικασία εποπτικής αξιολόγησης που περιγράφεται στον Πυλώνα II. Κάθε τράπεζα πρέπει να αναπτύξει σύστημα αναγνώρισης, παρακολούθησης και μέτρησης των κινδύνων που δεν καλύπτονται ικανοποιητικά στον Πυλώνα I (π.χ. κίνδυνος συγκέντρωσης) ή δεν καλύπτονται καθόλου στον Πυλώνα I (π.χ. ο κίνδυνος επιτοκίου του επενδυτικού χαρτοφυλακίου). Οι εποπτικές αρχές ελέγχουν τις εκτιμήσεις και ανάλογα με τα αποτελέσματα προβαίνουν σε διορθωτικές ενέργειες, μεταξύ των οποίων μπορεί να είναι και η αύξηση των απαιτούμενων κεφαλαίων. Τέλος, ο Πυλώνας III εστιάζεται στην πειθαρχία στις δυνάμεις της αγοράς, η οποία επιτυγχάνεται με τη δημοσιοποίηση στοιχείων για τα χαρακτηριστικά κινδύνου των τραπεζών.

Χρηματοοικονομική Αποτελεσματικότητα και Σταθερότητα

Ως χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα νοείται ο επιμερισμός των διαθέσιμων πόρων του χρηματοοικονομικού συστήματος στις πιο αποτελεσματικές επενδυτικές ευκαιρίες με το μικρότερο δυνατό κόστος. Αυτό αφορά όλους τους παράγοντες του χρηματοοικονομικού συστήματος δηλαδή τις επιχειρήσεις διαμεσολάβησης (τράπεζες ή μη τραπεζικούς οργανισμούς που συγκεντρώνουν κεφάλαια), τις αγορές (χρηματαγορές και κεφαλαιαγορές) καθώς και τα συστήματα υποστήριξης της αγοράς (συστήματα εκκαθάρισης, διακανονισμού και πληρωμών).

Οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα ενός συστήματος είναι τρεις. Πρώτον, η αποτελεσματικότητα επιμερισμού του κινδύνου μεταξύ των συμμετεχόντων στο σύστημα ούτως ώστε ο καθένας να αναλαμβάνει το μέρος του κινδύνου που έχει τη δυνατότητα να διαχειριστεί. Ο επιμερισμός δεν είναι μόνο διαστρωματικός αλλά και διαχρονικός. Δεύτερον, η διάχυση των πληροφοριών ώστε αυτές να είναι διαθέσιμες και προσιτές σε όλους και οι αντιθέσεις μεταξύ των οφειλετών και των δανειστών να επιλύονται μέσω της αγοράς. Τρίτον, η ισχυρή εταιρική διακυβέρνηση η οποία θα επιλύει αποτελεσματικά τα προβλήματα

εξουσιοδότησης (agency problem) που εμφανίζονται, συμβάλλοντας στην αποτελεσματικότερη κατανομή των διαθέσιμων πόρων. Αν οι εποπτικοί κανόνες είναι σχεδιασμένοι με τέτοιο τρόπο ώστε να ενισχύονται οι τρεις παραπάνω παράγοντες τότε αναμένεται ότι θα ενισχυθεί και η οικονομική αποτελεσματικότητα.

Όσον αφορά τη χρηματοοικονομική σταθερότητα, αυτή νοείται ως η ικανότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος να αντιστέκεται σε εξωτερικές ή εσωτερικές διαταραχές και να αντιμετωπίζει οικονομικές ανισορροπίες που προκαλούνται, η δε δυνατότητα αυτή πρέπει να καλύπτει το παρόν αλλά και να επεκτείνεται στο μέλλον.

Ορισμένες φορές η έννοια γίνεται καλύτερα κατανοητή αν ορισθεί η αντίθετη έννοια της «μη σταθερότητας».

Η μη σταθερότητα είναι μια αλληλουχία γεγονότων που οδηγεί σε μια κρίση. Η κρίση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές όπως η αύξηση της διακύμανσης στην αγορά, η αδυναμία έκδοσης ή ρευστοποίησης χρεογράφων καθώς και πτωχεύσεις τραπεζών.

Αν το χρηματοοικονομικό σύστημα είναι εξοπλισμένο με τους κατάλληλους μηχανισμούς απορρόφησης των παραγόντων που οδηγούν σε κρίση, τότε μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι το σύστημα διέπεται από χρηματοοικονομική σταθερότητα.

Σε αυτή την περίπτωση απομακρύνεται ο κίνδυνος διαταραχών στη διαδικασία διαμεσολάβησης και αποτρέπεται η μη αποτελεσματική κατανομή των αποταμιεύσεων στις πιο αποδοτικές επενδυτικές ευκαιρίες.

Με βάση την παραπάνω ανάλυση, οι παράγοντες που επηρεάζουν τη σταθερότητα είναι τρεις.

Πρώτον, η αποτελεσματικότητα των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων. Απαιτείται η καθιέρωση συστημάτων μέτρησης της έκθεσης του χρηματοοικονομικού συστήματος σε διάφορες μορφές κινδύνων, ο προσδιορισμός της οικονομικής ευρωστίας του μη χρηματοοικονομικού συστήματος (επιχειρήσεις, νοικοκυριά), καθώς και η σύνδεσή τους με μακροοικονομικές μεταβλητές. Είναι προφανές ότι η

ανάλυση εστιάζεται στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού τομέα (μακροπροληπτική ανάλυση) σε αντίθεση με την ανάλυση που εξετάζει σε κάθε μονάδα χωριστά (μικροπροληπτική ανάλυση).

Δεύτερον, η δυνατότητα του τραπεζικού τομέα να απορροφά διαταραχές. Αυτό εξαρτάται από την αποδοτικότητα και κερδοφορία του συστήματος, την πολιτική προβλέψεων, την επάρκεια κεφαλαίων και τη ρευστότητα.

Τρίτον, ο κίνδυνος μετάδοσης κρίσης όπου εξετάζονται οι πηγές μετάδοσης κρίσεων δηλαδή οι διατραπεζικές σχέσεις και οι συσχετίσεις των χαρτοφυλακίων, καθώς και τα προληπτικά μέτρα που συμβάλλουν στην ελαχιστοποίηση της πιθανότητας μετάδοσης. Ενώ η χρηματοοικονομική σταθερότητα και η χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα είναι διαφορετικές έννοιες, από την ανάλυση των χαρακτηριστικών προκύπτει ότι είναι αλληλένδετες. Προφανώς, ένας υψηλός βαθμός αποτελεσματικότητας συμβάλλει στη σταθερότητα. Παράλληλα, η σταθερότητα είναι μια προϋπόθεση για μια ομαλή και αποδοτική λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος.

Εντούτοις, ενώ η χρηματοοικονομική σταθερότητα και η αποδοτικότητα είναι σε γενικές γραμμές συμπληρωματικές, η εμπειρία έχει δείξει ότι υπάρχουν επίσης περιπτώσεις στις οποίες οι προσπάθειες να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα μπορούν να υπονομεύσουν τη χρηματοοικονομική σταθερότητα, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Το αντίστροφο μπορεί επίσης να ισχύει.

4.1.2 Η Επίδραση της Βασιλείας II

Στην ενότητα αυτή θα εξετασθεί η επίδραση της Βασιλείας II στους παράγοντες που επηρεάζουν τη χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα, όπως αναλύθηκαν προηγουμένως.

A) Επιμερισμός του Κινδύνου

Είναι προφανές ότι η ραγδαία αύξηση του μεγέθους και της πολυπλοκότητας της αγοράς πρόσθεσε νέες διαστάσεις στη διαδικασία της χρηματοοικονομικής αποτελεσματικότητας και σταθερότητας. Μια από τις σημαντικότερες καινοτομίες είναι η τιτλοποίηση απαιτήσεων και η χρήση πιστωτικών παραγώγων. Το νέο πλαίσιο εισάγει για πρώτη φορά ρυθμίσεις για τις τράπεζες που χρησιμοποιούν την τεχνική της τιτλοποίησης για τη μεταφορά του πιστωτικού κινδύνου εκτός των ισολογισμών τους και αναγνωρίζει τα πιστωτικά παράγωγα ως τεχνική μείωσης του κινδύνου. Αυτό αναμένεται να βοηθήσει σε ορθότερο επιμερισμό του κινδύνου μέσα στο τραπεζικό σύστημα. Η μεταφορά όμως του πιστωτικού κινδύνου έχει δημιουργήσει νέους φορείς κινδύνου που σε πολλές περιπτώσεις είναι έξω από το τραπεζικό σύστημα και πέρα από τα όρια εφαρμογής της Βασιλείας II.

Οι εταιρείες επενδύσεων υψηλής μόχλευσης (hedge funds) είναι ένα τέτοιο παράδειγμα, οι οποίες έχουν σημαντικές τοποθετήσεις σε πιστωτικά παράγωγα χωρίς να υπόκεινται σε ρυθμιστικούς κανόνες. Ο επιμερισμός του κινδύνου για τους τομείς που βρίσκονται εκτός εποπτικού πλαισίου, και συνεπώς εκτός Βασιλείας II, παραμένει ένα σημείο που είναι δυνατό να αποτελέσει πηγή κινδύνων με αρνητικές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα και σταθερότητα του συστήματος.

B) Διάχυση Πληροφοριών

Η Βασιλεία II δίνει μεγάλη έμφαση στη διαφάνεια και τη διάχυση των πληροφοριών, αφού αφιερώνει ολόκληρο τον τρίτο πυλώνα στην πειθαρχία της αγοράς. Η έννοια της πειθαρχίας στην αγορά δεν είναι καινούργια και μπορεί να αναχθεί στο αόρατο χέρι (invisible hand) του Άνταμ Σμιθ. Στη σύγχρονη χρηματοοικονομική θεωρία παίρνει πιο συγκεκριμένη μορφή και νοείται ως το σύνολο των μέτρων που μπορούν να υιοθετήσουν ομαδικά οι παράγοντες της αγοράς για να «τιμωρήσουν» μια τράπεζα σε περίπτωση υπερβολικής ανάληψης κινδύνων. Η «τιμωρία» μπορεί να εκδηλωθεί ως αποτέλεσμα τιμής (price effect), όπου οι επενδυτές απαιτούν μεγαλύτερη απόδοση για τα ομόλογα της τράπεζας, ως αποτέλεσμα ποσότητας (quantity effect), όπου οι

καταθέτες αποσύρουν τα κεφάλαιά τους από την τράπεζα ή ως αποτέλεσμα αξίας (valuation effect), όπου οι παράγοντες της αγοράς οδηγούν σε μείωση την αξία της μετοχής. Για την επιβολή πειθαρχίας οι παράγοντες της αγοράς πρέπει να έχουν τα κατάλληλα κίνητρα, και το ισχυρότερο κίνητρο είναι η πιθανότητα να υποστούν ζημιά και να απολέσουν κάποια από τα κεφάλαιά τους. Σε αυτή την περίπτωση, για να επιβάλλουν πειθαρχία πρέπει να έχουν τις απαραίτητες πληροφορίες για να αξιολογήσουν μια τράπεζα, την ικανότητα να ερμηνεύσουν κατάλληλα τις πληροφορίες καθώς και την ικανότητα να επηρεάσουν τις αποφάσεις των τραπεζών. Η Βασιλεία II εστιάζεται κυρίως στο πρώτο και αγνοεί τα άλλα δύο. Θεωρεί την πληροφορία ως ομοιογενές αγαθό όπου το περισσότερο είναι πάντα καλύτερο από το λιγότερο και επιβάλλει στις τράπεζες και τις εποπτικές αρχές την υποχρέωση δημοσιοποίησης πολλών πληροφοριών.

Όμως η πειθαρχία της αγοράς εξαρτάται και από την ικανότητα της αγοράς να αξιολογεί την οικονομική θέση των τραπεζών καθώς και την ικανότητά της να επιβάλει διορθωτικές ενέργειες που αντανακλούν αυτές τις αξιολογήσεις. Το νέο πλαίσιο αγνοεί τις δύο αυτές παραμέτρους.

Γ) Εταιρική Διακυβέρνηση

Ως εταιρική διακυβέρνηση νοείται το σύνολο των συστημάτων και διαδικασιών που έχουν θεσμοθετηθεί για την επίλυση αντιθέσεων εντός των τραπεζών. Η Επιτροπή της Βασιλείας έχει δημοσιοποιήσει οκτώ αρχές που οριοθετούν την έννοια της ισχυρής εταιρικής διακυβέρνησης στις τράπεζες. Το νέο πλαίσιο της Βασιλείας II δίνει μεγάλη βαρύτητα στις αρχές αυτές και απαιτεί από τις τράπεζες, ιδίως αυτές που θα εφαρμόσουν τις εξελιγμένες μεθόδους μέτρησης και διαχείρισης των κινδύνων, να υιοθετήσουν ένα ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, το διοικητικό συμβούλιο, η διοίκηση, η εσωτερική επιθεώρηση και οι λειτουργίες ελέγχου καλούνται να αναπτύξουν υπευθυνότητες για διαφορετικές πτυχές των συστημάτων. Το διοικητικό συμβούλιο να εγκρίνει τις βασικές πτυχές των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων, η διοίκηση να κατανοεί τον σχεδιασμό και τη λειτουργία των συστημάτων, ενώ η εσωτερική επιθεώρηση καλείται να ελέγξει

τουλάχιστο μια φορά τον χρόνο τις διαδικασίες. Παράλληλα κάθε τράπεζα πρέπει να δημιουργήσει λειτουργίες ελέγχου που θα εξετάζουν σε τακτά χρονικά διαστήματα την αποτελεσματικότητα των συστημάτων. Τέλος, το νέο πλαίσιο απαιτεί την υλοποίηση συστήματος αναφορών ώστε η πληροφόρηση να φθάνει στα ανώτατα διοικητικά κλιμάκια. Όλα τα παραπάνω συνθέτουν ένα σύστημα ισχυρής εταιρικής διακυβέρνησης καθώς αποτελεί κοινή πεποίθηση ότι καλά συστήματα με κακή εταιρική διακυβέρνηση μπορεί να δημιουργήσει πηγές κινδύνου που να επηρεάσουν αρνητικά τη σταθερότητα.

Δ) Διαχείριση Κινδύνων

Το πλαίσιο της Βασιλείας II έχει δύο κύρια χαρακτηριστικά, παρέχει κίνητρα (incentive-based) και επικεντρώνεται στον κίνδυνο (risk-based). Δίνει κίνητρα για να αναπτυχθούν συστήματα διαχείρισης των κινδύνων και έχει εδραιωθεί η πεποίθηση ότι η Βασιλεία II δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως μια υποχρέωση προς την εποπτική αρχή, αλλά μια ευκαιρία για βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης των κινδύνων. Αν οι τράπεζες εκμεταλλευθούν αυτή την ευκαιρία θα καταλήξουν σε καλύτερη αναγνώριση, ποσοτικοποίηση και εκτίμηση του κινδύνου. Οι διαδικασίες αυτές δεν είναι καινούργιες αλλά θα γίνουν πιο συστηματοποιημένες και αυστηρές με αποτέλεσμα να μειώνεται η πιθανότητα κακών αποφάσεων αλλά και να υπάρχει ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης, το οποίο θα ενεργοποιείται νωρίς και θα λαμβάνονται διορθωτικές ενέργειες. Ιδιαίτερα ωφελημένες αναμένεται να είναι οι μικρότερες και οι λιγότερο εξελιγμένες τράπεζες. Κατ' ουσία, τους παρέχεται δωρεάν ένα ολόκληρο πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων, το οποίο αν επιχειρούσαν να αναπτύξουν μόνες τους θα απαιτούσε σημαντικούς επενδυτικούς πόρους. Τώρα το σύστημα είναι έτοιμο και καλούνται να στρέψουν τους πόρους στην υλοποίησή του. Γενικά, η συμβολή της Βασιλείας II στη χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα μέσω αυτού του παράγοντα είναι αναμφισβήτητη.

Ε) Δυνατότητα απορρόφησης ζημιών

Το πλαίσιο της Βασιλείας II υιοθετεί την αρχή ότι οι προβλέψεις καλύπτουν αναμενόμενες ζημιές, ενώ τα κεφάλαια μη αναμενόμενες ζημιές. Οι τράπεζες που θα εφαρμόσουν τις εξελιγμένες μεθοδολογίες πρέπει να εκτιμήσουν τις παραμέτρους κινδύνου (ύψος ανοίγματος κατά τον χρόνο αθέτησης - exposure at default - EAD, πιθανότητα αθέτησης - probability of default - PD και ζημία ως ποσοστό του ανοίγματος κατά τον χρόνο αθέτησης - loss given default - LGD) που τις οδηγούν στον υπολογισμό των αναγκαίων προβλέψεων και κεφαλαίων. Συνεπώς δημιουργείται μια ασπίδα προστασίας η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την απορρόφηση ζημιών, χωρίς να κλονισθεί η ευρωστία της τράπεζας. Βεβαίως δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι οι εκτιμήσεις συνήθως αντανακλούν την ιστορική εμπειρία. Τα αποτελέσματα των υποδειγμάτων είναι συνάρτηση των στοιχείων με τα οποία τροφοδοτούνται και συνήθως δεν μπορούν να είναι προσανατολισμένα στο μέλλον. Το νέο πλαίσιο απαιτεί η εκτίμηση των παραμέτρων να λαμβάνει υπόψη όλες τις φάσεις του οικονομικού κύκλου, αλλά αυτό, προς το παρόν, είναι πολύ δύσκολο να υλοποιηθεί. Συνεπώς οι ζημιές που εκτιμώνται απεικονίζουν ιστορική εμπειρία και όχι μελλοντικά γεγονότα.

Το πρόβλημα αμβλύνεται, εν μέρει, με την υποχρέωση των τραπεζών να διενεργούν ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress testing). Οι ασκήσεις αυτές είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για λήψη αποφάσεων και άσκηση πολιτικής αλλά δεν πρέπει να λησμονούμε ότι είναι επίσης προσανατολισμένες στο παρελθόν με δυνατότητα εκτίμησης της αναμενόμενης ζημιάς. Η μη αναμενόμενη ζημιά δεν μπορεί να εκτιμηθεί, ακριβώς, γιατί είναι μη αναμενόμενη. Όταν η ακραία κατάσταση εξελιχθεί σε κρίση, τότε τα κεφάλαια συχνά δεν είναι επαρκή. Συνεπώς ορισμένες φορές τίθεται σε αμφιβολία η δυνατότητα του κεφαλαίου να απορροφήσει μη αναμενόμενες ζημιές, σε αντίθεση με τη λογική του πλαισίου της Βασιλείας II.

Περαιτέρω, το ερώτημα που συχνά ανακύπτει είναι ποιους κινδύνους καλύπτουν τα κεφάλαια.

Με βάση τη λογική του νέου πλαισίου τα κεφάλαια προορίζονται να καλύψουν μικροοικονομικούς κινδύνους (πιστωτικό κίνδυνο, κίνδυνο αγοράς κ.λπ.), αλλά αγνοούν τους μακροοικονομικούς κινδύνους δηλαδή τους κινδύνους που δημιουργεί το μάκρο-περιβάλλον. Το θέμα είναι ποια μορφή κινδύνων επηρεάζει περισσότερο τη χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα. Αν η σταθερότητα του συστήματος εξαρτάται από την ευρωστία των μονάδων που το απαρτίζουν και οι μικροοικονομικοί κίνδυνοι έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα, η επίπτωση της Βασιλείας II αναμένεται να είναι θετική. Αν η σταθερότητα του συστήματος εξαρτάται από μακροοικονομικές μεταβλητές και η επίδραση του μάκρο-περιβάλλοντος είναι σημαντική, τότε η Βασιλεία II έχει μικρή επίπτωση διότι δεν είναι σχεδιασμένη να λαμβάνει υπόψη αυτούς τους κινδύνους.

Στ) Κίνδυνος Μετάδοσης Κρίσεων

Η μετάδοση κρίσεων στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό σύστημα εξαρτάται από τον βαθμό συσχέτισης μεταξύ των τραπεζών και από τον τρόπο αντίδρασης των εποπτικών αρχών σε μια κρίση. Η συσχέτιση μεταξύ των τραπεζών, ως αποτέλεσμα της διατραπεζικής αγοράς και των επενδύσεων που υπόκεινται σε κοινούς παράγοντες κινδύνου, δεν λαμβάνεται υπόψη από τη Βασιλεία II και συνεπώς η συμβολή της αναμένεται μικρή. Αντίθετα η Βασιλεία II αναμένεται να βελτιώσει τη δυνατότητα παρέμβασης των εποπτικών αρχών μέσω του Πυλώνα II καθώς και την προβλεπόμενη συνεργασία των εποπτιών στα πλαίσια της εποπτείας διασυνοριακών ομίλων. Η συνεργασία αυτή υφίσταται και τώρα, αλλά αναμένεται ότι θα ενδυναμωθεί στις περιπτώσεις συστημικά σημαντικών τραπεζών και διασυνοριακής κρίσης, ώστε να μειωθεί η πιθανότητα μετάδοσης της κρίσης.

4.1.3 Διαφοροποιήσεις Βασιλείας I και Βασιλείας II

Η ενσωμάτωση της Βασιλείας II αποτελεί εγχείρημα titάνιων διαστάσεων που όμοιο του δεν έχει προηγούμενο ούτε στην Ελλάδα αλλά ούτε και στην περισσότερο προηγμένη Ευρώπη. Είναι χαρακτηριστικό ότι η σχετική οδηγία αποτελείται από

περίπου 800 σελίδες και η απλή ενσωμάτωσή της στο εθνικό δίκαιο αποτελεί μια νομική πρόκληση: για την υιοθέτηση κάποιων διατάξεων απαιτείται νομοθετική ρύθμιση, ενώ για άλλες απαιτούνται πράξεις του διοικητού της Τράπεζας της Ελλάδος και για άλλες δεν είναι ξεκάθαρο.

Η βασικότερη και πλέον κρίσιμη μετατροπή που φέρνει η Βασιλεία II είναι η ριζική αλλαγή του τρόπου υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Σε γενικές γραμμές με τους νέους κανόνες ωφελούνται οι μεγάλες τράπεζες, οι οποίες μέσω των συστημάτων αξιολόγησης των κινδύνων των δανείων τους μπορούν να «απελευθερώσουν» κεφάλαια λειτουργώντας με μικρότερο δείκτη κεφαλαιακής απαίτησης και ταυτόχρονα με υψηλότερο δείκτη ασφάλειας.

Με το νέο πλαίσιο θα υπάρξει σημαντική αλλαγή στον τρόπο υπολογισμού του πιστωτικού κινδύνου. Για πρώτη φορά εισάγεται ως παράμετρος προσδιορισμού της κεφαλαιακής επάρκειας και ο λειτουργικός κίνδυνος.

Το νέο κανονιστικό πλαίσιο της Βασιλείας II δίνει στις τράπεζες 3 εναλλακτικές δυνατότητες για τον τρόπο υπολογισμού του πιστωτικού κινδύνου: την Τυποποιημένη, τη Θεμελιώδη και την Εξελιγμένη Προσέγγιση.

Η προσπάθεια καθιέρωσης του πλαισίου της Βασιλείας II άρχισε στο τέλος της δεκαετίας του '90 και ολοκληρώθηκε επτά χρόνια αργότερα. Όλο αυτό το διάστημα υπήρχαν οργανωμένες συζητήσεις για τη θεωρητική υπόσταση καθώς και τον τρόπο υλοποίησής του. Μεγάλο μέρος του τραπεζικής κοινότητας ζυμώθηκε με τις έννοιες που εισήγαγε η Βασιλεία II και σήμερα η συζήτηση επικεντρώνεται σε έννοιες που πριν μερικά χρόνια φαίνονταν ξένες και μη εύκολα κατανοητές. Υπό αυτό το πρίσμα ένα μεγάλο μέρος των επιπτώσεων της Βασιλείας II έχει ήδη συντελεστεί.

Βεβαίως και η πλήρης εφαρμογή του νέου πλαισίου αναμένεται ότι θα έχει θετικές επιπτώσεις στην ευρωστία των τραπεζών και κατ' επέκταση στην αποτελεσματικότητα και σταθερότητα ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος.

Σε ανάλογη ανάλυση που ανέπτυξε σε πρόσφατη ομιλία του ο διοικητής της Τράπεζας της Ισπανίας και πρόεδρος της Επιτροπής της Βασιλείας κ. Χάιμε Καρουάνα κατέληξε σε παρόμοια συμπεράσματα. Βεβαίως η αποτελεσματικότητα και σταθερότητα έχει και ορισμένες παραμέτρους που είναι εκτός του πεδίου ανάλυσης της Βασιλείας II.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η Βασιλεία II δεν είναι επαρκώς και καλά σχεδιασμένη αλλά καταδεικνύει τους περιορισμούς. Ένα εποπτικό πλαίσιο κεφαλαιακών απαιτήσεων, όσο καλά σχεδιασμένο και αν είναι, μπορεί να επηρεάσει μέχρι ενός ορισμένου σημείου την αποτελεσματικότητα και σταθερότητα του συστήματος. Υπάρχουν θέματα σχετικά με τον επιμερισμό των κινδύνων, τη διάχυση των πληροφοριών, τη δυνατότητα απορρόφησης ζημιών και τον κίνδυνο μετάδοσης κρίσης που χρήζουν συμπληρωματικών πολιτικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

5.1 ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Οι τράπεζες ως εκ της φύσεως των δραστηριοτήτων τους αντιμετωπίζουν μια σειρά από κινδύνους, οι οποίοι μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- ❖ Πιστωτικός κίνδυνος, δηλαδή η πιθανή ζημιά από την αθέτηση της υποχρέωσης ενός αντισυμβαλλομένου προς την τράπεζα.
- ❖ Κίνδυνος αγοράς, δηλαδή η πιθανή ζημιά από τις μεταβολές των τιμών των (εντός και εκτός ισολογισμού) χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων τους (ομολόγων, μετοχών κ.ά.)
- ❖ Κίνδυνος ρευστότητας, δηλαδή η ενδεχόμενη αδυναμία των πιστωτικών ιδρυμάτων να αντεπεξέλθουν άμεσα στις υποχρεώσεις τους όταν αυτές γίνουν απαιτητές.
- ❖ Λειτουργικός κίνδυνος, δηλαδή οι πιθανές ζημιές από την ανεπάρκεια ή την εσωτερικών διαδικασιών, φυσικών προσώπων και συστημάτων και από εξωτερικά γεγονότα που δεν έχουν χρηματοοικονομική αιτία.

5.1.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

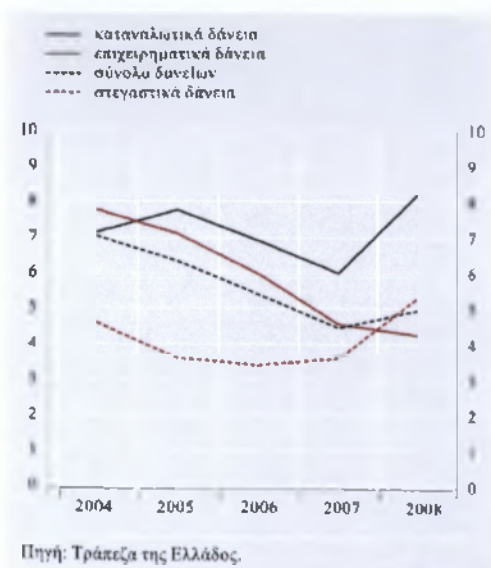
Ο πιστωτικός κίνδυνος αποτελεί διαχρονικά τη σημαντικότερη κατηγορία κινδύνου για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Οι ελληνικές τράπεζες δραστηριοποιούνται κατά κύριο λόγο στη λιανική τραπεζική (με έμφαση δηλαδή στα νοικοκυριά) και στην επιχειρηματική τραπεζική (με έμφαση δηλαδή στις επιχειρήσεις) και αντλούν το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων τους από τοκοφόρες εργασίες. Το 2008 τα δάνεια και οι απαιτήσεις έναντι πελατών αποτελούσαν το 71,5% του συνολικού ενεργητικού των ελληνικών τραπεζικών ομίλων και τα καθαρά έσοδα από τόκους, δηλαδή τα έσοδα από τόκους μείον τα έξοδα για τόκους, συνεισέφεραν τα 3/5 των συνολικών λειτουργικών εσόδων τους.

5.1.1.1 Ποιότητα του χαρτοφυλακίου δανείων και εξέλιξη προβλέψεων

α) Εμπορικές τράπεζες

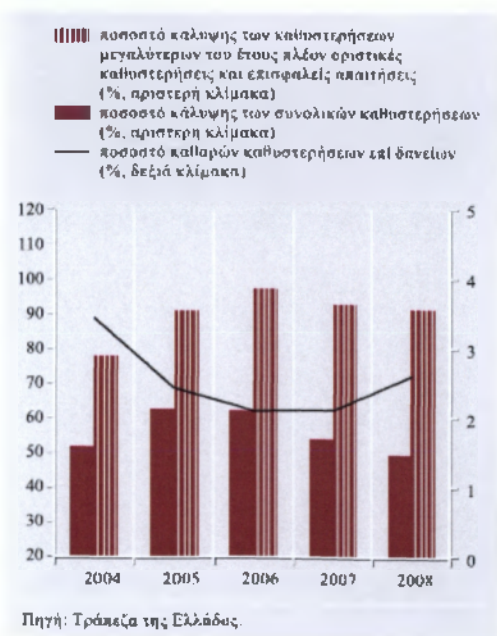
Το 2008 παρατηρήθηκε μικρή επιδείνωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου δανείων των ελληνικών εμπορικών τραπεζών, καθώς ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων ανήλθε σε 5% (2007: 4,5%). Ανακόπηκε έτσι η πτωτική πορεία του συγκεκριμένου λόγου, ο οποίος από την ένταξη της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ μέχρι και το τέλος του 2007 είχε σχεδόν υποδιπλασιαστεί. Η επιδείνωση που παρατηρήθηκε το 2008 οφείλετε αποκλειστικά στα δάνεια προς τα νοικοκυριά, όπου άνοδο εμφάνισαν οι αντίστοιχοι λόγοι τόσο για τα στεγαστικά (2008:5,3% , 2007:3,6%) όσο και για τα καταναλωτικά δάνεια (2008:8,2% , 2007:6%). Οριακή βελτίωση εμφάνισε ο αντίστοιχος λόγος για τα επιχειρηματικά δάνεια (2008:4,3% , 2007:4,6%).

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη του λόγου των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων, κατά κατηγορία δανείων των ελληνικών εμπορικών τραπεζών



Η προαναφερθείσα αύξηση των δανείων σε καθυστέρηση συνέβαλε στην υποχώρηση του ποσοστού κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο (2008:48,9% , 2007:53,4%), παρότι εντός του 2008 οι σχετικές προβλέψεις, σε απόλυτο μέγεθος, ήταν αυξημένες συγκριτικά με τα προ ενός έτους επίπεδα. Επισημαίνεται ωστόσο ότι οι συσσωρευμένες προβλέψεις καλύπτουν το σύνολο σχεδόν των δανείων με διάρκεια καθυστέρησης άνω του έτους. Επιπροσθέτως, οι τράπεζες κατέχουν εγγυήσεις και εμπράγματα διασφαλίσεις, οι οποίες δεν λαμβάνονται υπόψη στον υπολογισμό των ανωτέρω δεικτών παρά το γεγονός ότι περιορίζουν σημαντικά περαιτέρω τον πιστωτικό κίνδυνο. Αύξηση εμφάνισε ο λόγος των καθαρών καθυστερήσεων (δηλαδή των καθυστερήσεων μείον τις συσσωρευμένες προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο) προς το σύνολο των δανείων (2008:2,6% , 2007:2,1%), αλλά και προς τα εποπτικά ίδια κεφάλαια (2008:26,1% , 2007:16,8%).

Διάγραμμα 2: Ποσοστό κάλυψης καθυστερήσεων από προβλέψεις και ποσοστό καθαρών καθυστερήσεων επί δανείων



β) Συνεταιριστικές τράπεζες

Όσον αφορά τις συνεταιριστικές τράπεζες, ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων εμφάνισε οριακή βελτίωση (2008:6,7% , 2007:6,8%), καθώς η μείωση του αντίστοιχου λόγου για τα επιχειρηματικά δάνεια (2008:5,8% , 2007:6,1%) υπεραντιστάθμισε την αύξηση του λόγου στα στεγαστικά (2008:5,6% , 2007:4,3%) και τα καταναλωτικά δάνεια (2008:16,6% , 2007:14,8%). Η εξέλιξη αυτή οφείλετε κυρίως στο γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του χαρτοφυλακίου δανείων των συνεταιριστικών τραπεζών (περίπου 80%) αποτελείται από δάνεια προς επιχειρήσεις.

Το ποσοστό κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο υποχώρησε μεν οριακά (2008:59,6% , 2007:60,4%), αλλά παραμένει σε ικανοποιητικό επίπεδο. Αμετάβλητος στο 2,7% παρέμεινε ο λόγος των καθαρών καθυστερήσεων προς το σύνολο των δανείων το 2008, ενώ αυξήθηκε ο λόγος των καθαρών καθυστερήσεων προς τα εποπτικά ίδια κεφάλαια (2008:17,5% , 2007:14,8%).

5.1.1.2 Πιστωτικός κίνδυνος από δάνεια προς νοικοκυριά

Τα δάνεια προς τα νοικοκυριά αποτέλεσαν στο τέλος του 2008 το 48,3% της συνολικής χρηματοδότησης των τραπεζών προς τον ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα και τα 2/3 εξ αυτών περίπου αφορούσαν στεγαστικά δάνεια. Επομένως, η χρηματοοικονομική κατάσταση των νοικοκυριών και η πολιτική που ακολουθούν οι τράπεζες σχετικά με τη χορήγηση δανείων σε νοικοκυριά επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό το ύψος και τη φύση του πιστωτικού κινδύνου που αυτές αναλαμβάνουν. Από το δ' τρίμηνο του 2008 και μετά οι τράπεζες υιοθέτησαν πιο αυστηρά κριτήρια χρηματοδότησης, εξέλιξη που συνέβαλε στην επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των δανείων προς τα νοικοκυριά.

Όσον αφορά τα στεγαστικά δάνεια , το 2008 παρατηρήθηκε μικρή αύξηση στο ποσοστό των νέων δανείων για τα οποία ο λόγος του δανείου προς την αξία του υπέγγυου ακινήτου (δηλαδή του ακινήτου που αποτελεί την εμπράγματα εξασφάλιση του δανείου) διαμορφώθηκε σε υψηλό επίπεδο. Ο λόγος αυτός υπερέβη το 80% για το 24,1% του αριθμού των νέων στεγαστικών δανείων (1/3 περίπου των εκταμιεύσεων του 2008) και το 100% για το 5,7% του αριθμού των νέων στεγαστικών δανείων

(5,3% των εκταμιεύσεων του 2008). Επισημαίνεται ότι το μέσο ύψος του λόγου την περίοδο 2005-2008 διαμορφώθηκε σε 71% , επίπεδο που θεωρείται εύλογο σε σύγκριση με τις διεθνείς πρακτικές.

Δεδομένου ότι η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι τα δάνεια εκείνα για τα οποία ο λόγος αυτός υπερβαίνει το 100% παρουσιάζουν αυξημένη πιθανότητα ο δανειολήπτης να αθετήσει τις υποχρεώσεις του (δηλαδή να καθυστερήσει την πληρωμή δόσεων για περισσότερο από 90 ημέρες), κρίθηκε σκόπιμο να μελετηθεί η ευαισθησία του δείκτη αυτού σε ενδεχόμενες δυσμενείς μεταβολές των τιμών των ακινήτων. Από τη σχετική ανάλυση προέκυψε ότι, ακόμη και σε περίπτωση εξαιρετικά δυσμενών εξελίξεων στις τιμές των ακινήτων (π.χ. μείωση κατά 20%), ο λόγος του δανείου προς την αξία του υπέγγυου ακινήτου θα υπερέβαινε το 100% μόνο για λιγότερο από το 10% των στεγαστικών δανείων που χορηγήθηκαν την περίοδο 2005-2008.

Παράλληλα, το 2008 σημαντικά επιβραδύνθηκε ο ρυθμός αύξησης των στεγαστικών δανείων σε ξένο νόμισμα (κυρίως σε ελβετικό φράγκο), με αποτέλεσμα την οριακή μόνο αύξηση του μεριδίου των δανείων αυτών στο σύνολο των στεγαστικών δανείων (2008:7,8% , 2007:6,9%), έναντι του τετραπλασιασμού που είχε παρατηρηθεί το 2007 σε σύγκριση με το 2006. Επισημαίνεται ότι ο δανεισμός σε ξένο νόμισμα ενέχει για τα νοικοκυριά, εκτός από επιτοκιακό κίνδυνο (αν το δάνειο έχει συναφθεί με κυμαινόμενο επιτόκιο), κυρίως συναλλαγματικό κίνδυνο, αφού αυτά δεν έχουν αντίστοιχα έσοδα σε ξένο νόμισμα. Η ανατίμηση του ελβετικού φράγκου έναντι του ευρώ το 2008 επηρέασε αρνητικά το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους των νοικοκυριών για στεγαστικά δάνεια σε ελβετικό φράγκο, αν και η επίδραση αυτή για τα δάνεια κυμαινόμενου επιτοκίου περιορίστηκε λόγω της μείωσης των βασικών επιτοκίων της κεντρικής τράπεζας της Ελβετίας σε σχεδόν μηδενικό επίπεδο.

Τέλος, μια πρόσθετη ένδειξη για την αυξημένη δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά στην εξυπηρέτηση των υποχρεώσών τους το 2008 αποτελεί η κατά 31,8% αύξηση του αριθμού των κατασχέσεων ακινήτων ιδιωτών από τις ελληνικές τράπεζες (2008:3.536 , 2007:2.683), ο αριθμός αυτός όμως παραμένει πολύ μικρός σε σύγκριση με το συνολικό αριθμό ακινήτων που έχουν υποθηκευτεί για τη λήψη στεγαστικών δανείων.

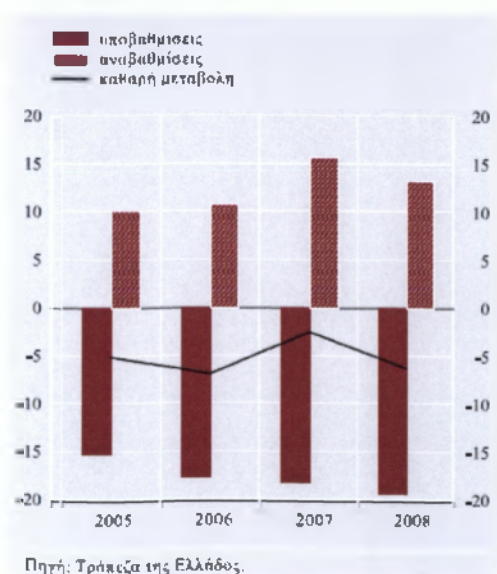
5.1.1.3 Πιστωτικός κίνδυνος από δάνεια προς επιχειρήσεις

Το 52% περίπου της χρηματοδότησης προς τον ιδιωτικό τομέα αφορά τις επιχειρήσεις και συνεπώς η οικονομική ευρωστία και οι προοπτικές τους διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του πιστωτικού κινδύνου που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες.

Το 2008, ο λόγος των επιχειρηματικών δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των επιχειρηματικών δανείων εμφάνισε οριακή βελτίωση (2008:4,3% , 2007:4,6%). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη διατήρηση του ρυθμού αύξησης των επιχειρηματικών δανείων σε υψηλό επίπεδο και στις σημαντικές διαγραφές καθώς και στις ρυθμίσεις επιχειρηματικών δανείων στις οποίες προέβησαν εντός του 2008 οι τράπεζες.

Από την άλλη πλευρά, η επιδείνωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων αντανακλάται στην υποχώρηση, κατά μέσο όρο, της πιστοληπτικής τους διαβάθμισης. Στις περισσότερες τράπεζες παρατηρείται ότι οι υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής αξιολόγησης επιχειρήσεων υπερέβησαν τις αναβαθμίσεις. Η αυξημένη δυσκολία των επιχειρήσεων στην ομαλή εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων τους φαίνεται και από την κατά 23,1% αύξηση του αριθμού των κατασχέσεων ακινήτων επιχειρήσεων από τις ελληνικές εμπορικές τράπεζες (2008:1.795 , 2007:1.458).

Διάγραμμα 3: Μεταβολές στην πιστοληπτική διαβάθμιση των επιχειρήσεων



Ενδείξεις για τη χρηματοοικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων παρέχουν και τα στοιχεία συναλλακτικής συμπεριφοράς που συγκεντρώνει η 'Τειρεσίας Α.Ε.' τα οποία συνδέονται με τον πιστωτικό κίνδυνο των τραπεζών, αν και πρέπει να επισημανθεί ότι τα εν λόγω στοιχεία είναι ευμετάβλητα και συχνά υπόκεινται σε αναθεωρήσεις. Σύμφωνα με αυτά, παρατηρείται αύξηση του αριθμού και της αξίας των ακάλυπτων επιταγών τόσο το 2008 όσο και το πρώτο τρίμηνο του 2009, με ταυτόχρονη όμως υποχώρηση του αριθμού και της αξίας των διαταγών πληρωμής.

Οι προοπτικές όσον αφορά την ποιότητα του χαρτοφυλακίου των επιχειρηματικών δανείων για το 2009 θα εξαρτηθούν από το μακροοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Αρνητική επίδραση αναμένεται να έχει το υψηλότερο, σε σύγκριση με άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ, μερίδιο των δανείων προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις στο σύνολο των επιχειρηματικών δανείων, καθώς τα δάνεια αυτά παρουσιάζουν κατά κανόνα μεγαλύτερο ποσοστό αθέτησης υποχρεώσεων (δηλαδή αυξημένη πιθανότητα οι δανειολήπτες να μην εξοφλήσουν τις οφειλές τους).

5.1.1.4 Κίνδυνος συγκέντρωσης

Ο πιστωτικός κίνδυνος επηρεάζεται και από τον βαθμό συγκέντρωσης του χαρτοφυλακίου δανείων σε ομάδες πελατών των οποίων η πιθανότητα αθέτησης των υποχρεώσεων τους επηρεάζεται από κοινούς παράγοντες, όπως είναι π.χ. το μακροοικονομικό περιβάλλον, η γεωγραφικά θέση και ο κλάδος δραστηριότητας. Όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός συγκέντρωσης, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η επίπτωση από την ενδεχόμενη αθέτηση των υποχρεώσεων στα συνολικά μεγέθη της τράπεζας και κατ' επέκταση στο τραπεζικό σύστημα. Για το λόγο αυτό, η παρακολούθηση του κινδύνου συγκέντρωσης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων των τραπεζών και λαμβάνεται υπόψη και από τον Πυλώνα 2 του πλαισίου 'Βασιλεία II'.

α) Συγκέντρωση σε μεμονωμένους πελάτες ή ομάδες πελατών

Ο βαθμός συγκέντρωσης των δανείων σε μεμονωμένους πελάτες ή ομάδες συνδεδεμένων πελατών αξιολογείται συνήθως με βάση το λόγο των μεγάλων

χρηματοδοτικών ανοιγμάτων προς τα εποπτικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών. Μεγάλο χρηματοδοτικό άνοιγμα θεωρείται το άνοιγμα που ισούται ή υπερβαίνει το 10% των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας. Το άνοιγμα αυτό προς ένα μεμονωμένο πελάτη ή μια ομάδα συνδεδεμένων πελατών δεν πρέπει να υπερβαίνει το 25% των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων.

Το 2008, το σύνολο των καθαρών μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων των ελληνικών εμπορικών τραπεζών προς ομίλους ή μεμονωμένες επιχειρήσεις παρέμεινε αμετάβλητο σε σχέση με το 2007 ως απόλυτο μέγεθος (42,3 δισεκ. Ευρώ) και υποχώρησε οριακά ως ποσοστό των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους (2008:152,9% , 2007:156,3%). Επιπρόσθετα, με βάση την κατανομή των προαναφερθέντων ανοιγμάτων ως ποσοστών των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων παρατηρείται ότι για το 60% περίπου των πιστωτικών ιδρυμάτων τα χρηματοδοτικά ανοίγματα δεν υπερβαίνουν το 200% των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, ενώ σε κανένα πιστωτικό ίδρυμα τα μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα δεν υπερβαίνουν το 500% των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, με ανώτατο επιτρεπόμενο όριο το 800%.

Σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων, τα καθαρά χρηματοδοτικά ανοίγματα αυξήθηκαν κατά 15,6% το 2008, αποτελώντας το 84,6% των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων (2007:69%). Τα μικρότερα ποσοστά σε επίπεδο ομίλων από ότι σε επίπεδο τραπεζών δικαιολογούνται από το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων των τραπεζών αφορά τις θυγατρικές εταιρίες, οι οποίες κατά την ενοποίηση των σχετικών ισολογισμών δεν λαμβάνονται υπόψη. Αξιοσημείωτο είναι ότι για το 50% των τραπεζικών ομίλων τα ανοίγματα είναι σημαντικώς χαμηλότερα των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, ενώ σε έναν μόνο τραπεζικό όμιλο το καθαρό άνοιγμα είναι το 431% των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων.

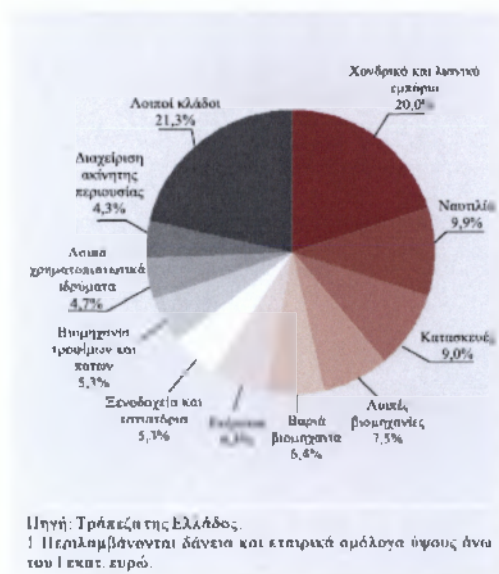
Πέραν των ανωτέρω, για την αξιολόγηση του κινδύνου συγκέντρωσης σε μεμονωμένους πελάτες ή ομάδες συνδεδεμένων πελατών λαμβάνονται υπόψη και άλλοι δείκτες, όπως π.χ. το μερίδιο των 20 μεγαλύτερων πελατών στο σύνολο των χρηματοδοτικών ανοιγμάτων.

β)Κλαδική συγκέντρωση

Όσον αφορά τη συγκέντρωση σε επιμέρους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, δεν έχουν μεν θεσπιστεί ανώτατα επιτρεπτά όρια χρηματοδοτικών ανοιγμάτων, αλλά

και ο βαθμός κλαδικής συγκέντρωσης παρακολουθείται από τα συστήματα διαχείρισης κινδύνων των τραπεζών και αξιολογείται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Αποχρώσα ένδειξη για την κλαδική συγκέντρωση παρέχουν τα στοιχεία για τα δάνεια και εταιρικά ομόλογα άνω του 1 εκατ. Ευρώ των ελληνικών τραπεζικών ομίλων. Οι κλάδοι με το μεγαλύτερο μερίδιο στο σύνολο των εν λόγω ανοιγμάτων ήταν το χονδρικό και λιανικό εμπόριο (20%), η βιομηχανία (19,2%), η ναυτιλία (9,9%) και οι κατασκευές (9%). Επισημαίνεται ότι οι επιμέρους κλάδοι δεν θα επηρεαστούν όλοι στον ίδιο βαθμό κατά το τρέχον έτος από την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Π.χ. η ναυτιλία, η βιομηχανία και ο κλάδος των ξενοδοχείων-εστιατορίων θα επηρεαστούν περισσότερο από την επιβράδυνση της διεθνούς οικονομίας, ενώ οι κλάδοι των κατασκευών και της διαχείρισης ακινήτων θα επηρεαστούν από την μείωση της οικοδομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα και τις ενδεχόμενες πιέσεις στις τιμές των κατοικιών και των επαγγελματικών ακινήτων. Μικρότερη αναμένεται να είναι η επίδραση στη βιομηχανία τροφίμων και ποτών και στις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας (π.χ. ενέργεια, τηλεπικοινωνίες κ.ά.), όπου η ζήτηση είναι σχετικά ανελαστική ως προς μεταβολές του εισοδήματος.

Διάγραμμα 4: Συγκέντρωση επιχειρηματικών δανείων και εταιρικών ομολόγων ανά κλάδο επιχειρηματικής δραστηριότητας



Επιπλέον, με βάση το δείκτη συγκέντρωσης Herfindahl-Hirschmann (HHI), ο οποίος λαμβάνει υπόψη του το μερίδιο κάθε κλάδου στο σύνολο των χορηγήσεων και εταιρικών ομολόγων, η κλαδική συγκέντρωση σε επίπεδο τραπεζικού συστήματος εμφανίζεται σχετικά μικρή. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται ως το άθροισμα των τετραγώνων των μεριδίων όλων των κλάδων στο σύνολο των χορηγήσεων και εταιρικών ομολόγων. Οι τιμές του δείκτη κυμαίνονται από 0 έως 10.000. Τιμές δείκτη χαμηλότερες του 1.000 υποδηλώνουν χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης, από 1.000 μέχρι 1.800 μέτριο και τιμές μεγαλύτερες του 1.800 υψηλό βαθμό. Ο εν λόγω υπολογισμός αφορά τους κλάδους σύμφωνα με τη στατιστική ταξινόμηση που χρησιμοποιεί η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ). Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και από την μελέτη του λόγου των χορηγήσεων και εταιρικών ομολόγων σε κάθε κλάδο προς τα εποπτικά ίδια κεφάλαια των τραπεζικών ομίλων, ο οποίος παραμένει σε χαμηλό επίπεδο για τους περισσότερους κλάδους.

5.1.1.5 Τιτλοποίηση απαιτήσεων

Κατά την διάρκεια του 2008 οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες προέβησαν στην τιτλοποίηση απαιτήσεων (δηλαδή δανείων και εταιρικών ομολόγων) με την έκδοση τίτλων ονομαστικής αξίας 14,4 δισεκ. Ευρώ, μεγαλύτερης του συνόλου των προηγούμενων ετών. Μάλιστα, το 2008 στο σύνολό τους οι εκδοθέντες ομολογιακοί τίτλοι διακρατήθηκαν από τα μεταβιβάζοντα πιστωτικά ιδρύματα προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως εξασφαλίσεις για την άντληση ρευστότητας μέσω των πράξεων αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος.

Όσον αφορά τη σύνθεση των απαιτήσεων που έχουν τιτλοποιηθεί, από το συνολικό υπόλοιπο που ανερχόταν σε 28 δισεκ. Ευρώ στο τέλος του 2008, το 43,5% ήταν στεγαστικά δάνεια, το 33,2% επιχειρηματικά δάνεια και εταιρικά ομόλογα και το εναπομένον 23,3% καταναλωτικά δάνεια και απαιτήσεις από πιστωτικές κάρτες. Στο τέλος του 2008, οι τιτλοποιημένες απαιτήσεις αποτελούσαν το 11,2% του συνολικού χαρτοφυλακίου δανείων και εταιρικών ομολόγων των ελληνικών τραπεζών προς εγχώριες επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Αναλυτικότερα, οι τράπεζες είχαν τιτλοποιήσει 17,9% των καταναλωτικών δανείων, το 15,8% των στεγαστικών δανείων και το 7% των επιχειρηματικών δανείων και εταιρικών ομολόγων.

Επισημαίνεται επίσης ότι το σχετικά χαμηλό ποσοστό των δανείων που έχουν τιτλοποιηθεί, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος των τίτλων που έχουν εκδοθεί διακρατήθηκε από τα μεταβιβάζοντα πιστωτικά ιδρύματα, αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για τη χαλάρωση των πιστοδοτικών κριτηρίων των τραπεζών.

5.1.2 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΑΓΟΡΑΣ

Οι τράπεζες εκτός από τον πιστωτικό κίνδυνο, αντιμετωπίζουν και κίνδυνο αγοράς, δηλαδή κίνδυνο να υποστούν ζημιές από μεταβολές των τιμών των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων. Διευκρινίζεται ότι για εποπτικούς σκοπούς η παρακολούθηση του κινδύνου αγοράς επικεντρώνεται στα στοιχεία ενεργητικού που περιλαμβάνονται στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών των τραπεζών.

Στο τέλος του 2008 οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του κινδύνου αγοράς, σε ενοποιημένη βάση, για το σύνολο του τραπεζικού συστήματος διαμορφώθηκαν σε 870 εκατ. Ευρώ, από 882 εκατ. Ευρώ στο τέλος του πρώτου εξαμήνου του 2008. Η εξέλιξη αυτή οφείλετε στη μείωση των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τις περισσότερες κατηγορίες επενδύσεων του χαρτοφυλακίου συναλλαγών. Πάντως, το ποσοστό των κεφαλαιακών απαιτήσεων του τραπεζικού συστήματος για τον κίνδυνο αγοράς ως προς τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για το σύνολο των κινδύνων παραμένει μικρό και στο τέλος του 2008 διαμορφώθηκε σε 3,9% (30/06/2008:4,1%).

5.1.2.1 Αξία θέσεων στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών

Οι κυριότεροι κίνδυνοι αγοράς για τις τράπεζες είναι εκείνοι που απορρέουν από τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τις μεταβολές των επιτοκίων, καθώς οι τελευταίες επηρεάζουν άμεσα το μεγαλύτερο μέρος του ενεργητικού των τραπεζών, δηλαδή το χαρτοφυλάκιο δανείων τους και το χαρτοφυλάκιο των ομολόγων. Επίδραση στον κίνδυνο αγοράς έχουν επίσης οι μεταβολές των τιμών άλλων χρηματοοικονομικών μέσων και ο πιστωτικός κίνδυνος αντισυμβαλλομένου.

Στο τέλος του 2008 η συνολική αξία του χαρτοφυλακίου συναλλαγών των εμπορικών τραπεζών αντιπροσώπευε το 2,2 % του συνολικού ενεργητικού του ελληνικού τραπεζικού συστήματος (30/06/2008: 4,6%) και ανήλθε σε 9,1 δισεκ. Ευρώ,

σημειώνοντας μείωση 48% έναντι του αντίστοιχου μεγέθους στις 30/06/2008. Από τις εξελίξεις στις επιμέρους κατηγορίες του χαρτοφυλακίου συναλλαγών, ιδιαίτερα σημαντική ήταν η μείωση της τρέχουσας αξίας των χρεωστικών τίτλων από 13,9 δισεκ. Ευρώ σε 4,8 δισεκ. Ευρώ, η οποία οφειλόταν κυρίως στη μεταφορά ομολόγων από το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών στο χαρτοφυλάκιο χρηματοοικονομικών μέσων διακρατούμενων έως τη λήξη τους. Η μεγαλύτερη μείωση παρατηρήθηκε στα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου. Σε χαμηλότερο επίπεδο διαμορφώθηκε στο τέλος του 2008 και η τρέχουσα αγοραία αξία των εταιρικών ομολόγων και των μετοχών. Σε αντίθεση με τις προαναφερθείσες κατηγορίες του χαρτοφυλακίου συναλλαγών, η αξία των παράγωγων χρηματοοικονομικών μέσων αυξήθηκε μεταξύ πρώτου και δεύτερου εξαμήνου του 2008 από 2,8 δισεκ. Ευρώ σε 4,07 δισεκ. Ευρώ. Στο τέλος του 2008 τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου αποτελούσαν το 1/3 της συνολικής αξίας του χαρτοφυλακίου συναλλαγών, έναντι 3/5 περίπου στις 30/06/2008, ενώ η συμμετοχή του συνόλου των ομολόγων στο εν λόγω χαρτοφυλάκιο υποχώρησε σχεδόν στο ήμισυ, από 4/5 περίπου στο τέλος του 2008. Οι θέσεις επί μετοχών παρέμειναν σε χαμηλά επίπεδα, ενώ αυξήθηκαν οι θέσεις παραγώγων προϊόντων.

5.1.3 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ

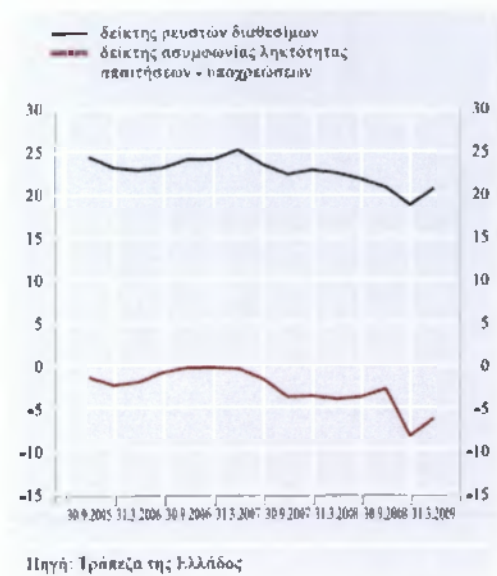
Το ικανοποιητικό επίπεδο των ρευστών διαθεσίμων και η διασπορά των πηγών χρηματοδότησης έχουν επιτρέψει μέχρι στιγμής στις ελληνικές τράπεζες να αντιμετωπίσουν τη χρηματοπιστωτική αναταραχή με όσο το δυνατόν μικρότερους κλυδωνισμούς. Μετά το σταδιακό κλείσιμο σχεδόν όλων των αγορών άντλησης ρευστότητας από το δεύτερο εξάμηνο του 2007 και εξής και ιδίως το 2008, οι ελληνικές τράπεζες στράφηκαν αφενός στο δανεισμό από το Ευρωσύστημα, όπως άλλωστε και οι υπόλοιπες τράπεζες στη ζώνη του ευρώ, και αφετέρου στην προσέλκυση καταθέσεων, κυρίως προθεσμίας, επιβαρυνόμενες ωστόσο στη δεύτερη αυτή περίπτωση με σχετικά υψηλά επιτόκια.

Στο τέλος του 2008, το συνολικό απόθεμα διαθεσίμων του τραπεζικού συστήματος ανήλθε σε 64 δισεκ. Ευρώ, ήταν δηλαδή οριακά υψηλότερο σε σύγκριση με το τέλος του 2007 (63 δισεκ. Ευρώ), ενώ στο τέλος του α' τριμήνου του 2009 αυξήθηκε σε 67 δισεκ. Ευρώ. Το μέγεθος για το 2008 ήταν επαρκές για να καλυφθεί το σύνολο των

πιθανών εκροών που θα μπορούσαν να προκύψουν από τις διατραπεζικές καταθέσεις, τα ομόλογα έκδοσης των τραπεζών και το 1/4 περίπου των καταθέσεων προθεσμίας πελατών.

Αν και η συνολική ρευστότητα διατηρήθηκε σε σχετικά ικανοποιητικό επίπεδο, μικρή επιδείνωση, αναπόφευκτη λόγω των εξελίξεων στην αγορά χρήματος από το δεύτερο εξάμηνο του 2007 και μετά, εμφάνισαν σταδιακά οι εποπτικοί δείκτες ρευστότητας, δηλαδή ο δείκτης ρευστών διαθεσίμων και ο δείκτης ασυμφωνίας ληκτότητας απαιτήσεων-υποχρεώσεων. Ο δείκτης ρευστών διαθεσίμων υπολογίζεται ως ο λόγος των ρευστών και άμεσα ρευστοποιήσιμων διαθεσίμων στοιχείων του ενεργητικού με ληκτότητα μέχρι 30 ημέρες προς το σύνολο των δανειακών κεφαλαίων με ληκτότητα μέχρι ένα έτος και το ελάχιστο όριό του ανέρχεται σε 20%. Ο δείκτης ληκτότητας ασυμφωνίας απαιτήσεων-υποχρεώσεων υπολογίζεται ως ο λόγος της διαφοράς μεταξύ των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων με ληκτότητα μέχρι 30 ημέρες προς το σύνολο των δανειακών κεφαλαίων με ληκτότητα μέχρι ένα έτος και το ελάχιστο όριό του είναι -20%. Το επίπεδο και των δύο δεικτών παρέμεινε ωστόσο άνω των ελάχιστα απαιτούμενων ορίων, εμφανίζοντας μάλιστα βελτίωση το α' τρίμηνο του 2009 λόγω αύξησης των ρευστών διαθεσίμων και μικρής μείωσης των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων.

Διάγραμμα 5: Δείκτες ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών



Ο καθορισμός ελάχιστων ορίων στους δύο ανωτέρω δείκτες αποσκοπεί στη διακράτηση ικανού αποθέματος ρευστών διαθεσίμων από τα πιστωτικά ιδρύματα, ώστε αυτά να είναι σε θέση να συνεχίζουν τις δραστηριότητες τους με όσο το δυνατόν μικρότερους κλυδωνισμούς είτε σε περίπτωση αναταραχής στις αγορές χρήματος είτε σε περίπτωση ενδογενών τους προβλημάτων. Από τα προαναφερθέντα συνάγεται ότι το απόθεμα ρευστών διαθεσίμων, που υποχρεούνται να διακρατούν τα πιστωτικά ιδρύματα στο πλαίσιο της συμμόρφωσής τους προς τα ελάχιστα απαιτούμενα όρια των εποπτικών δεικτών ρευστότητας, συντέλεσε στην αντιμετώπιση της κρίσης, έστω και αν η πρακτική αυτή συνεπαγόταν κάποιο κόστος για τις τράπεζες, επιβαρύνοντας συνεπώς την κερδοφορία τους.

Στην ικανοποιητική μέχρι στιγμής ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών θετικά συνέβαλε και η διάρθρωση της χρηματοδότησης τους. Οι καταθέσεις πελατών, που θεωρούνται ως η σχετικά πιο σταθερή πηγή χρηματοδότησης, συνέχισαν τόσο το 2008 όσο και το α' τρίμηνο του 2009 να συνεισφέρουν άνω του 60% της συνολικής χρηματοδότησης των τραπεζών. Ωστόσο, καθώς ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της πιστωτικής επέκτασης την τελευταία πενταετία (23%) ήταν υψηλότερος από εκείνον των καταθέσεων πελατών (15%), οι τράπεζες στράφηκαν στην αυξημένη άντληση κεφαλαίων από τις αγορές για να καλύψουν το υπόλοιπο των χρηματοδοτικών τους

αναγκών. Η ικανοποιητική διασπορά της χρηματοδότησης αυτής μεταξύ εναλλακτικών πηγών συνέβαλε ώστε οι επιπτώσεις στη ρευστότητα των τραπεζών λόγω των δυσμενών συνθηκών που διαμορφώθηκαν στις αγορές να είναι λιγότερο δραστικές.

5.1.4 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Λόγω της εφαρμογής του πλαισίου Βασιλεία II, οι ελληνικές τράπεζες υποχρεούνται, από το α' τρίμηνο να υπολογίζουν κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι και του λειτουργικού κινδύνου, ο οποίος ορίζεται ως ο κίνδυνος επέλευσης ζημιών οφειλόμενων είτε στην ανεπάρκεια ή στην αστοχία εσωτερικών διαδικασιών, φυσικών προσώπων και συστημάτων είτε σε εξωτερικά γεγονότα, περιλαμβανομένου και του νομικού κινδύνου. Η μεθοδολογική προσέγγιση που επιλέγεται από τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να είναι ανάλογη με την πολυπλοκότητα και το μέγεθος των κινδύνων που αυτά αναλαμβάνουν και να καλύπτει όλους τους επιχειρηματικούς τομείς σε επίπεδο τόσο τράπεζας όσο και ομίλου.

Σε επίπεδο τραπεζών, οι εν λόγω κεφαλαιακές απαιτήσεις ανήλθαν σε 1,3 δισεκ. Ευρώ το 2008, αυξημένες κατά 5% σε σύγκριση με το α' τρίμηνο του ίδιου έτους. Το 2008, οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του λειτουργικού κινδύνου διαμορφώθηκαν σε 6,3% των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων.

5.1.5 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση, δεδομένων και των μακροοικονομικών ανισορροπιών και των διαρθρωτικών αδυναμιών των χωρών της Αναδυόμενης Ευρώπης, οδήγησε στην απότομη ανακοπή της αναπτυξιακής δυναμικής που είχε καταγραφεί στις εν λόγω χώρες τα τελευταία χρόνια. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι κυριότερες προκλήσεις και κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι με σημαντική παρουσία στην περιοχή συνίστανται:

*στην αύξηση του πιστωτικού κινδύνου, λόγω της επιδείνωσης της χρηματοοικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών στις χώρες αυτές, και συνακόλουθα της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου των ελληνικών τραπεζικών ομίλων,

* στη μείωση των λειτουργικών εσόδων από τις διεθνείς δραστηριότητες, λόγω της επιβράδυνσης της πιστωτικής επέκτασης, της αναμενόμενης αύξησης των μη εκτοκιζόμενων δανείων και του αυξημένου κόστους χρηματοδότησης,

* στις αυξημένες ανάγκες χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων των μονάδων τους στην περιοχή,

* στη μείωση των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζικών ομίλων από τις συναλλαγματικές διαφορές στην αποτίμηση των συμμετοχών τους στο εξωτερικό και στο ενδεχόμενο να απαιτηθεί περαιτέρω κεφαλαιακή ενίσχυση των μονάδων τους στην περιοχή.

Αναλυτικότερα, ο πιστωτικός κίνδυνος αποτελεί τη σημαντικότερη μορφή κινδύνου που αντιμετωπίζουν οι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι από την παρουσία τους στην Αναδυόμενη Ευρώπη, λόγω και της φύσης των εργασιών τους, οι οποίες επικεντρώνονται στην παροχή δανείων προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Το 2008 ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων στις μονάδες των ελληνικών τραπεζικών ομίλων στην περιοχή αυξήθηκε (Δεκέμβριος 2008:3,9% , Ιούνιος 2008:2,8%). Ο δείκτης αυτός εκτιμάται ότι θα παρουσιάσει περαιτέρω επιδείνωση εξαιτίας : α) της απότομης μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας και του περιορισμού της πιστωτικής επέκτασης και β) της έκτασης του δανεισμού σε ξένο νόμισμα. Το 2009 αναμένεται συρρίκνωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος των περισσότερων χωρών της Αναδυόμενης Ευρώπης, αύξηση της ανεργίας και πίεση στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών. Αρνητικά θα επηρεαστεί και το χαρτοφυλάκιο δανείων προς τα νοικοκυριά, το οποίο αποτελεί περίπου το 42% των δανείων των μονάδων των ελληνικών τραπεζικών ομίλων στην Αναδυόμενη Ευρώπη. Επιπλέον, η επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης ενδέχεται να οδηγήσει σε υπερκυκλικότητα, δηλαδή σε έναν ανατροφοδοτούμενο κύκλο περιορισμού πιστώσεων, επιδείνωσης οικονομικών συνθηκών, αυξημένου πιστωτικού κινδύνου. Πάντως, η υποστήριξη από διεθνείς οργανισμούς, όπως το

διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα, αλλά και ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων) εκτιμάται ότι θα επιδράσει σταθεροποιητικά και θα μετριάσει τις επιπτώσεις από την κρίση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ RISK MANAGEMENT

Συμπεράσματα

Με βάση τα σημερινά δεδομένα και την υψηλή επικινδυνότητα της αγοράς, οι κίνδυνοι αποτελούν ένα μεγάλο κεφάλαιο στον τομέα των οικονομικών μονάδων. Η ποικιλομορφία των κινδύνων συμβάλλει στην δυσκολία των λύσεων των ζητημάτων ρίσκου ενός οργανισμού.

Από έρευνες διαπιστώνεται η αύξηση της σημασίας του risk management σε οργανισμούς κάθε είδους. Ο εντεινόμενος ανταγωνισμός που είναι αποτέλεσμα της ενιαίας αγοράς, οι σαρωτικές τεχνολογικές αλλαγές και οι αλλαγές στον κοινοτικό και δημογραφικό τομέα είναι κάποιοι από τους παράγοντες που έχουν συμβάλλει σημαντικά στην απαραίτητη και γρήγορη εξέλιξη της διαχείρισης κινδύνου.

Η πολυδιάστατη μορφή του κινδύνου όμως δεν επιτρέπει στους οικονομικούς οργανισμούς την πλήρη και σωστή κατανόηση του κινδύνου και έχει ως αποτέλεσμα την αποτυχία πολλών σχεδίων επιχειρηματικού ρίσκου. Οι κίνδυνοι αλληλοσυνδέονται και επηρεάζουν πολλούς τομείς του περιβάλλοντος των οικονομικών οργανισμών. Η μελέτη αυτών λοιπόν απαιτεί σύνθετα και ενημερωμένα προγράμματα αντιμετώπισης και διορθωτικών αλλαγών για κάθε μεμονωμένο ζήτημα ρίσκου, όπως επίσης και την γνώση των άλλων οικονομικών θεωριών.

Πολλές μέθοδοι υπάρχουν ήδη ή προτείνονται από διάφορους ερευνητές για την λεπτομερή και όσο το δυνατόν απλούστερη ανάλυση και διαχείριση του κινδύνου. Όμως σημαντικό ρόλο παίζει και η κρίση του κάθε αποφασίζον για το κάθε βήμα σ' αυτές. Απολύτως λογικό είναι το γεγονός ότι από έναν οικονομικό οργανισμό σε έναν άλλον η αντίληψη για τον κίνδυνο διαφέρει και δίνεται διαφορετική έμφαση σ' αυτόν.

Η είσοδος πληροφοριακών συστημάτων για την διευκόλυνση των στρατηγικών της διαχείρισης κινδύνων είναι πολύ σημαντική τόσο για την αποφυγή συντακτικών λαθών όσο και για την εξοικονόμηση χρόνου, διότι η ταχύτερη επίλυση ενός προβλήματος συνδέεται άμεσα με την μείωση του κόστους.

Κάθε βήμα των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων καθοδηγείται πλέον από τις αποφάσεις που λαμβάνονται σύμφωνα με τα αποτελέσματα των μοντέλων ανάλυσης και διαχείρισης του κινδύνου. Η ανάλυση και η διαχείριση κινδύνων εξετάζοντας την πιθανότητα που έχει κάποιο γεγονός να προκαλέσει ζημιά εκτιμάει την πορεία του σχεδίου δράσης (Business Plan) κάθε χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Τα στελέχη στο τμήμα Διεύθυνσης Διαχείρισης και Ανάλυσης κινδύνων διακρίνονται από την αντικειμενικότητα, τις συνεχείς έρευνες αγοράς, την ετοιμότητα απέναντι σε κάθε αναγνωρίσιμο κίνδυνο και την ψύχραιμη αντίδραση τους όταν πρόκειται για έναν νέο κίνδυνο όπως και την άμεση ενημέρωσή τους πάνω σ' αυτόν. Ερευνητές τονίζουν την πολυδιάστατη μορφή των κινδύνων και συνεχώς δοκιμάζονται νέες μέθοδοι για την αποφυγή τους.

Οι μέθοδοι που αναφέρθηκαν στην εργασία είναι οι πιο βασικοί στην σημερινή εποχή, οι οποίοι συνδυάζουν και ποσοτικοποιούν τις πιθανότητες του κινδύνου με το κόστος ενός οργανισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.Βιβλία

- ✚ Δρ Π. ΚΙΟΧΟΣ – Δρ Γ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ – Α. ΚΙΟΧΟΣ (Μ. Sc),
‘ Διαχείριση Χαρτοφυλακίου & Χρηματοοικονομικών Κινδύνων’
Αθήνα 2003
- ✚ Δρ Π.Α. ΚΙΟΧΟΣ – Δρ Γ.Δ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ – Α.Π. ΚΙΟΧΟΣ (Μ. Sc),
‘Χρηματιστήριο Αξιών και Παραγώγων Αθηνών Διεθνή Χρηματιστήρια’
Αθήνα 2001

2.Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

- ✚ <http://www.go-online.gr>
- ✚ <http://www.marketing-net.gr>
- ✚ <http://www.capital.gr>

3.Πηγές

- ✚ Τράπεζα της Ελλάδος :Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα,
Ιούνιος 2009
- ✚ Υπηρεσιακή Εγκύκλιος Alpha Bank